

הישיבה המאה ותשעים וארבע של הכנסת השביעית

יום רביעי, ט"ז סיון תשל"א (9 יוני 1971)
ירושלים, הכנסת, שעה 9.40

א. הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני

ארצות-הברית, כי ישראל לא קטעה את השיחות בח-
סותו של יארינג, ולא חזרנו בנו מנכונותנו לקיים שיחות
אלו בכל הרצינות ובמירב המאמץ להשיג את המטרה
המוצהרת של דיננים אלה. עם זאת הבהרנו, כי אנו
משוכנעים שהשיחות יחטיאו את מטרתן ככל שניתבע
על-ידי איוה גורם שהוא לתת התחייבויות מוקדמות
בנושאים העומדים לביור. חזרנו והדגשנו כי ישראל
הצהירה על נכונותה לדון בכל הנושאים הנוגעים לשלום,
לרבות הנושא הטריטוריאלי, ללא תנאים מוקדמים.

אילו היו הדיננים בחסותו של יארינג נמשכים ומת-
נהלים ללא תנאים ותביעה להתחייבויות מוקדמות, כי
אז היתה ישראל מגישה גם את הצעותיה המפורטות
בנושא גבולות השלום, היתה מציגה את תביעותיה
המפורטות לגבולות בני-הגנה ולשינויים הנדרשים בקווי
ה-4 ביוני על-מנת להבטיח את קיומה ובטחונה של
ישראל במסגרת של שלום בר-קיימא.

אין אני מטילה כל ספק בכוונתיה הקונסטרוק-
טיביות של ממשלת ארצות-הברית. אך למרבה הצער
נציגיה לא העלו הצעות הנראות לנו כעשויות להחיש
את השלום המיוחל. ומכאן עברו לדיננים בעניין ההסדר
המיוחד בדבר פתיחת תעלת סואץ.

חברי הכנסת, מן הראוי לחזור ולהזכיר כמה משלבי
ההתפתחות בנושא זה. ב-4 בפברואר העלה הנשיא
סאדאת את יומתו בעניין ניקוי התעלה ופתיחתה לשיט
בין-לאומי. ב-9 בפברואר אמרתי בכנסת: "עמדתנו
בעניין פתיחת התעלה לא נשתנתה. אנו רואים בחיוב
את פתיחת תעלת סואץ לשיט הפשי ואף גדון בחיוב
בהצעות המיועדות להביא ולאפשר גורמליזציה של הח-
יים האזרחיים באיזור דה-אסקלציה החדית של המערך
הצבאי, אך האם סבור נשיא מצרים כי ניתן לעשות
מלאכת ניקוי התעלה כל עוד האיום של חידוש המל-
חמה תלוי ועומד? מכל מקום, ישראל מוכנה היום
כבעבר לדון עם מצרים על הסדרים לפתיחת התעלה
גם בנפרד מסעיפים אחרים."

תגובתנו זו הועברה לממשלת מצרים באמצעות
ממשלת ארצות-הברית. מצד נשיא מצרים לא באה היע-
נות לדיון בלתי אמצעי אתנו בנושא זה.

ב-19 באפריל נענינו לבקשת ממשלת ארצות-
הברית והעלינו לפניה בצורה סדורה ובהירה סדרה של
עקרונות ושיקולים בנושא ההסדר המיוחד. בתגובתה
הבהירה לנו ממשלת ארצות-הברית, כי מאחד שבכוונתה
להגיש את שירותיה הטובים להשגת הסכם, בדעתה
להימנע מנקיטת עמדה של הזדהות עם ההצעות של
אחד הצדדים. יחד עם זאת הבהיר דובר מחלקת המ-
דינה, כי ממשלתו רואה בעקרונות שהעלתה ישראל
בסיס להמשך המשא-ומתן להשגת הסדר חלקי לפתיחת
התעלה.

היו"ר ר. ברקת:

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. אני מביע
צער על האיחור שחל בפתיחת הישיבה.

בטרם ניגש לסדר-היום אני רוצה לקדם בברכה
חמה את ראש הממשלה בשובה משליחותה החשובה
והמפרכת בארצות סקנדינביה.

על סדר-היום: הודעת הממשלה על המצב המדיני.
רשות הדיבור לראש הממשלה.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מבקשת סליחה
על הטעות שחלה. אצלי היה רשום שהישיבה מתחילה
בעשר. קורה לפעמים.

מאז הודעתי המדינית בכנסת ב-9 בפברואר ודברי
מעל במה זו ב-16 במארס שנה זו, אירעו באזורנו הת-
רחשויות רבות-ערך אשר, אל נכון, תהיה להן השפעה
רבה על מעמדנו הצבאי והמדיני ועל המאמצים להשגת
השלום. כוונתי לביקורו של מזכיר המדינה של ארצות-
הברית מר רוג'רס ועוזרו מר סיסקו באזורנו; להתרחשו-
יות הפנימיות במצרים; ולאחרונה - לחוזה החדש,
חסר התקדים, שנכרת בין מצרים לבין ברית-המועצות
ב-27 במאי שנה זו.

ממשלת ישראל שמחה על ההזדמנות להחליף דעות
עם מזכיר המדינה של ארצות-הברית, אשר זה לו
הביקור הראשון בארצנו. מר רוג'רס הוא שר החוץ של
מדינה ידידותית, אשר ממשלתה מגלה עניין עמוק
ואחריות מיוחדת לגורל המזרח התיכון, ואשר עשתה
ועושה מאמצים רבים להשגת שלום באזור מסוכסך זה.
ממשלה זו דבקה בשני עקרונות יסוד לגבי המזרח התי-
כון: השמירה על מאזן הכוחות והעקרון של אי-נסיגה
ללא שלום חוזי ומחייב. ארצות-הברית של אמריקה,
עמה וממשלתה, ליוו ברחשי ידידות את כינונה והתפת-
חותה של ישראל וסייעו לביסוסה, למאבקה על זכויו-
תיה ולחיזוק כושר התגוננותה.

אין זה אלא טבעי שמזכיר המדינה, מר רוג'רס,
ופמליתו נתקבלו בישראל ברחשי ידידות כנה. לנו, לממ-
שלת ישראל, נתן ביקורם הזדמנות נאותה לדון במכלול
הנושאים המשותפים לממשלותינו במגמה לבסס את
המשותף, להבהיר את הטעון בירור ולגשר על פני חילוקי
הדעות ככל האפשר.

שני נושאים ראשיים נדונו במהלך השיחות: האחד,
השאיפה המשותפת לשתי ממשלותינו בדבר השגת הסכם
שלום כולל, חוזי ומחייב בין ישראל לשכנותיה; השני,
בירור ההצעות בדבר הסדר מיוחד בין ישראל למצרים
לפתיחת תעלת סואץ. בכל הנוגע לנושא השלום הכולל
הדגיש מזכיר המדינה את עניינה של ממשלתו במניעת
התלקחות חדשה של אש ובחידוש שיחות יארינג לשם
קידום השלום. אנו מצדנו חזרנו והבהרנו לנציגיה של

מטרים כטווח הנסיגה של צה"ל. מטעם משרדי וכן על-ידי שר הבטחון כבר הוכחשו פירסומים אלה, ואני רואה לנכון לחזור ולהדגיש את תקפה של הכחשה זאת.

לסיום דברי בנושא זה הנני חוזרת ומדגישה: לא ניתנה ולא תינתן כל התחייבות בדבר שינוי מערך הכוחות בקווי הפסקת האש, בטרם תמליץ על כך הממשלה ותקבל את אישורה של הכנסת.

אני שמחה לציין כי השיחות היו אינטנסיביות וגלויות לב, כיאות בין מדינות ידידותיות. שני הצדדים חתרו להבהרה מידבית בנושאים שנדונו ביניהם. מזכיר המדינה נועד גם לשיחה גלוית לב עם ועדת החוץ והבטחון של הכנסת.

עם צאתו מישראל הודיע מר רוג'רס כי היו "שני ימי דיונים מלאים מאוד, ויש לסכם שהביקור היה כדאי". מר רוג'רס סיים את הודעתו שהרגשתו היא "כי חל צימצום מסוים בפער בין עמדות ישראל ומצרים". אך יחד עם זאת הוא אמר כי נותרו חילוקי דעות רבים. "נוכח השיחות שלנו כאן" (כך אומר מר רוג'רס) "ביק" שתי ממד סיסקו לשוב לקהיד ולמסור למצרים הבהרות מסוימות שקיבלנו כאן". מזכיר המדינה הבהיר כי דבר נסיעת עוזרו לקהיד נקבע מראש עם נשיא מצרים.

מר סיסקו יצא לקהיד ביום 9 במאי ונפגש עם הנשיא סאדאת ואנשי ממשל אחרים. לפי מה שניתן היה לנו ללמוד משיחות אלו, מנאומי סאדאת ומהדעות דיפלומטיות אחרות שבאו לאחר מכן ועד עצם היום הזה, הדי מסתבר שחלה הקשחה בעמדת מצרים לגבי ההסדר בתעלה.

עוד בנאומו ב-1 למאי פירט נשיא מצרים את תנאיו לפתיחת התעלה. ביניהם קבע שהנסיגה החלקית של ישראל מהתעלה חייבת להיות השלב הראשון לנסיגה מוחלטת מכל האדמות הערביות; מצרים תסכים להאריך את הפסקת האש לתקופה מוגדרת שבתוכה יקבע יארינג את לוח-הזמנים לביצוע החלטת מועצת הבטחון, בתנאי שהסעיף הראשון יהיה נסיגה מוחלטת של ישראל מכל האדמות הערביות בסוריה, ירדן, עזה וסיני; צבאות מצרים יחצו את התעלה מזרחה; אם בסוף תקופת האש לא תהיה התקדמות מוחשית, ישמרו לעצמם צבאות מצרים את הזכות לפעולה צבאית כדי לשחרר באופן מוחלט את כל האדמות הערביות הכבושות.

במשך כל העת השמיעו הנשיא סאדאת ושר החוץ ריאד נאומים והצהרות פומביות אשר משמעותן היא מתגרה ושלילית. ב-20 למאי, לאחר ביקור מר רוג'רס ולאחר ביקורו השני של מר סיסקו בקהיר, חזר הנשיא סאדאת על התנאים הללו לפתיחת התעלה. בכל ההתבטאויות הפומביות העלה סאדאת תנאים שהם בבחינת תכתובת ולא בסיס להסכם.

אמש נאם סאדאת באוזני קצינים וחיליים. כפי שנמסר, הוא חזר והכריז כי תנאיו לפתיחת התעלה, שעליהם דיברתי קודם לכן, שרידים וקיימים. לא היתה לי שהות לעיין כראוי בנאום במקורו ובמלואו, ואשוב ואתייחס לנאום זה בדברי התשובה.

מובן מאליו כי הודעות פומביות אלו מחבלות באפשרות להגיע להסדר בעניין התעלה, אם אמנם מבטאות הן את עמדתה המוסמכת של מצרים בנושא

בשיחות שנתקיימו עם מר רוג'רס בעת ביקורו ביש"ר ראל ערכנו בירור ענייני ומפורט בכל סעיף וסעיף מה-עקרונות שהעלינו. מזכיר המדינה ועוזרו ביקשו לקדם הסכם בין הצדדים על-ידי קידום עמדותיהם ככל הניתן.

במהלך הדיונים חזרתי והדגשתי, כי הננו נתונים בשלב של בירור עם ממשלת ארצות-הברית בדבר הסכם בינינו לבין ממשלת מצרים על פתיחת תעלת סואץ, בהמשך ליזמת נשיא מצרים מיום 4 בפברואר, והודעתי שאושרה על-ידי הכנסת מיום 9 בפברואר. אם אכן יתברר כי נוצרו תנאים להסדר חלקי כזה, אשר הממשלה תוכל להמליץ עליהם, יובא הנושא לדיונה ולאישורה של הכנסת. ממשלת ישראל לא תקבל על עצמה את חייבויות ולא תיצור שום עובדות בטרם דיון והכרעה בבית-הנבחרים.

העקרונות שצינו בדיונינו עם ממשלת ארצות-הברית הם פרי הכרתנו ומדיניותנו שיש לעשות בלא ליאות לסיום הלחימה ולהפסקת אש של קבע, בדרך של שלום בר-קיימא בגבולות בני-הגנה.

חברי הכנסת, עם סיום שיחותינו עם מזכיר המדינה בעניין ההסדר לפתיחת התעלה, חזרתי וסיכמתי את עמדתנו בסעיפיה העיקריים, בהמשך לעקרונות שה-באנו לדיעת הממשל האמריקני, בפגישותי עם השגריר ברבור בישראל ובאמצעות השגריר רבין בארצות-הברית: ההסדר על פתיחת התעלה, שיוסכם עליו בין ישראל ומצרים, יהיה הסכם מיוחד ונפרד שאינו קשור במהלכי שיחות יארינג או במועצת הבטחון או בדיוני ארבע המעצמות. במסגרת הסכם מיוחד זה תהא ישראל מוכנה לשקול התרחקות מסוימת של כוחות צה"ל מקו המים, על-פי העקרונות הבאים:

לא תחודש הלחימה; מצרים תצוקה ותפעיל את תעלת סואץ; לא יעברו כוחות צבא מצריים ו/או אחרים למזרח התעלה; יקויים שיט חפשי, ובכללו ספינותיה ומטעניה של ישראל; ייקבעו סדרי פיקוח יעילים ומוסכמים; יובטחו אמצעי הרתעה כלפי סכנה של הפרת ההסכם; העתקת כוחות צה"ל מקו המים לא תהיה שלב לנסיגה נוספת בטרם שלום; קיום ההסדר לא יהיה תלוי בשיחות יארינג; גם לא יסתור את קיומן, קידומן ומטרתן של שיחות אלו; הקו החדש שעליו יוצבו כוחות צה"ל אינו אמור להיות גבול הקבע. הגבול הקבוע בין ישראל למצרים ייקבע בחוזה שלום שייעשה בינינו לבין מצרים, ואליו תיסוג ישראל.

לא הסמכנו את נציגי ארצות-הברית למסור מסמך לממשלת מצרים. אך עם תום הדיונים יכלו נציגיה של ארצות-הברית להביא עמדותינו לדיעת ממשלת מצרים, וכן עשו.

מן הראוי להבהיר לדיעת חברי הבית כי עמדתנו, לרבות סעיפים שלא מניתי כאן ובקשותינו לארצות-הברית במכלול זה, נקבעה על-ידי ממשלת ישראל בסוף תודש מארס 1971, כלומר לפני שנחתם החוזה הסובייטי-מצרי החדש.

הממשלה לא ראתה לנכון להחליט בשלב זה בדבר הטווח של התרחקות כוחותינו מקו המים, מאחר שטרם נוצרו התנאים שהגדרנו לעצמנו כי יצדיקו החלטה בנדון. כדי למנוע פירסומים מסולפים עלי לקבוע כי שר הבטחון, בשיחתו עם עוזרו של מזכיר המדינה, לא נקב את המשפר 35 קילומטרים ולא כל מספר אחר של קילומטרים.

דינות "למישור גבוה יותר ולשלב איכותי חדש". ואכן, ניתן לראות בברית הסובייטית-מצרית מסגרת חוזית היוצרת ממד חדש בתהליך ההתבססות הסובייטית במזרח התיכון. סעיפי החוזה מזכירים את החוזה הביל-טרליים הקיימים בין ברית-המועצות לבין מדינות הגוש הקומוניסטי. סעיפי החוזה מבטאים התחייבויות מן-מיות ובין-לאומיות ובאים לקשור את מצרים לדוקטרינה הסובייטית.

החוזה מוקף כל תחום חיוני בחיי המדינה והחברה: האינפרא-סטרוקטורה המשקית; החיים החברתיים, הפוליטיים והתרבותיים; היחסים בין המפלגה הקומוניסטית והאירגון הסוציאליסטי הערבי; מדיניות החוץ והבטחון, שיתוף הפעולה והסיוע הצבאי. בחוזה זה כלולים סעיפים אופרטיביים הקושרים את שתי המדינות בהתייבויות הדדיות ללא תקדים.

באשר למשמעות הבטחונית - ראוי לזכור את אשר נאמר בסעיף 7. בנוסף לחשיבות המודגשת בדבר תיאום פעולות במישור הבין-לאומי, מדובר כאן על התייעצויות שדורות בדרגים השונים בקשר לכל השאלות החשובות הנוגעות לאינטרסים של שתי המדינות. במקרה של היווצרות מצבים המהווים, לדעת שני הצדדים, איום על השלום או הפרת השלום, הם יקיימו ביניהם מגע לאלתר, במטרה לתאם את עמדותיהם למען סילוק האיום שנוצר או החזרת השלום.

את סעיף 8 אקרא במלואו: "לשם חיזוק כושר ההגנה של מצרים ימשיכו שני הצדדים החתומים לפתח את שיתוף הפעולה בתחום הצבאי על בסיס הסכמים מתאימים ביניהם. שיתוף פעולה זה יכלול במיוחד סיוע באימון אנשי הכוחות המזוינים של מצרים, וזאת לשם קליטת הציוד וכלי הנשק המסופקים למצרים. מטרת הספקתם: חיזוק כשרה של מצרים לחסל את תוצאות התוקפנות, וכן חיזוק יכולתה לעמוד לפני תוקפנות בכלל".

חברי הכנסת, אין ספק כי מאחורי הגדרות חוזיות אלו עומדת ההתחייבות המצרית לגבי הנוכחות האסטרטגית של ברית-המועצות בטרטוריה מצרית, והמחויבות הסובייטית הצבאית כלפי מצרים, אשר לא פורשה בפומבי מטעמים מובנים. מרחיקה לכת העובדה שההתחייבויות הסובייטיות ניתנו לטווח ארוך (15 שנה), ואופציות גוספות, עם אפשרות להארכת תוקף החוזה לעתיד. על-פי סעיף 8 מתחייבת ברית-המועצות לסייע לצבא המצרי לרכוש כושר התקפי על-ידי אימונם של הכוחות המזוינים והכשרתם לשלוט על כלי הנשק המסופקים להם. פירוש הדבר כי מעבר למפורש הסכימו הרוסים לזרז את תהליך ההצטיידות של מצרים, ואולי אף לספק להם נשק חדש ומתוחכם.

על-פי סעיף 8 מובטח הסיוע הסובייטי הצבאי למצרים לא רק בקשר לסיכסוך עם ישראל, אלא להגברת יכולתו של הצבא המצרי לעמוד נגד תוקפנות בכלל, והגמישות הסובייטית לגבי פירוש המושג "תוקפנות" ידועה לכל. החוזה המיוחד הזה דאי יעודד את שליטי מצרים בהכרתם כי הקשר הצבאי עם ברית-המועצות צות יימשך גם לאחר מה שמכונה על-ידים "חיסול התוקפנות של 1967".

ההתחייבות הסובייטית הצבאית בסעיף זה של החוזה הוגדרה על-ידי הנשיא סאדאת לפני מועצת העם כ"דבר

זה. אין זה רציני להעלות על הדעת שישראל תהא נכונה לסגת מקו המים כדי להעניק לאויביה יתרונות אסטרטגיים מכריעים לחידוש הלחימה, לאפשר לצבא מצרי ואולי אף סובייטי לצלוח את התעלה, וכל זאת כשלב ראשון לנסיגה מוחלטת מכל השטחים.

ממשלת ישראל עודנה מקווה כי המלה האחרונה של ממשלת מצרים בנדון טרם גשמעה. ממשלת מצרים תתחייב באחריות כבדה כלפי עמה ולעניין השלום אם תסתום את הגולל על הסיכוי להגיע להסדר חלקי לפתיחת התעלה.

חברי הכנסת, בעוד ישראל מצפה להתקדמות בדיון נים בדבר ההסדר לפתיחת התעלה, הודיע הנשיא סאדאת לעמו ב-14 למאי על גילוי קשר נגדו, שהלך והתרקם על-ידי חוגים שונים בצמרת המצרית, במטרה לקעקע את שלטונו ומשטריו.

כל הסימנים מלמדים כי המאסרים, המעצרים והטיהורים שבאו בעקבות פרשה זו ונעודו בראש ובראשונה לבסס את מעמדו של סאדאת ולהדיח את הגורמים אשר סיכנו את שליטתו. התפתחויות אלו, לרבות הפגיעה במנהיגים הנמנים עם האגף הפרו-סובייטי בצמרת המצרית, עוררו תקוות בקרב חוגים שונים במערב כי סאדאת רוצה או מסוגל להשתחרר מההשפעה הסובייטית. סאדאת עצמו לא היסס מלעודד מערכת לחשים באזני מנהיגי המערב, כי לחץ מערב, בעיקר אמריקני, על ישראל, לקבל תנאי מצרים להסדר הכולל או החלקי היה מביא לביכול לשיחוד מצרים מההשפעה הסובייטית. לצערנו נתגלתה בחוגים מסויימים נטייה לפרש את ההתפתחויות במצרים בהתאם למשאלות-לב שאין להן אחיזה במציאות. לא הושם לב במידה מספקת לגורם המאבק האישי בין הקבוצה המדחת לבין סאדאת. הם התעלמו מן התלות הקושרת את מצרים בברית-המועצות, תלות שהלכה וגברה מ-1955, עת נערך החוזה הראשון לאספקת נשק למצרים, עד שהגיעה לממדי שיעבוד קולוניאלי במהדרה חדשה.

נראה שהסובייטים הודאגו מאוד מההתפתחויות הפנימיות במצרים ומחוסר הבטחון ביציבות המשטר בקהיר. גם הגיונים של שליטי מצרים כלפי איצות-הברית הגבירו את החשש הסובייטי שמא נפתח תהליך של התערערות מעמדם במצרים. משלחת סובייטית רמת דרג, בראשות נשיא ברית-המועצות פודגורני, חשה למצרים להציל את המצב. במשלחת השתתפו גם מזכיר הוועד המרכזי של המפלגה, שר החוץ הסובייטי, סגן שר ההגנה ומפקד כוחות היבשה של ברית-המועצות, יושב-ראש הוועדה הבין-משרדית לקשרי חוץ כלכליים, וכן עוזרים ויועצים רבים. שיגורה של משלחת רמה זו, עשרה ימים בלבד לאחר ההדחות, שיקפה את החלטה להבטיח את יציבות מעמדה של ברית-המועצות במצרים, הן מבחינת נוכחותה האסטרטגית, והן מבחינת האוריינטציה הבין-לאומית של מצרים. ב-27 במאי, אחרי שהות של יומיים בלבד של המשלחת הסובייטית, נחתם החוזה הסובייטי-מצרי, להפתעת חוגים מדיניים במערב.

חברי הכנסת, חתימת חוזה כזה בין ברית-המועצות ומצרים היא צעד חסר תקדים בקשריה של ברית-המועצות עם מדינה כלשהי שמחוץ למחנה הקומוניסטי וברחוק מגבולותיה. ברית זו הוגדרה על-ידי הסובייטים כ"מסמך היסטורי", המעלה את היחסים בין שתי המ-

חוברת כ"ט, ישיבה קצ"ד
— הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני (מאיר) —

לתורת השלבים, השואפת בשלב ראשון להדוף את ישראל לקווים של 4 ביוני ובשלב שני לחיסול מוחלט של מדינת היהודים.

בהסכם הפדרציה שבין מצרים, סוריה ולוב מ-17 באפריל השנה, נאמר: "הוחלט על קבלת העקרונות: לא שלום, לא משא-ומתן עם ישראל ולא ויתור על שום שעל מהאדמה הערבית הכבושה, וכן אי-ויתור ואי-מיקוח בעתיד הפלשתינאית."

בנאום לפני המועצה הלאומית הפלשתינאית ב-28 בפברואר 1971 אמר סאדאת: "אנו מתנגדים לראייה צרה, הרוצה לראות את המהפכה הפלשתינאית כריאקציה לשנת 1967. אנו עומדים בתוקף על זכויות העם הפלשתינאי כפי שנתקבלו בהחלטות או"ם ב-1947 ועד היום."

ולאחרונה, בנאומו לפני מועצת האומה ב-2 ביוני 1971 אמר סאדאת בין היתר: "... הכיבוש הציוני הפך קד אונתו לא יבוא לקצו על-ידי החזרת השטחים הכבושים; זוהי מלחמה צלבנית חדשה, שתימשך בדורנו ובדורות הבאים."

חברי הכנסת, יש שגועגעים לשלום מסתירים מציאות אכזרית. הזכרתי התבטאויות שליליות אלו למען איש לא יתעלם מן המציאות שאנו שרויים בה, אך לא כדי להתיימשך מן השלום ולא כדי לחדול מן המאמצים להשיג שלום. אני יודעת כי התבטאויות אלו של שליטי מצרים אינן, לצערי, התבטאויות ערטילאיות אלא ביטויים למדיניות מעשית; ואף-על-פי-כן, לא יהיה בהן כדי לגרום לכך שנתכחש לשאיפתנו לשלום. מדיניותנו תוסיף להיות היערכות מתמדת להתגוננות, ומדיניות מתמדת של שלום.

חברי הכנסת, שקידה מתמדת על חימושו של צה"ל וטיפוח כוחו מוסיפים לעמוד בראש מעייניה של הממשלה. שמירת הכוח המגן והמרתיע של ישראל הוא הגורם החשוב ביותר למניעת חידוש האש, והוא המאפשר את המשכת המאמצים המדיניים לקידום השלום ללא תנאי כפייה צבאיים או פוליטיים. שקידה זו חיונית שבעתים בשים לב לעובדה ששליטי מצרים, בעזרתה הפעילה של ברית-המועצות, חותרים תדיר להפרת מאזן החימוש במטרה שישאל תהא חשופה לאיומים צבאיים וסחיטה מדינית.

מצרים רואה כמטרה מדינית מרכזית להביא לידי סתימת מקורות החימוש לישראל. הנשיא נאצר אמר ב-1 למאי 1970: "אנו דורשים דבר אחד שהוא בגדר אפשרותה של ארצות-הברית, שתחדל מסיוע גוסף לישראל כל עוד היא כובשת שטחים ערביים. עליה למנוע ממנה סיוע כלשהו — מדיני, צבאי או כלכלי." והנשיא סאדאת, בדבריו למועצת האומה ב-20 במאי 1971 פנה לארצות-הברית ואמר: "אינני מסכים שתאמר 'אנו משכנעים את ישראל', אפילו אינני מסכים שאתם תפעילו לחץ על ישראל... אני מבקש מהנשיא ניקסון רשמית שישחט היטב את ישראל, אם מצדברים על השלום."

אני מציינת בהערכה כי במשך השנה החולפת תירגמה ממשלת ארצות-הברית ללשון מעשים את הכרתה בצורך לקיים את המאזן הצבאי בין ישראל ומדינות ערב. הנשיא ניקסון אמר דברים מפורשים בסוגיה זו בדין-וחשבון שלו לקונגרס ביום 25 בפברואר 1971 וכן בהתבטאויות אחרות.

חדש ויסודי" שהגיעו לחתום על החוזה. בדבריו ב-2 ביוני לפני מועצת האומה אומר סאדאת כי החוזה "מוסיף למאבקנו הכללי ערבויות חדשות שלא היו מוגדרות קודם לכן". ולהלן הוא מפרש כי "יש דבר יסודי חדש בחוזה זה, והוא אשר דחף אותנו לחתום עליו בהחלטיות, ואני משובח כי דבר זה בא לידי ביטוי בסעיף 8". ונשיא מצרים מבקש "לעניין היטב בכל מלה ובכל נקודה בסעיף זה", והוא קורא אותו במלואו מלה במלה. בסיום קריאת הסעיף הוא שב ואומר: "זהו הדבר החדש וזה מה שאנו רוצים ודבקים בו מתוך אמונתנו שהמערכה תיכפה עלינו, שהמלה האחרונה במאבק תהיה בחזית הקרב."

לחווה הסובייטי-מצרי נודעת משמעות החורגת מתחום יחסי ישראל-מצרים. מצרים התחייבה כלפי ברית-המועצות לתאם עמה את מהלכיה ועמדותיה בזירה המדינית העולמית. ברית-המועצות רכשה שליטה על מדיניותה של מצרים. החוזה מהווה מסגרת המאפשרת התערבות בחייה ובמהלכיה של מצרים ככל שהדבר יהיה דרוש לאינטרסים המעצמתיים של הסובייטים. מן הנמנע שלא להבחין במשמעות המדינית הגלובלית של ברית זו, אשר כל העמים שוחרי העצמאות, וביחוד עמי אירופה ואפריקה, אינם רשאים להתעלם מחומרתה, ככל שהם ערים לגורל השלום והעצמאות של העמים.

חברי הכנסת, תתימת החוזה המצרי-הסובייטי אינה פרי של סיכסוך ישראל-ערב אלא תולדה של המדיניות העקבית הסובייטית להפוך את מצרים לבסיס עיקרי בים התיכון ובצפון-אפריקה, למען הרחבת החדירה הסובייטית מערבה לחופים אלה, ודרומה לאפריקה ול-אוקיינוס ההודי, וכן ליצור איום כלפי אנפה הדרומי של אירופה. יחד עם זה, אין ספק שמצרים תנסה להשתמש בחוזה החדש כמנוף מאיים כלפי ישראל וכאמצעי לחץ מדיני על המערב, ובדאש ובראשונה על ארצות-הברית, כדי שיסחטו ויתורים מישראל.

בינתיים, לתכלית של הסוואה, שופרות התעמולה המצרית כבר פתחו במסע הרגעה המכוון להמעיט בדעת המערב את חשיבותו של החוזה, והנשיא סאדאת עצמו נרתם למלאכה זו. היו שנים שמצרים הקפידה להבלט ולהצהיר על עצמה שהיא "מדינה גייטרלית" ו"בלתי מזדהה". נשיא מצרים נאצר היה פעיל באירגון הגוש הנייטרליסטי ו"העולם השלישי". אנתנו לא התייחסנו מעולם באמון להעמדת הפנים הנייטרליסטית שתועמלני מצרים היו רגילים בה בהופעתם במדינות החדשות באפריקה ובא"ם. אני סבורה, כי עתה לא תוכל עוד מצרים להציג עצמה כ"בלתי מזדהה", שכן היא נתדררה לדרגת גרורה לטווח ארוך בגלל טובות הנאה לטווח קצר. למרבה הצער, מצב זה במצרים יעכב את התפתחותה הבריאה, החפשית והריבונית.

חברי הכנסת, בפברואר שנה זו התבטא סאדאת בדבר נכונותה של מצרים, בתנאים מסויימים, להיכנס להסכם שלום עם ישראל. לא התעלמנו מן התנאים שהיה בהם כדי לשים לאל את הנכונות שהוא הצהיר עליה, אך ראינו בחיוב את עצם ההתבטאות על נכונות להיכנס להסכם שלום עמנו; שהרי נכונות כזו, אם היא כנה, היא התנאי הראשוני להשגת שלום.

מאז חלו בזה אחר זה מהלכים מאכזבים; וזאת במקביל להתפוכות הפנימיות ולאימוץ הברית בין מצרים לברית-המועצות. שוב החלו במצרים להישבע אמונים

— הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני (מאיר); (דיון) (ברקת, בגין) —

בכל המדינות שבהן ביקרתי, ללא יוצא מן הכלל, נת-קלתי בגלי אהדה והבנה לישראל בקרב הציבור הרחב ובאמצעי התקשורת. אני מצטערת שמפאת לח-הומ-נים הדחוק לא יכולתי לקבל את הזמנתו של ראש ממשלת איסלנד לבקר בארצו ואני מודה לו על הזמנתו זו.

עידוד והשראה רבה שאבתי מפגישותי עם הקהילות היהודיות בדנמרק, פינלנד, שבדיה ונורבגיה. החל מבי-קורי בבית-הספר היהודי בהלסינקי, שהוא בית-הספר היהודי הצפוני ביותר בעולם, ועד פגישותי המרגשות עם נוער יהודי והתכנסות בבית-הכנסת הגדול בשטוקהולם — כל אלה הפיחו בי מחדש את האמונה באחדותו ויעודו של עם ישראל ובקשריו האמיצים עם המדינה. יהודים אלה מביטים אלינו כאל מקור השראה הנותן תוכן לחייהם, ואנו רואים בהם מקור כוח ועידוד במאבקנו המשותף לשלום ולבטחון.

כבוד היושב-ראש וחברי הכנסת, מלאו ארבע שנים מאז מלחמת ששת-הימים. עתה, בעברנו את הסף אל השנה החמישית, הננו זוכרים לא רק את הנצחון אלא גם את ימי מאי וראשית יוני, את המתח, את הסכנה, המצור והבידודות; את העצמה הצבאית שהיתה ערוכה למיתקפה, את שאגות הקרב והרהב, את ביקורם שוחר-הטרף של נאצר ועאמר בכיר-גפגפה, את אולת היד של האו"ם, את ההסגר על השיט ואת ההבטחות שלא באו על קיומן.

הננו זוכרים את הגבולות של אז שהיו פיתוי מתמיד לתוקפן, וזכרנו כל אלה מתחזקת הכרתנו לא לשוב לנסיבות ולמצב של הימים ההם, אלא לעמוד איתנים בקווי הפסקת האש עד להשגת שלום בגבולות בני-הגנה. הנצחון לא הפחית כמלאו הנימה את הכרתנו בחיזיונות השלום. לפי הכרתנו הגיעה העת, שהנסיון של ההת-רחשויות במזרח התיכון מאז קמה מדינת ישראל, ישכנע את מדינות ערב כי במלחמה נגד ישראל לא ישגו דבר. מלחמה מרבה הרס ודמים, מבזבת משאבים, מעכבת התפתחות חברתית וגורמת לתלות בכוחות זרים המס-כנת את העצמאות. הדרך האחת אל השלום היא להסתלק מהשאיפה להכחיד את ישראל ולבוא עמה בדברים ללא תנאים מוקדמים.

אנו ערוכים ולבנו פתוח לתמורה ביחסי העמים והמדינות באזור, לפתיחת דף חדש; אך כל עוד נתיבה זו חסומה בגלל איבה ותקנות שווא, לא נותרה לנו ברירה, אלא להיות ערוכים תמיד לגונן על עצמנו בכל יכלתנו, להתלכד בכל מאמץ אשר יבטיח כי אם אמנם יחליטו שליטי ערב כי מלחמת ששת-הימים לא היתה המלחמה האחרונה, לא יהיה גם כשלון צבאותיהם במלחמה זו הכשלון האחרון.

1. דיון

ליט מצרים, סאדאת. שמעתי את דבריו משני מקורות — האחד בחוץ-לארץ, השני בבית. הפסקתי לחשוב עליהם. הדיני משוכנע שישראל חיבת השיב ליורשו של נאצר, לרוח המצרי, במלים קצרות, פשוטות, ברורות.

לא יהיה זה נכון לטעון כי סאדאת הקשיח את עמדתו. רק מי שלא עיין כראוי במסמכים, בהודעות

חברי הכנסת, בעיית שמירת המאזן הצבאי איננה סטטית, במיוחד כאשר גוברים משלוחי הנשק הסובייטי למצרים וגוברת מעורבותה של ברית-המועצות. לפיכך אנו מצפים כי תביעותיה של ישראל לתיקון המאזן המו-פר תבואנה על סיפוקן. עוד לפני חתימת החוזה הסו-בייטי-מצרי העבירה ברית-המועצות למצרים ברכבת אווירית סוגים משוכללים וחדשים של טילים, מטוסים ונשק אחר. לאחר חתימת החוזה הוחמרה עוד יותר הפרת המאזן גם על-ידי יצירת מסגרות חוזיות חדשות ומחייבות וגם על-ידי התחייבויות סובייטיות צבאיות שהוגדרו על-ידי סאדאת כ"אלמנט חדש" במאבק המצ-רי נגד ישראל.

כמויות וסוגי הנשק הסובייטי שסופקו עד כה למצ-רים והאספקה המתחייבת מסעיפי החוזה החדש כבר מהווים החמרת הפרה במאזן הצבאי. ישראל מצפה כי תימשך ההבנה בדבר חיזיונות תביעותיה לאספקת כלי הנשק מאת ארצות-הברית הדרושים להגנתה, ובעיקר בשטח האווירי, והיא מקווה כי תביעותיה תבואנה על סיפוקן ללא דיחוי. כל התעלמות מן המשמעות החמורה של הפרת מאזן החימוש באזור לרגל האספקה של החימוש הסובייטי למצרים להגברת המעורבות הסוביי-טית, עלולה להיות פיתוי לתוקפנות וסכנה רבה לשלום. חברי הכנסת, לפני שבוע חזרתי מסיר בכמה מדי-נות סקנדינביה ומהשתתפות בכנס האינטרנציונאל הסו-ציאליסטי שנערך בהלסינקי. ההחלטה שנתקבלה בהלסינקי בתמיכת כל חברות האינטרנציונאל, כאשר רק פינלנד מצביעה נגד חלק מסעיפיה ושבדיה נמנעת, מהווה הכרה ותמיכה חשובה בעיקרי טיעוני של ישראל, דהיינו: הפסקת האש צריכה להיות בלתי מוגב-לת כפי שהוחלט עליה במועצת הבטחון ביוני 1967; הבעת דאגה על משלוחי הנשק למצרים וסוריה וקריאה לשמירת מאזן החימוש בין ישראל ושכנותיה; השלום צריך להיות מבוסס על משא-ומתן והסכם בין הצדדים ללא כפייה מבחוץ; יש לנהל משא-ומתן בחסות יארינג ללא תנאים מוקדמים כדי לחתום על הסכם שלום חוזי ומחייב.

שמתי גם על ההזדמנות שניתנה לי להיפגש עם מספר ראשי ממשלות ומונהיגים שהתכנסו בכנס זה כדי לקיים שיחות בנושאים מרכזיים.

אני רוצה להודות מעל במה זו לראשי הממשלות של דנמרק, שבדיה ונורבגיה על שאירחוני בבירותיהם ואיפ-שרו לי, בשיתות ממושכות ויסודיות, להבהיר את גישתנו ולהחליף דעות בנושאים העיקריים העומדים על הפרק. בפגישות שקיימתי השתתפו גם חברי ממשלה אח-רים וכן ניתנה לי האפשרות להיפגש עם חברי פרלמנט, מנהיגי המפלגה הסוציאליסטית והאיגודים המקצועיים.

הי"ר ר. ברקת:

אנו פותחים בדיון; ועדת הכנסת קבעה לדיון זה ארבע שעות. רשות היבור להבר-הכנסת מנחם בגין, ואחריו לתבר-הכנסת חיים צדוק.

מנחם בגין (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, הבוקר יש לפתוח בתשובה לש-

חברת כ"ט, ישיבה קצ"ד

— הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני (דיון) (בגין) —

כשבדי מעצמה אחת 1,054 טילים בין-יבשתיים, המסור-גלים לשאת ראשי-חץ מרובים בעלי עשרות מגטונים, ובידי המעצמה השנייה 1,440 טילים כאלה, ומתחת לפני המים בידי מעצמה אחת 656 טילים ובידי מעצמה שנייה 350 טילים כאלה — המלחמה הבין-מעצמתית העולמית נעשתה לבלתי-אפשרית.

לעומת זאת דווקא משום הציוד המשמיד הזה נעשו אפשרויות מלחמות מקומיות, והראיה — המציאות. במשך 26 שנים, שחלפו מאז גמר מלחמת העולם השני, נייה, אין האנושות פוסקת להתבוסס בדמה בחלקי עולם שונים במלחמות מקומיות, שאף אחת מהן לא הפכה, אינה יכולה להפוך, למלחמה כללית.

שוב לא יושמד העם היהודי. אם מישהו ירים ידו עליו, ידו של האויב תיגדע, ועמנו יהיה. ברוך השם, קם לנו דור לוחמים, וברוך השם, יש בידי כיום אמצעי הגנה שלא היו, להוותנו ולאסוננו, בידי אחינו בשנות הארבעים.

התקופות הן שונות; התוצאות תהיינה אחרות, אבל הפילוסופיה של שני ההסכמים זהה. הגברת ראש הממשלה קראה לפנינו את הסעיף השמיני של חוזה פודגורני-סאדאת; אין צורך לחזור עליו. מאחר שהכנסת כבר שמעה את תוכן הסעיף החשוב הזה, אביא לידיעתה את הסעיף השני, שבו נאמר: "מצרים, שקבעה את מטרותיה לבנות מחדש חברה סוציאליסטית, וברית-המועצות, בהיותה מדינה סוציאליסטית, ישתפו פעולה באופן הדוק", וכו'. זאת הפילוסופיה. כשרוצים אזורי השפעה, כשרוצים לחלק את העולם, כשרוצים להרחיב את ההשתלטות, מדביקים קודם כל את תו הקידמה והסוציאליזם לשותף שעמו נעשה הנסיון של התרחבות והשתלטות כזאת. גרמניה הנציונל-סוציאליסטית — קידמה; המלחמה שהיא מנהלת נגד צרפת ובריטניה — מלחמה זו מצדן של צרפת ובריטניה היא אימפריאליסטית, והברית בין המדינה המונהגת על-ידי המפלגה הקומוניסטית לבין המדינה המונהגת על-ידי המפלגה הנאציונל-סוציאליסטית היא ברית-דמים. כך כתב סטא-לין להיטלר בתשובה למברק הברכה של אותו אשמדאי גרמני ליובל ה-60 של אותו רדן סובייטי. זו הסכנה.

מובן מאליו שכאשר מדברים על תוקפנות, על נסיון הכחדה, על התקשרות עם רדנות דמים ומדביקים לרדונים את תווי הקידמה והסוציאליזם — מותר אז לשתף פעולה עם הגורמים ההם. אבל מדברים נגד תוקפנות, בשם החירות, בשם הצדק, בשם השלום, למען עקרונות האו"ם. גם מלים אלו מופיעות במגנשי פוד-גורני-סאדאת. אולם בכך אין חדש. זאת אותה שפת הכפל, שעליה כתב אריך בלייר, הדוע יותד בשמו הספ-רותי ג'ורג' אורול. אין אפשר לכנות את החוזה פוד-גורני-סאדאת? הלא הוא חוזה תוקפנות וחתימה. הוא במפורש חוזה תוקפנות נגד ישראל וחתימה תחת העולם החפשי.

לאחר שנחתם החוזה יש לנו לא רק הזכות, אלא גם מוטלת עלינו החובה לפנות לממשל בארצות-הברית, אל כולו, גם אל המינהל וגם אל הסנאט ואל בית-הנציגים וועדותיהם. לאחר פגישתו של שר החוץ האמריקני עם ועדת החוץ והבטחון של הכנסת פנייה כזאת בודאי לגיטימית לכל הדעות. כן עלינו לפנות אל כל העמים בני-החורין. אדרבה, יתבוננו — את מי ישרת לחץ כלשהו על ישראל לפתיחת תעלת סואץ תוך נסיגת כוחות מדינתנו?

ובהצהרות, יכול היה בעבר להשלות את עצמו ביחס לעמדתו של הירדן המצרי דהיום. זוהי עמדתו המקורית. אבל אמש הוסיף עליה הסברים.

האיש הזה, אשר הוכרז על-ידי גורמים מסויימים כשואף שלום, כמי שאין לדרוש ממנו עוד דבר יען כי עשה למען השלום הכל — עשה אמש דושם כמוכה יאוש וטירוף. הוא שב והגיש לנו אולטימטום. הוא הודיע שאם לא ניכנע לו, יפתח במלחמת השמד. הוא הביא בחשבון, מבחינת העם המצרי, אבידות בנפש הנאמדות בשבע ספרות; הוא הזכיר במפורש מיליון הרוגים מצריים. הוא ניבא לנו עתיד שחור; לעם המצרי, אשר מיליון מבניו עלולים ליפול בקרב ללא תועלת וללא תוחלת — עתיד מזהיר.

ייתכן שהדברים האימתניים האלה הושמעו אמש גם כדי לנסות להניע את ארצות-הברית של אמריקה לסחוט את ישראל, על-פי הביטוי העממי הנודע. אבל עלינו להיזהר, עלינו לא לזלזל, עלינו להטות אוזן קשובה. נזכור את הימים לפני ארבע שנים. שליטי ערב, על-ידי נאומים מעין אלה, הכניסו את עמיהם לדליריום מלחמתי. אז נעשתה המלחמה לבלתי-נמנעת. תוצאו-תיה ידועות. פקודות-היום המתפרסמות לאחרונה במצרים, ההודעות של שליטיה, ובייחוד נאומו דאמש של סאדאת, עלולים לשוב ולהכניס את עמי ערב לאותו מצב של חום גבוה, קרבי, המעביר אותם על דעתם.

לכן עלינו לגלות בימים הבאים ערנות רבה בכל שטחי החיים הלאומיים. עלינו לומר לשליט מצרים, שאם יתפתה אי-פעם להרים יד עלינו, לשלוח את חייליו לקרב שבו הוא צופה אפשרות של אבדן מיליון מהם, הרי בעימות הזה עם האויב יעמוד לפני עם יהודי מאוחד ומלוכד. אנחנו איננו מאחלים למצרים עתיד שחור. אבל אם הוא מבא לנו עתיד שכוה, עלינו לומר לו על-פי הנסיון: עתידך שלך, סאדאת, יהיה מוטל בספק. אנחנו נעמוד מול איומים אלה. עלינו לדחות את האולטימטום המצרי החדש ללא סייג, כעם מאוחד ומלוכד, ללא כל קשר עם יחסי הכוחות הפרלמנטריים.

אדוני היושב-ראש, ב-23 באוגוסט 1939 התמה ברית הרפובליקות הסוציאליסטיות המועצתיות, המונג-הגת על-ידי המפלגה הקומוניסטית, הסכם אי-התקפה ושיתוף פעולה עם גרמניה, המונהגת על-ידי מפלגת הפועלים הנאציונל-סוציאליסטית. להסכם הגלוי צורף פרוטוקול. הוא נועד להיות סוד לעולמים. אך אין סודות כאלה. הפרוטוקול נמצא בשנת 1945 תחת תורבותיה של לשכתו של אותו אשמדאי. גרמניה הנאצית ורוסיה הקומוניסטית חילקו אז ביניהן, בהתאם לאותו פרוטוקול, אזורי השפעה באירופה הצפונית והמזרחית. אביא מאותו מסמך, שאין מביש ממנו בתולדות האימפריאלי-סם, משפט אחד בלבד: "שתי הממשלות תפתורנה את הבעיה מתוך הבנה ידידותית".

ודאי, אדוני היושב-ראש, התקופות שונות, והתוצאות של הסכם פודגורני-סאדאת מן ה-27 במאי שנה זו לא תהיינה, לא מבחינת האנושות ולא מבחינת היהדות, אותן התוצאות של הסכם מוסקבה, ריבנטרופ — מולוטוב, או סטאלין-היטלר. ראשית, לא תפרוץ מלחמת עולם שלישית. יש כאלה, לא רק במזרח, אלא גם במערב, המנסים לאיים על חלשי עצבים במלחמה שכוז. היא נעשתה בלתי-אפשרית לחלוטין מאז יש בשני המחנות הנשק הגרעיני העלול להשמיד את שניהם.

ליותיהם, הזכות, כמוכן, לנו לבקש שאנו עצמנו נשתחרר מאשליות. הנה הסוגיה של פתיחת תעלת סואץ: האם לא הדגשנו כולנו, קרוב לארבע שנים, שאין כל קשר, כל תחביר הגיוני, בין פתיחת התעלה לבין נסיגה כלשהי של כוחות ישראל? הכל אמרו זאת עד לפני זמן לא רב ללא הבדל בין ממשלה ובין אופוזיציה. הייתי יכול למלא דפים שלמים, אדוני היושב-ראש, בציטוטים, חבל על זמננו, הם יודעים. הרי זה סביר, הרי זה הגיוני, שאם מיושה רוצה לפתוח את תעלת סואץ ולהסתכן בכל מה שקשור בפתיחתה ואיננו מוכן להשתכנע שזה לא טוב, לא בשבילנו ולא בשבילו, אפשר לטפל בפתיחת התעלה ללא כל הזות כוחות. זה נכון שהמצרים, לפני שלוש שנים וחצי בקירוב, בעצמם הגיעו זאת — לפתוח את התעלה ללא כל תביעה שכוחות ישראל ייסוגו. זוהי גישה סבירה. איך אנחנו בעצמנו הגענו למסקנה שמה שסביר אינו מתקבל על הדעת? מדוע בכל זאת הודענו לאמריקנים, גם במסמך כתוב — שפיסקתו הראשונה הובאה על-ידי הגברת ראש הממשלה — שאנו מביאים בחשבון התרחקות מסויימת של כוחותינו מן התעלה בקשר עם פתיחתה? מהי הפילוסופיה? קודם אנחנו משכנעים את עצמנו, שמה שהיה סביר בעינינו זמן רב איננו עוד סביר. לכן אנו, בקבלנו את התביעה מבחוץ, מקבלים את המסקנה שעלינו להגיש תנאים שלפי הערכתנו הם סבירים. אנחנו אומרים: "נהיה מוכנים באין חוזה שלום לסגת מתעלת סואץ; נגיש תנאים אחרים והתנאים האלה יתקבלו על הדעת; יש סיכוי". אין סיכוי כזה. והראיה — המציאות. את אשר חשבנו בהכרה מלאה כל שלוש השנים ומעלה כסביר, כבר ביטלנו את אשר חשבנו שיהא סביר — זה איננו מתקבל על הדעת, לא רק על דעתו של האויב, גם לא על דעתם של אחרים.

אני חייב לומר לך, גברתי ראש הממשלה, שלא טוב לעלות על הבמה ולומר בכנסת: לא קיבלנו שום התחייבות לנסיגה מתעלת סואץ באין חוזה שלום. הממשלה יכולה לטעות ככל תר בני אדם; הממשלה אינה יכולה להטעות. יש פלוגתה משפטית-קונסטיטוציונית רצינית מאוד, אם הממשלה, על-פי קווי היסוד שאושרו בכנסת, היתה בכלל מוסמכת לשלוח לוויינגטון את המסמך שאת סעיפו הראשון הביאו היום באופן רשמי לידעתנו. מדוע? יש פלוגתה כזו, ושתי הדעות לגיטימיות. אני מדוכנע שלא היתה לממשלה סמכות כזאת, כי לא מדובר בחלל ריק, שבו כאשר ממשלה במשטר פרלמנטרי עושה צעד מסויים, היא מסתכנת, היא באה אחר-כך לפרלמנט, מבקשת אמון, ואם אינה מקבלת אותו, מתפטרת. פה לא היה שום חלל ריק. פה הממשלה הציגה והכנסת אישרה לאמור: באין חוזה שלום תוסיף ישראל לקיים במלואו את המצב כפי שנקבע עם הפסקת-האש. כאשר אמרתם לאמריקאים שבשם ישראל, שהנכם מוכנים להתרחקות מסויימת — והרי זה יופמיים לגבי נסיגה, אבל נוחא, המלים אינן קובעות — מתעלת סואץ בתנאים כאלה, אתם יודעים שתנאי אחד לא היה בהם: חוזה שלום. והן הכנסת אישרה, על-פי הצעת הממשלה, כי באין חוזה שלום — וזהו התנאי, אין זולתו — לא זיזים משום מקום ובשום תנאי אחר. זוהי דעתי; אפשר לחלוק עליה. אבל אם לא היתה התחייבות כזו, מדוע הומנה חוות-דעת משפטית, שלפיה הממשלה רשאית לסטות מקווי היסוד? אם יש סטייה מקווי היסוד, משמע שנתנו את ההתחייבות בניגוד לכתוב בהם.

היתה סברה שכביכול בגלל ישראל והסיכסוך הישראלי-ערבי מתפשטות החזירה הסובייטית במזרח התיכון. אמרנו לאורחנו מר רוג'רס, ונשמיע ממרחקים באזניו אותם הדברים: הרי זאת טעות מוחלטת והטעייה מסוכנת. כנמל הודייה שולטים הרוסים; אין לכך כל קשר עם הסיכסוך הישראלי-ערבי, אלא עם מלחמת האזרחים בתימן. את הבסיס הבריטי המפורסם באי ציילון עומדים לקבל לדידה בעתיד הקרוב הרוסים; אין לכך כל קשר עם ישראל, אלא עם מלחמת האזרחים באי. עם מאוריציוס עשתה רוסיה הסכם על הקמת בסיס באי; אין לזה כל קשר עם ארץ-ישראל, זולת זכר הגולים שלנו. צרפת, מה לא עשתה כדי להתקרב על חשבון ישראל לאלג'יר? ומה עשתה צרפת לאלג'יר? הרי עליכם להבין, לפחות בימים אלה, כי זוהי האגדה אשר גורמים אנטי-ישראלים היו אולי מוכנים להפיץ אותה, לפיה כביכול בגלל הסיכסוך הישראלי-ערבי חודר הקומוניזם לאזורנו. האמת היא שבדיית-המועצות מוכנה לכרות הסכמים על חלוקת אזורי השפעה גם עם גרמניה הנציונל-סוציאליסטית, לפני קום מדינת ישראל, גם עם הרודנות של נאצר ושל סאדאת, גם עם הרודנים בעיראק, עם כל מי שיכול לשרת את האינטרס הזה של הרחבת אזורי השפעה. הלא לפחות בימים אלה תבינו שיש באמת מערכה היסטורית כבירה בין העולם הקומוניסטי הזה, שהכל מותר לו כדי להרחיב את שלטונו והשפעתו, לבין העולם החפשי, או, אולי מותר לומר, עם שארית העולם החפשי, הרוצה להגן על אותם ערכים אשר כל בני-החורין אומרים עליהם: המה עושים את החיים כדאיים לחיותם.

אם תעלת סואץ תיפתח כתוצאה מלחץ נוסף על ישראל, וישלטו הרוסים על התעלה בשני מבואותיה. דרכה יוסיפו להתקדם לעבר הימים הדרומיים והמזרחיים. על-ידיה יתחבר הצי הסובייטי בים התיכון עם הצי הסובייטי באוקיינוס ההודי. התבוננו, כל העמים בני-החורין, ואז תבינו שאם יש כוח אחד במזרח התיכון העומד בדרכה של אותה ברית טמאה בין רודנות להש-תלטות מוחלטות של הקומוניזם, הלא היא מדינת ישראל.

יש אומרים כי אל לנו להסביר את האינטרסים של ארצות-הברית או של העמים החפשיים האחרים, משום שהם עצמם מבינים אילו אינטרסים יש להם. איננו מוכן לקבל תיאוריה זו. חובתנו להסביר. מפי אורח דם-מעלה, אדוני היושב-ראש, שמענו הודעה חשובה: "אנו — אמר אותו אורח — בסירה אחת". יפה. בסירה זו תופסת ישראל מקום קטן מאוד, אבל מבחינת הימצאותם של גורמים שונים בסירה אחת מה ההבדל אם המים יתחילו לחזור לתוך הסירה בפינה הקטנטונת, שבה אנחנו יושבים, או בחלק אחר של הסירה, שבה יושב ברחבות רבה כוח אדיר? אם אחת היא הסירה, יש להבהיר את האינטרסים המשותפים, ואת זה אנו צריכים לעשות בימים הקרובים, בפה מלא, ללא חת, בארץ ובחוץ-לארץ, בקרב העם היהודי ולגייסו למערכה הזאת. יש לדעת: יד הקומוניזם הזדונית מורמת בימים אלה, יחד עם אויב שואף דמים, על מדינת היהודים, על העם היהודי כולו. כל בני-החורין חייבים לדעת זאת, ואם נהלה מערכה זו יש לנו סיכוי להצליח ולמנוע את הלחץ בטרם יופעל.

על רקע התביעה שעמים אחרים ישתחררו מאש-

ידי קראתי לפני שעליתי על הבמה חלק מנאומי, גברתי ראש הממשלה, מלפני מספר חודשים, ושמתי לב שבחודש מארס אמרת בעצם את הדברים האלה, של-תמיד יסתיים מצב הלוחמה. לאחר דיון ויתרתם על תביעה זו. שד החוץ — ואני מצטער שאיננו כאן — הלך אל הציבור והסביר מדוע אסור לנו לתבוע סיום מצב הלוחמה בהקשר זה: זה לא יהיה סביר. גברתי ראש הממשלה, אני קורא כמעט את כל העיתונים, וה'אמיני לי שכך אמר, כפי שהתפרסם בעתון "על המש-מר". הוא הסביר לציבור שתביעה כזו תהיה בלתי-סבירה, כי קיבלנו תביעה אחרת, שתהיה סבירה: הת-חייבות להפסקת-אש מתמדת. זהו דבר חמור, משום שעל-ידי אותו ויתור בעצם אישרנו שיוסיף להיות מצב מלחמה. אובמצב מלחמה הבטחנו לסגת מקווי ההגנה הטובים ביותר שיש למדינת ישראל, לכל הודעות.

אבל שוב אני מבקש לשאול: מה היא התוצאה? והתנאי השני, האם הוא סביר? האם נתקבל על דעתו של סאדאת? האם תומכים בו אחרים? האם על רקע ויתור זה קירבנו את ההסכם הנפרד? התוצאה היא הפוכה. אנו את שתי הנסיגות המדיניות ערכנו, ומהצד השני אין סימן להליכה לקראתנו. וגם בין העמים האחרים — התביעה היא לישראל ולא לאויב; והתדמית של האויב איננה של מחרחרר מלחמה, והתדמית שלנו, של הממשלה הדיומ, היא של נוקשות, של אי-הנחת קלפים על השולחן, ואולי גם מניעת הסכם.

מהתפתחות זו, שאני מתאר אותה על-פי המציאות, הרי צריך להסיק איזו מסקנה. אבקש את הממשלה שתשקול, אחד התבוננות ועיין, לאיזו מסקנה היא חייבת להגיע לאור הנסיקון.

אדרבה, התבוננו בכל המהלך הזה מבחינת העיקר, והוא — הסכם שלום. אני משרת באופוזיציה, ישבתי סביב שולחן הממשלה יחד עם עמיתי לשעבר, הם יאשרו את אשר אני אומר. לעולם לא אפגע בהם מבחינת העובדות. אני יכול להעיד, ששום חבר בממשלה לא רצה לאשר את יומת רוג'רס כפי שהוגשה ב-19 ביוני 1970, על כל הקשר בה. הרוב בממשלה דחה במשך שנים רבות את ההתחייבות לנסיגה. וראש הממשלה, שבועיים לפני שהגיעה אלינו האיגרת הנקראת "יומת רוג'רס", חזרה על ההודעה שהיא תתנגד לשימוש במונח "נסיגה", שבשום פנים לא תסכים להשתמש בו. היא גם שאלה שאלה ריטורית: מדוע אני צריכה לעשות זאת, האם משום שנאצר דורש זאת? היא הוסיפה הסבר: אם נאמר נסיגה, ישאלו מיד: לאן? בזה צדקת, גברתי ראש הממשלה. שואלים: לאן? שום חבר לא רצה לקבל על עצמו חובה לבצע את ההחלטה 242. כל חברי הממשלה רצו במשא-ומתן ישיד עם מדינות ערב. כל חברי הממשלה היו מעדיפים לו היינו נאמנים לעקרונ זה וגם לעקרונ שבחווה השלום ייקבעו הגבולות המוס-כמים, הבטוחים והמוכרים, ולא ההתחייבות מוקדמת של כראל לסגת. זה נכון. זה בתדווה, עמיתי לשעבר, הסכמתם לקבל את יומת רוג'רס ולחנותם על מה שאנחנו כינינו טיוטת יארינג, אבל חתמתם. הוויתורים המדיניים האלה נעשו. המטרה העיקרית, המרכזית, היתה לקרב הסכם שלום. אני מבקש להתבונן יחד עמכם. אדרבה, תאמרו: אחרי הוויתורים המדיניים האלה — אתם חשבתם אותם לוויתורים חמורים, לכן, ביוני, כולנו יחד דחינו את יומת רוג'רס, פה אחד. רק ביולי חל השינוי.

התחינה הדעות אשר תהינה ביחס לסוגיה קונסטי-טוציונית חשובה זו במשטר פרלמנטרי, לכל הדעות הרי ההתחייבות ניתנה. לו היית אומרת, גברתי ראש המ-שלה, שהממשלה הודיעה כי התחייבות זו לא תבוצע אלא אם כן הכנסת תאשרה — ניהא, על-פי הדעה השנייה, לא על-פי הדעה הראשונה. אבל לומר לנו, לאחר שקראת את המסמך, שלא ניתנה התחייבות כל-שהו באין חוזה שלום לנסיגה חלקית מהתעלה — לא מתקבל על הדעת. אני מבקש אותך שוב לשקול את הסוגיה, ואולי בדברי התשובה באמת תתקני את דברי הפתיחה. הגברת מאיר, מה לתקן? — מה שאני הסביר-תי. זו דעתי. היא איננה מחייבת אותך, ואם את לא מקבלת אותה — נמשיך ונתדיין כמו שצריך לעשות בפרלמנט דמוקרטי, מתוך חילוקי דעות לגיטימיים.

התחייבנו לנסיגה חלקית באין חוזה שלום. ובדי ראה נוספת, חמורה מאוד. אמנם לא קראת לפנינו את הסעיף הזה, אבל הוא פורסם ברבים, אינני מגלה שום סוד. בקשר לאותה סוגיה ביקשנו את נשיא ארצות-הברית שישכים להחיל את הודעתו מיולי אשתקד על הקו החדש, משיקום. כולנו זוכרים את הודעתו של נשיא ארצות-הברית שאמרה: "לא נלחץ עליכם להוציא חייל אחד מהשטחים הכבושים כל עוד לא הושג הסכם מחייב חוזה הדי המשביע את רצונכם". זו הודעה שה-חשיבו אותה מאוד. אבל אם מבקשים ממנו להיזי אותה אל הקו החדש, הרי מבחינה מדינית היא כבר לא חלה על הקו הקיים. זו איננה התחייבות? זו התחייבות מחוזקת כאשר מבקשים במפורש: אמנם כן, נזוו באין אותו חוזה — ומדובר בהסכם שלום ולא בהסדר חלקי — ותואיל להחיל את הודעתך על הקו מעבר לאותו קו קיים.

אני אומר את הדברים כדי שהממשלה תואיל במ-טותא ממנה לשקול את העיקר. הנה כי כן, היא הגיעה למסקנה שבלי הבטחת נסיגה חלקית — שוב לא נוכל להסתדר, ותדמינו תהיה רעה. וכך ויתרה על הכלל הגדול האומר: באין חוזה שלום, תוסיף ישראל לקיים במלואו את המצב. מבחינה מדינית חוסלה אותו כאשר ביקשה שההודעה תחול על קו אחר.

מה היא התוצאה? אדרבה, תתבוננו מה אירע. התנאים, שהוצאתם מהם את חוזה השלום, נתקבלו על דעתו של מאן דהוא? קירבתם את הנסיגה המדינית החמורה מהכלל שנשאתם בפני הציבור ושהתחייבתם עליו כאשר הלכתם לבחירות בנובמבר במלים אלה בדיוק כפי שציטיטתי. האומנם זה קירב את ההסכם הנפרד? האם יש לכם יסוד להניח שמשום שהסכמתם לנסיגה זו, התדמית של האויב, המגיש לנו את תביעותיו, נפלה? הוא יהיה עכשיו מתורחר מלחמה, ואנחנו — שוהרי שלום צדיקים? כולנו יודעים שאין זה כך. והראיה — הודעתו של רוג'רס שאמרה: ממצרים איננו דורשים שום דבר, היא עשתה הכל למען השלום. וההודעה ה-דשה שלו, בקשר להסכם נפרד: יש סיכוי שהוא יקום. מה היא הכוונה? שילחץ על סאדאת כי יוותר על התנאים האולטימטיביים שלו, או להיפך? כולנו יודעים את התשובה.

דוגמה שנייה: היתה הצעה בממשלה — ושוב אין זה סוד — שבקשר עם עניין פתיחת תעלת סואץ נתבע מהאויב הודעה, שנסתיים מצב הלוחמה בינונו. בעזרת

תשובה טכסיתית, זו תשובה מהותית. אם כן, בעולם באמת העדיכו: סאדאת רוצה שלום והישראלים רוצים שטחים. והפעם, בדרך הפאראדוקס המדיני, כבר לא "אנחנו רוצים שטחים", "אתם רוצים שטחים". כן, כן, גם אתה, שר הבריאות, גם אתה, שר הקליטה. בהחלט, זה הפאראדוקס. אדרבה, גם על כך אני עומד, כדי שתתקנו.

השר לקליטת העלייה נ. פלד:
למה פרשת מהממשלה?

מנחם בגין (גח"ל):

אני מניח שיש לך לשכה יפה. אני מסכים שתזמין אותי ללשכתך ותגיש לי כוס תה ואתן לך כל ההסברים.

משה סנה (מק"י):

שר הקליטה רוצה לקלוט אותך.

מנחם בגין (גח"ל):

גם אתה יכול להיות מוזמן.

הוברר לנו ששוא הטענה שלפיה הברירה היא בין שלמות הארץ בלי לבין חלוקת הארץ עם שלום. אין מציאות כזאת. גם אלה המציעים חלוקת הארץ אינם מביאים הסכם שלום. לו הייתי רוצה לשוב ולחזור על טענותיכם, הייתי אומר את הדברים החמורים ביחס למניעת הסכם שלום, שאיני רוצה להשמיעם וגם לא אשמיעם. מה ההבדל בין המדיניות של שלמות הארץ לבין המדיניות של חלוקת הארץ? אסביר: המדיניות הראשונה מחוקת את עתידנו; הסכם שלום עדיין לא הושג. זה נכון. בטחון למדינת היהודים, בקווים הקיימים - מובטח. הרחקת האויבים ממרכזי אוכלוסין יהודים - קיימת. מן הבטחון הזה, כך אנחנו מאמינים, יצמח השלום. כאשר אתם מטיפים לחלוקת הארץ, אתם ממשכנים את עתיד האומה. אינכם מביאים לשום התקרבות להסכם שלום. אבל, העתיד ממושכן. שום ויתור שלכם איננו עומד בתור כזה, ומוסיף להיות לחץ לוינתורים נוספים. זה ההבדל. ביחס לרצון לשלום ול-הסכם שלום - אין שום הבדל. בכנות נאמר: כולנו רוצים בשלום, אבל: מדיניות אחת, לפי הכרנתנו, נכונה, צודקת ומבטיחה את עתידנו; מדיניות אחרת - לא, על-פי המציאות.

אבקש, אדוני היושב-ראש, ברשותך, לעבור לתק-רית מסויימת ולהשמיע בקשר אליה הערה קצרה, ובכך אגיע לסיום דברי. לפני-כן דיברתי על טעות מובהקת של הממשלה בקשר למתן תשובות לאויב שואף דמים המאיים עלינו במלחמת השמד, שכאלו הוא שוחד שלום. לפני שבוע עשה מישוהו טעות מזוהה מאוד. אב-קש באמת, שהממשלה תשקול איך לתקן את המעוות. ביום בהיר אחד הוסמך, כפי הנראה, נציגנו להודיע, שישראל תשלח איזו תרומה - 10,000 לירות ישראליות - למוסד הקרוי "אירגון לאחדות אפריקה".

הי"ר ד. ברקת:

חבר-הכנסת בגין, עלי להפנות את תשומת-לבך לעובדה שנדון בסוגיה זו לאחר הדיון המדיני.

מנחם בגין (גח"ל):

אני מודה לאדוני, אבל זהו דיון מדיני על הודעת הממשלה. הסוגיה היא מדינית ויש לי כל הזכות, על-פי התקנון, לגנוע בה. אם אחר-כך יהיה דיון בהצעה

לאחד כל אלה, האם קירבנו הסכם שלום או הוא הת-רחק, מרחק שאין לאמוד אותו? זוהי סוגיה מדינית חשובה; זוהי גם סוגיה מוסרית. כי הרי במשך מספר שנים - גם בחודשים האחרונים - נאמר לא פעם: מי שאינו מוכן לחלוקת ארץ-ישראל, לנסיגה, הריהו מונע שלום, הריהו מנציח את המלחמה. האם לא אומר זאת על עמיתי לשעבר, לאמור: אתם רוצים בשארם-א-שייך עם רצף יבשתי לאילת? שר האוצר אומר על זה: ייהרג ובל-יעבור, ושר הבטחון אומר: עדיף לשלום בשארם-א-שייך בלי שלום מאשר לעשות שלום בלי שליטה בשארם-א-שייך. אחרי הדברים האלה, החמורים והיסודיים: לא יעבור, ייהרג - האם אבוא לומר לכם: אם כן, אתם מונעים הסכם שלום; אם כן, אתם מנציחים את מצב המלחמה; אם כן, יהיה הרג, תהיה פתיחת אש? איש מכם לא יכול לקום לעומתי ולומר: לא, אני מבטיח, אני מאמין באמת וברצינות שאם נוסיף לשלוט בשארם-א-שייך ונקיים רצף יבשתי, יחתום סאדאת על הסכם כזה. אתם יודעים שאף-אפשר לומר זאת. וכך אני יכול להגיע לרמת-הגולף, לצפון סיני, לירושלים, לעמידה צבאית על הירדן. בתנאים כאלה, היש מישוהו מכם שבכנות - אני מדבר אליכם כדבר יהודי אל יהודי; על כולנו מוטלת האחריות לשמור על העם הזה, על שארית הפליטה של העם היהודי - האם אתם יכולים לומר, שעל רקע הווייתורים האלה מצטייר הסכם מעבר לאופק? לא אומר שאתם מונעים הסכם שלום. אתם רוצים בהסכם שלום לפי הבנתכם. מדוע אתם מרשים לעצמכם לומר שאלה העומדים על שלמות הארץ מונעים שלום, מנציחים מצב מלחמה, לא מונעים את פתיחת האש? אותו דבר אפשר לומר על מדיניות הממשלה. אני יכול לומר בכנות: איש רציני לא יבטיח, בתנאים הקיימים, הסכם קרוב עם הערבים. שרלטנים יתנו הבטחות כאלו. אינני טוען שעל-פי המדיניות של האופוזיציה אני יכול לומר: נביא בקרוב הסכם שלום עם הערבים. לא אומר זאת. תואילו גם אתם לא לומר ההיפך. אדרבה, נהיה כנים בוויכוח. אז נדע: יש חילוקי דעות איך להשיג שלום; כולנו רוצים בו, האויב איננו רוצה בו. מישוהו יכול לטעון: אדרבה, אולי יהיה חבר כנסת שיעלה על הבמה ויאמר: ניסוג לקווי ה-4 ביוני 1967 ויש לנו הס-כם. גם הוא טועה, שוגה ומשלה את עצמו. אין שחר להשקפה זו. גם לו לכן היינו מסכימים, תימשך המל-חמה. סאדאת אומר זאת במפורש. חוסיין אמר זאת במפורש.

כאן אני בא בתלונה נוספת, גברתי ראש הממשלה, על טעות מובהקת של הממשלה. למה עשיתם כדבר הזה: סאדאת כתב שהוא מוכן לעשות הסכם שלום עם ישראל ואנחנו שיבחנו את רצונו לשלום. מילא, מד רוג'דס טוען שהוא הופעת לגמרי מהודעה זו. על-פי נסיוני אני יכול לומר שמר רוג'דס אינו זוכר היטב את ההחלטה 242. על-פי נסיוני אני יכול להוסיף: עם כל הכבוד, הוא אפילו אינו זוכר היטב את תכנית רוג'דס, בעל-פה אינו יכול לצטט אותה. הוא יכול להיות מופתע כאשר סאדאת חותם בדיוק על אותו מסמך שחתם עליו נאצר, אותה טיוטת יארינג שדחינו אותה ביוני. שם כתוב במפורש: הסכם לשלום קבע וצודק ביניהן - כלומר, בין מצרים לבין ישראל. אבל האם הממשלה שלנו היתה צריכה לעשות כדבר הזה - לשבח את התשובה של סאדאת ולומר שהיא מוכיחה כי הוא רוצה בהסכם שלום? דובר ממשלה נכבד מאוד אמר: זו לא

חוברת כ"ט, ישיבה קצ"ד

— הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני (דיון) (בגין, בדר, ברקת, צדוק) —

משא-ומתן ישיר. זו הדרך היחידה, לא מיד, אך בבוא היום, להגיע להסכם שלום.

(ב) שובו לעקרון שעמלנו עליו יחדיו זמן רב וקייב-לנו אותו: הגבולות ייקבעו בחווי שלום בלי כל התחייבות מוקדמת של ישראל לנסיגה. באפריל 1969 שאל אותנו ד"ר יארינג את השאלה הישירה: אתם מוכנים לסגת? לא השתמשנו בתשובתנו במונח "נסיגה", אלא השיבנו: במשא-ומתן ישיר, ישיביא לחווי שלום, ייקבעו הגבולות הבטוחים והמוסכמים — בלי שום התחייבות לנסיגה.

(ג) שובו — ומהר מאוד — לעקרון שהיה מקובל על דעת כל עם ישראל זולת סיעה אחת: באין חווי שלום תוסיף ישראל לקיים במלואו את המצב כפי שנקבע עם הפסקת-האש.

לפני מספר שבועות, אדוני היושב-ראש, עמד דובר הממשלה על במה זו ואמר שאנחנו אומרים לאוים בלבד. הנה, השמענו שלוש פעמים הן. אדרבה, קבלו את ההון המשולש הזה.

אבל אסביר לסיים דברי, אדוני היושב-ראש, שיש לאו שהוא הן וכן להיפך — יש הן שהוא לאו. אנחנו אומרים לאו לכניעה שהוא הן לעמידה איתנה. אנחנו אומרים הן לשלמות הארץ שהוא לאו לחלוקתה. אנחנו עומדים על זכותנו למולדת יהודית ביהוד בימים שבהם הרדוף השחצני משווה את מדינת היהודים למדינת הצל-בנים, וכך הוא מנסה לרמוז על עתידה של מדינתנו. לא לקחנו שום דבר משום עם. שבנו לארצנו. ויום טוב היה זה לישראל כאשר ראש הממשלה, על דעת הממשלה כולה, מלבד סיעת מפ"ם, אשר הסתייגה, אמרה כי במלחמת ששת הימים שוחררה נחלת אבותינו. נחלת אבותינו — שבנו אליה, בנינו אותה, ללחמנו עליה, שיחדרנו אותה, איחדנו אותה ומאוחדת היא צריכה להישאר. הן לארץ ישראל. אנחנו אומרים הן לזכותנו על נחלת אבותינו. אנחנו אומרים לאו לנסיגה והן לבט-חון ישראל שממנו יצמח השלום.

זה ההון שלנו. מה שעלינו לעשות בעתיד הקרוב הוא להתנחל, בעיד ובכפר, בכל ערי ארץ ישראל, וב-מהירות רבה. להתנחל, להתבצר וגם להיכון למבחנים. העם יעמוד בהם; הוא יודע שעתידי ועתידי בניו קשורים במבחנים אלה — והוא מאמין בשלום.

היו"ר ר. ברקת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת צדוק.

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. המסמך שנחתם בקהיר ב-27 במאי 1971, שקוראים לו אמנת הידידות ושיתוף הפעולה בין ברית-המועצות ובין מצרים, הוא מאורע שאין כלל להגיים בחשיבותו, הן לגבי הסיכסוך שבין ארצות ערב ובין ישראל והן לגבי יחסי הכוחות שבין המזרח ובין המערב. אני רואה באמנה זו ארבעה חידושים עיקריים.

החידוש העיקרי הראשון הוא בעצם הפורמליזציה והקודיפיקציה של היחסים הקיימים. האמנה מייצבת וממסדת את היחסים שבין ברית-המועצות ובין מצרים ונותנת לגיטימציה לנוכחות סובייטית קבועה במצרים. מעמדה של ברית-המועצות במצרים לא יהיה עוד תלוי בהחלטות מדיניות הניתנות לשינויים ולתנודות, אלא

לסדר-היום — בבקשה, אין לי שום התנגדות. אפילו אגיע לקיים דיון על הצעה זו. אבל יאמין לי אדוני ששקלתי סוגיה זאת עוד לפני שבוע, ושום דבר לא בא עלי כהפתעה.

אני רוצה לומר שאותו אירגון לאחדות אפריקה הוא אחד האירגונים העוינים ביותר לישראל. אני זוכר מה שהיה לפני שנה, כאשר עמדנו לקבל החלטה בכנסת על מאורעות הדמים האיומים בבאפורה. עדיין שרתתי בממשלה ונועצו בי, ועם חברי ממשלה אחרים, איך לנסח את הצעת ההחלטה. בטייטה שקיבלתי היה כתוב שישראל פונה לאירגון לאחדות אפריקה וכד'. ביקשתי להוציא את הסעיף הזה — והחברים הסכימו. במה שוכנעו? האירגון לאחדות אפריקה מקבל את ההחלטות העוינות ביותר לישראל. מדוע אנחנו צריכים לתרום על-ידו 10,000 לירות? לי קשה לעשות חשבונות בכס-פיים, לכן אינני יודע כמה בדיוק זה בדולרים, אבל לא הרבה, באופן יחסי. אני מוכן לקבל את ההסבר שהכונה היא לצרכים הומניטריים של אנשים סובלים — לרפואות, למלבוש ולמזון. כמה אפשר לרכוש מכל זה ב-10,000 לירות ישראליות, לא ברור לי. אבל אני רוצה להקל על ישראל. לכן אני אומר: אני מוכן לקבל את ההסבר הזה. אבל אם זהו ההסבר — האם האירגון לאחדות אפריקה, האירגון העויין ביותר שיש ביבשת למדינת ישראל, הוא הכתובת לצרכים הומניטריים? אם יש צרכים הומניטריים, אני מוכן לומר — משער אני שאבטא בזה את דעת כל חברי הכנסת, מהאופוזיציה ומהקואליציה גם יחד — שלנו היהודים שום דבר אנושי אינו זה. צריך לעזור. אני משוכנע שאם נקבל הודעה שלפיה רצויה עזרתנו בהודו, בה נמצאים היום 5 מיליון פליטים, פליטי חרב ופליטי רעב, יהיה עלינו להושיט עזרה הומניטרית רחבה ביותר לאנשים סובלים אלה — אם הם רוצים בה. לאנשים הסובלים באפריקה, אם הם רוצים בעזרתנו — נושיט אותה. אבל לא לאירגון לאחדות אפריקה. וראו מה שקרה. קם אחד — שמו, אם אינני טועה, טילאני — ואמר בשם אותו אירגון: אנחנו צריכים לבדוק אם בכלל עלינו לקבל את התרומה הזאת מישראל. ישראל בעינינו איננה כשרה אפילו לקבל ממנה תרומה כספית. אדרבה, נצלו את ההזדמנות ולאור דברי שחצנות אלה תודיע הממשלה: אין שום תרומה כזו לאירגון לאחדות אפריקה. אם יש צורך בעזרה לצרכים הומניטריים, בשביל אנשים סובלים, נגיש אותה על-ידי הצלב האדום. זהו מוסד המטפל בעניינים הומניטריים. או הייתי מציע בשם האופוזיציה להגדיל את התרומה הזאת.

יוחנן בדר (גח"ל):

הם גירשו את שגריר ישראל מהאולם.

מנחם בגין (גח"ל):

שואלים אותנו תמיד: מה האלטרנטיבה שלכם? אבקש להביא את האלטרנטיבה שלנו בסעיפים פשוטים ובמשפטים קצרים. גברתי ראש הממשלה וחבריה, מתוך דאגה לעמנו ולארצנו אנחנו האופוזיציה קוראים לכם: (א) לשוב לעקרון של משא-ומתן ישיר. לא לטעות עוד ממנו ולבטל כל התחייבות שפירשה ויתור על אותו משא-ומתן ישיר. את בעצמך אמרת: מה שנקרא משא-ומתן עם ד"ר יארינג — זוהי קומדיה של משא-ומתן. אם זו קומדיה, הניחו את המשחק המ-דומה. דברים רציניים לא משחקים. שובו לעקרון של

אמנת ידידות בגנוש שלפי כל הסימנים היה מוכן בידה. ה"אקונומיסט" הלונדוני נותן לזה ביטוי קולע בהכתיבו את תצלום טקס החתימה בכותרת: "פודגורני יודע היכן לחתום; לסאדאת הייבים להסביר זאת".

אין ספק שחתימת האמנה היא בבחינת הודעה סובייטית לכל, בעיקר לארצות-הברית, לישראל ולמצרים עצמה, ששום דבר משמעותי במצרים - לא שלום, לא הסדר כולל ולא הסדר חלקי - לא יקום ולא יהיה אלא על דעת ברית-המועצות.

קשה להשתחרר מן הרושם שלוירו הפעולה הסובייטית לחתימת האמנה תרמה גם להיטות מחלקת המדינה של ארצות-הברית להציג את שיחות נציגיה עם סאדאת כהישג אמריקאי שהנהיג עומד להחזיר את ארצות-הברית לעמדת השפעה במצרים על חשבון מעמדה של ברית-המועצות. היתה מידה ניכרת של תמימות במחשבה, באשליה, שאפשרי come-back אמריקאי מהיר, ושברית-המועצות תשלים עם פגיעה בהשקעותיה ובמעמדה במצרים. היה כאן יותר "wishful thinking" מאשר מציאות. חתימת האמנה נועדה להיות התגובה המוחצת של ברית-המועצות.

לא נבקל נפרדים בני-אדם מאשליותיהם; ועדיין יש אנשים בממשל האמריקאי הנוטים להמעיט בחשיבותה של האמנה. אך סופה של ההתפכחות לבוא, ואז תתגלה האמת בכל חומרותה. וככל שתקדים ההתפכחות לבוא - כך ייטב לארצות-הברית ולכל העולם החפשי.

אמנת קהיר יוצרת מצב חדש, המחייב את כל העולם החפשי, ובראש וראשונה את ארצות-הברית, לבדוק מחדש את מהלכיה במזרח התיכון. במידה שהדבר נוגע ליחסים בין ישראל ובין ארצות-הברית, הרי אנו זכאים בשם האינטרס המשותף לשתי המדינות לתבוע מארצות-הברית שני דברים עיקריים: ראשית, מדיניות ארוכת-טווח להספקה סדירה של נשק וציוד לישראל. ושנית, צעדים נמרצים אשר ירתיעו את ברית-המועצות מפני הפיכת מעורבותה במצרים להתערבות צבאית סובייטית ישירה.

אשר להספקת הנשק - הרי המדיניות המוצהרת של ארצות-הברית היא כידוע קיום מאזן חימוש ומאזן כוח בין ישראל לבין ארצות ערב. ובדרך-כלל הגשימה ארצות-הברית עד כה מדיניות זו הלכה למעשה. אבל עכשיו, משנחתמה אמנת קהיר, יהיה משום הפרת האיזון בעצם העובדה שלמצרים מובטחת, בהתחייבות חוזית, הספקה סדירה של נשק וציוד, לדבות נשק התקפי, לפחות למשך תקופה של 15 שנה, בעוד שעניין ההספקה המאוזנת לישראל יהיה נושא ל-consideration review - לעיון ולדיון חוזר - בכל כמה חודשים. הגיע הזמן להוציא את עניין הספקת הנשק לישראל מתחום הדיונים המדיניים השוטפים, ולהשתית אותו על הסדר ממוסד וקבוע לטווח ארוך. עניינים מדיניים התלויים ועומדים בינינו ובין ארצות-הברית, לרבות חילוקי-דעות, חייבים להתברר בשיחות, במשא-ומתן, כדרך שמתבררים דברים כאלה בין מדינות ידידותיות. הספקת נשק לישראל, אשר קיומה ובטחונה של ישראל תלויים בה, אסור שתהיה גורם המשפיע על מדיניות שוטפת או המושפע עלי-דיה. רק הסדר ארוך-טווח להספקה קבועה וסדירה של נשק חדיש, שתהיה מקביל לה בסוגי הנשק ובכמותו להספקה הסובייטית למצרים

יהיה מבוסס על התקשרות חוזית בין-לאומית מחייבת, למשך 15 שנה לפחות. משמעותה של ההתקשרות הזאת למעשה היא השתעבדותה של מצרים לברית-המועצות בתחום מדיניות הפנים, בתחום מדיניות החוץ ובתחום הצבאי. ובה חס טיעונה של מצרים ל"גייטרליות חיי-בית".

השתעבדות בתחום מדיניות הפנים - כיצד? הוזה אומר: בביסוס כאיחסים שבין שתי המדינות לא רק על מה שהן רואות כאינטרסים לאומיים משותפים, אלא גם על השותפות הרעיונית-אידיאולוגית, כביכול, שבין ברית-המועצות כמדינה סוציאליסטית ובין מצרים, אשר "הציבה לעצמה את המטרה לבנות מחדש את החברה לפי קווים סוציאליסטיים", ועל שיתוף הפעולה שבין שתי המפלגות-האחיות - המפלגה הקומוניסטית של ברית-המועצות, והאיחוד הסוציאליסטי הערבי של מצרים. חידוש זה, אולי יותר מכל דבר אחר, מקרב את מצרים למעמד של גרורה לברית-המועצות, זוגמת מדינות אירופה המזרחית.

זהו החידוש העיקרי השני, ובכך שיעבדה את עצמה מצרים לברית-המועצות בתחום מדיניות הפנים.

השתעבדות במדיניות החוץ - כיצד? הוזה אומר: בהתחייבות של ברית-המועצות ומצרים לקיים התייען-ציוות סדירות בכל המישורים ולתאם את עמדותיהן ופעולותיהן במישור הבין-לאומי. להלכה ההתחייבות היא הדדית. אך למעשה בוודאי לא תידרש ברית-המועצות לתאם עם מצרים את עמדתה של ברית-המועצות במישור יחסי עם סין או בעניין ברלין, אלא מצרים היא שתידרש לתאם עם ברית-המועצות את עמדתה של מצרים בעניין המזרח התיכון; וברית-המועצות לא תידרש להתיישר לפי הקו המצרי, אלא מצרים היא שתידרש להתיישר לפי הקו הסובייטי.

זהו החידוש העיקרי השלישי, ובכך שיעבדה את עצמה מצרים לברית-המועצות בתחום מדיניות החוץ.

והשתעבדות בתחום הצבאי - כיצד? הוזה אומר: בהתחייבותה של ברית-המועצות לספק למצרים נשק וציוד ולסייע באימון הצבא המצרי ובקליטת הנשק והציוד. וכל זה כדי לחזק לא רק את יכולת ההתגוננות של מצרים מפני התקפה, אלא גם יכלתה של מצרים "לחסל את תוצאות התוקפנות", דהיינו: לכבוש בכוח את השטחים שעברו לישראל במלחמת ששת הימים. כאן התחייבות קבועה ועומדת, למשך 15 שנים לפחות, לספק למצרים נשק ולאמן את הצבא המצרי למלחמת תוקפנות יזומה נגד ישראל.

זהו החידוש העיקרי הרביעי, ובכך שיעבדה את עצמה מצרים לברית-המועצות בתחום הצבאי.

שני דברים בעיקר עוררו דאגה בלב מנהיגי ברית-המועצות: האחד - המאורעות הפנימיים במצרים, שבהם "טוהרו" כמעט כל ידידיה המובהקים של ברית-המועצות בממשל המצרי ונתערערו מוסדיה של המפלגה-האחות, היא מפלגת האיחוד הסוציאליסטי הערבי; והשני - השיחות על הסדר לפתיחת התעלה, שניחל סאדאת עם ארצות-הברית, בלי לשתיף בהן את ברית-המועצות. מתוך דאגה זו הזמינה את עצמה למצרים משלחת סובייטית רמת-ידרג שבה היו מיוצגים הרבדים המדיניים, הצבאיים והמפלגתיים של השלטון הסובייטי. ומשלחת זו כפתה על נשיא מצרים חתימת

או יזמה ממשלתית לשינוי חוק או החלטה הם בגדר הפרת הצהרת האמונים, גזר על המדינה ועל ממשלתה קפאון וסטגנציה בתחום התחיקה ובתחום המדיניות כאחד. כל זה כמובן בתנאי שבסופו של דבר יובא העניין, אם הממשלה תראה להמליץ על השינוי, לדיון בכנסת. ואני רוצה לציין בסיפוק את הודעת ראש הממשלה, שאם יגיעו הדברים לגיבוש הסדר שהממשלה תחייב אותו — והדרך לכך עונדה רחוקה מאוד — מאוד — יובא העניין להכרעת הכנסת.

נחזור לעניין ההסדר המיוחד לפתיחת התעלה. מבחינתנו אני רואה שלושה תנאים עיקריים שאנחנו חייבים לעמוד עליהם:

ראשית — קץ הלחימה. נקטי במכוון את הביטוי "לחימה" — fighting, שהוא קאטיגוריה עובדתית, ולא את הביטוי "לוחמה" — belligerency, שהוא קאטיגוריה משפטית, כי לדעתי, לגבי הסדר חלקי, העניק הוא התנאי העובדתי, שלא תהיה עוד לחימה בחזית התעלה.

שנית — ההסדר חייב להיות מלווה סידורים פסיים בשטח — סידורים טריטוריאליים וסידורים צבאיים — אשר יבטיחו שלא יוענק יתרון אסטרטגי למצרים במקרה שתחליט לחדש את הקרבות. תנאי זה יקבע את המרחק של התרחקות צה"ל מהתעלה, את פירוז השטח המפוזר, את סדרי הפיקוח עליו וכיוצא באלה. הדרישה שכוונת מצריים לא יחצו את התעלה מקבלת משנה-תוקף נוכח אמנת קהיר, כי כל אפשרות של חציית כוחות פירושה גם אפשרות שכוחות סובייטיים יהנו על שתי גדות התעלה.

והתנאי השלישי: לכשתיפתח התעלה ותופעל, יוב-טח בה חופש השיט לכל האומות, לרבות ישראל.

אמנת קהיר והנאומים הפומביים שהשמיע מנהיגי מצרים, והתנאים שהתנו, כאילו סותמים את הגולל על הסיכוי להסדר חלקי. ובכל זאת אין להתיימש, ועלנו להמשיך בבירור ככל שניתן. אם הדבר לא יקום — יהיה ברור לכל, חברי-הכנסת בגין, שהמצרים הם שהכי שילו אותו.

אדוני היושב-ראש, בימים האחרונים השמיע אחד המנהיגים של אחת ממפלגות האופוזיציה התנגדות נמרצת לכל הסדר הכרוך בפתיחת התעלה תוך התרחקות מה של כוחות צה"ל ממנה. זוהי העמדה המוצהרת של מפלגתו, ולא הייתי מייחד להתנגדותו תשומת-לב מיוחדת אלמלא ליווה אותה בכמה וכמה דברים תמוהים ביותר. לדברי אותו דובר היה עלינו במלחמת ההתשה לחצות את התעלה בכוח ולכבוש את הגדה המערבית; ומאחר שלא עשינו זאת, הרי שנחלנו כשלון במלחמת ההתשה; ואם וכאשר יפתחו המצרים באש, עלינו לחצות את התעלה ולמגר את צבא המצרים.

ומה בנוגע לחשש מפני התערבות ברית-המועצות? על כך יש לאותו דובר תשובה חד-משמעית: החשש הזה הוא, לדעתו, מעבר לכל סבירות. מדוע? מפני שהרוסים לא נלחמו כבר עשרות שנים; ובמלחמת ששת הימים הוכיחו עד איזה גבול הם מוכנים לצעוד.

הוא משוכנע שלא יפגש בכוח סובייטי גדול שיהווה בעיה צבאית חמורה. כוח-הפצצה אווירי מרוסיה לא יוכל להשפיע על מהלך הקרב; הוא יכול להיות מכונן רק נגד "ערי פרוזות במרכז הארץ", קדי — ירושלים, תל-אביב, חיפה וכיוצא באלה "ערי פרוזות".

— רק הסדר כזה יש עמו סיכוי לריסון מירוץ החימוש, אשר הנשיא ניקסון כל כך רוצה בו.

ואשר להרתעה — חייבת עכשיו ארצות-הברית, נוכח אמנת קהיר, להבהיר לברית-המועצות באופן ברור וחד-משמעי שישראל לא תעמוד לבדה מול העוצמה הצבאית המצרית-סובייטית הממוסדת; שמעבר לגבול מסויים לא תסבול ארצות-הברית התערבות סובייטית בסיכסוך בין ישראל לבין מצרים. עוד יותר מאשר בעבר תועמד עכשיו איתנות העמידה של ארצות-הברית במבחן מתמיד. כל גילוי של היסוס, של חולשה, מצד ארצות-הברית, יעודד את הסובייטים לצעוד עוד צעד ועוד צעד בהתערבות הצבאית. אין זה מוגזם לומר שלא רק שלומה של ישראל, אלא גם שלום העולם תלוי במידת ההרתעה שארצות-הברית תהיה מוכנה להפעיל, ובאמינותה של ההרתעה הזאת. מלחמת ששת הימים פרצה בגלל מיס-קלקולציה לא רק מצד הערבים, אלא גם מצד ברית-המועצות. אסור שיטעו שוב. ורק עמידה איתנה וברורה של ארצות-הברית יכולה למנוע מיס-קלקולציה חדשה.

במצב החדש שנוצר על-ידי אמנת קהיר יש לברית-המועצות שליטה לא רק על מדיניות החוץ של מצרים, אלא גם על מדיניות האש של מצרים. בעתיד, יותר מאשר בעבר, ברית-המועצות היא שתקבע בסופו של דבר אם יחודשו הקרבות ומתי יחודשו; ובכוחה למנוע התלקחות חדשה. אם רוצים לקיים גם להבא את הפסקת-האש או את ההימנעות מאש, הקיימת עכשיו, ולאפשר התקדמות לקראת הסדר כלשהו, כולל או חלקי, הרי יש לכך שני תנאים מוקדמים: קיום כוחה הצבאי של ישראל על-ידי הספקת נשק סדירה, והרתעת ברית-המועצות מפני הרפתקה צבאית.

אדוני היושב-ראש, אמנת קהיר אין בה כדי לשנות את נכונותנו לבדוק את האפשרות של הסדר לפתיחת התעלה, אם כי היא מחייבת אותנו לעמוד ביתר שאת וביתר הקפדה על תנאינו אנו להסדר כזה.

אעיר תחילה על הטיעון החוקתי שהושמע גם מעל במת הכנסת, גם היום מפי חברי-הכנסת בגין, שהבירורים שמקיימת הממשלה בדבר הסדר לפתיחת התעלה, תוך התרחקות מסויימת של כוחות צה"ל מהתעלה, יש בהם משום הפרת החלטה שנתקבלה בכנסת, כאשר אישרה את קווי היסוד של הממשלה, לאמור: "באין חווי שלום תוסיף ישראל לקיים במלואו את המצב כפי שנקבע עם הפסקת האש". היועץ המשפטי לממשלה כבר חיווה דעתו שקווי היסוד אינם בגדר החלטה של הכנסת, וממילא סטייה מקווי היסוד אינה הפרה של החלטת הכנסת. לזאת אוסיף שגם אם רואים את קווי היסוד שאשרו בכנסת כהחלטה של הכנסת, אין לגרוס בשום פנים ואופן שאסור לממשלה לבדור אפשרות של שינוי ההחלטה. איש לא יטען שכוחה של החלטה של הכנסת עדיף מכוחו של חוק; וכל חבר ממשלה מתחייב חגיגית "לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה ולקיים את החלטות הכנסת". אף-על-פי-כן מעשה יום יום הוא שהממשלה בודקת את הצורך בשינוי חוקים, מנהלת על כך בירורים עם גורמים שונים, ומציעה שינוי חוק לכנסת. והוא הדין בהחלטות: מותר לממשלה לברר את הצורך בשינוי החלטה של הכנסת, ואם היא מחייבת את השינוי — להביא את המלצתה לפני הכנסת.

מי שגורס שבירור הצורך בשינוי חוק או החלטה,

— הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני (צדוק, הורביץ, צימרמן, רפאל) —

אחריות אלה? האם אלה דעות גח"ל כולה, או דעות אחת משתי מפלגות גח"ל, או דעותיו האישיים של הדובר בלבד? אני שמח לציין שלא שמעתי תימוכין לדעות אלו מפי חברי הכנסת בניגוד היום. אבל הציבור זכאי לדעת: האם אתם מזדהים עם דעות אלו או מסתייגים מהן? לפי זה ישפוט אתכם הציבור.

אדוני היושב-ראש, אנחנו זוכרים לשר החוץ האמריקאי לא רק את התכנית הטריטוריאלית הקרויה על שמו — אשר אנחנו שוללים אותה — אלא גם את חלקו בהשגת הפסקת האש שהתחילה לפני עשרה חודשים ונמשכת למעשה עד היום. אנחנו רוצים שהשקט בחזית התעלה ימשך. ואנחנו פועלים ונפעל למען מטרה זו.

עם זאת, צה"ל ערוך לקראת האפשרות של חידוש המלחמה. עשרת החודשים נוצלו כדאי להגברת הכוח בציור, בידע, באימונים, במיתקנים. צה"ל חזק היום בהרבה משהיה ערב הפסקת האש באוגוסט 1970, הן אבסולוטית והן יחסית בהשוואה לכוחה של מצרים אז והיום.

למקרה של חידוש האש יש בידי צה"ל תכניות מבצעיות אלטרנטיביות למצבים שונים. ולא נודיע לאויב מראש — כפי שמציע לנו אותו דובר — באיזו מהן נבחר. אבל רצוי שיהא ברור: אם תפרוץ מלחמה, הרי במלחמה כמו במלחמה, נילחם כשמתרה אחת בלבד לגנר עינינו — לנצח.

היו"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לחברי הכנסת רפאל, ואחריו לחברי הכנסת כרמל.

יצחק רפאל (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. מבחינת השלום וסיכויי הקרובים הנראים לעין נדמה שהגענו לשוקת שבורה, או לפחות למבוי סתום. אף-על-פי-כן אינני סבור שעלינו להצטער על מהלכינו המדיניים בשנה האחרונה, על אף העובדה שלא השיגו את מטרותם. עתה רב אמן הספק — והספק הולך וגובר — אם יש במהלכים אלה מן הסיכוי הקלוש כדי לקרבנו למטרה כלשהי.

היום כמעט שנשכחו שיחות יארינג, שלהצלתן חש שר החוץ האמריקני בימתו ובמאמציו בעניין ההסדר המיוחד, שגם הם הגיעו עד סף הכשלון. אולם נדמה שגם היום ניתן להצדיק את היענותנו ליזמת השלום האמריקאית, שהיה בה משום גסיון להסדר שלום. אני בעד כל גסיון, גם אם סיכויי מעטים וקלושים, מה עוד שלא יכולנו לקבל על עצמנו את האחריות להכשלתו על הסף. ועכשיו אם ייכשל — לא באשמתנו ייכשל.

אני אומר דברים אלה לא רק לשם הצדקת צעדינו בעבר, כתשובה לדבריו של חברי הכנסת בנין; אלא לדעתי צריכה זו להיות מדיניות הממשלה גם לעתיד — להיענות ליזמות שלום, לנסיגות תיווך רציניים, בנסיבות סבירות ומתקבלות על הדעת. ייתכן שניסיונות אלה ייכשלו, יירדו מעל הפרק; ייתכן שייוצרו תנאים לנסיגות אחרים, מתודשים; גם אז עלינו לשקול, לבחון, לנסות תוך לב חפץ בשלום.

בעקבות היזמה האמריקנית, זו שיצא עליה הקיט"ר, רוג, השגנו עשרה חודשים של רגיעה בגבול, הפסקת

ואם הרוסים יתקפו אותנו בכוח אווירי? — "נטפל בהם בכוח האווירי שלנו".

ואם יהיה זה כוח אטומי? — "זוהי כבר בעייתו של העולם".

ואם הרוסים יעבירו כוח למצרים? — לא נמתין עד שהתהליך יושלם; נפסיק אותו בכוח.

כמובן, מי שבטוח שהחשש להתערבות סובייטית הוא מעבר לכל סבירות, ועל הערכתו זו הוא מוכן להמיר בבטחונה של ישראל ובשלום תושביה; מי שמוכן למעשי גבורה כאלה שאנחנו נטפל בחיל האוויר הסובייטי, שאנחנו נפסיק בכוח העברת כוחות סובייטים למצרים; מי שמדבר כלאחר יד על הפצצה סובייטית של ערינו במרכז הארץ, ופטר את האפשרות של הפצצה אטומית בהערה ש"זוהי כבר בעייתו של העולם" — מי שמסוגל לקלות-דעת מדהימה כזאת, אין פלא ששיקול-דעת הוא בעיניו הססנות, וזהירות היא בעיניו חולשה, ומשה דין הוא בעיניו הססן המדביק את העם בפחדיו ומפיה בו מורך-לב, ואחד דינו — סילוק מתפקידו כשר הבטחון.

האמת היא שאותה מלחמת ההתשה שבה, לדברי אותו דובר, נכשלה ישראל, התישה את כוחה של מצרים והכריחה אותה להסכים להפסקת האש הנמשכת זה כעשרה חודשים. אך אותה הפסקת אש, שהיא תוצאה ישירה של נצחוננו — כן, נצחוננו — במלחמת ההתשה, אינה זוכה לאיזכור כלשהו מפי הדובר. דומה כאילו חבל לו שאין עתה עילה מיידידת להרפתקה של חציית התעלה וכיבוש הגדה המערבית.

הבה נבחן את התכנית לחציית התעלה ולכיבוש הגדה המערבית, שפירושה כיבוש מצרים. האם בטוח הדובר שלא קיימת התחייבות סובייטית למניעת חציית כוחות ישראלים וכיבוש ישראל? האם שקל הדובר מה תהיה עמדת ארצות-הברית במקרה של מבצע יש-ראלי כזה? האם שקל הדובר מה יהיה מספר הקרבנות שיידרשו מאתנו, איזה מחיר דמים נשלם? ונניח שנמגר את צבא מצרים —

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

מה זה תורם לדיון עכשיו?

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם):

— ונניח שנמגר את צבא מצרים — מה הלאה? כבר מיגרנו את צבא מצרים פעמיים, ב-1956 וב-1967, והוא קם מחדש. האם בטוח הדובר שזה יהיה המיגור האחרון? האם יש בכלל מיגר סופי? ועל הישג שמידת סבירותו כל כך נמוכה — הוא מוכן לסכן כל-כך הרבה?

וכה להוט הדובר לעניין התעלה, עד שלשם הדגשת חשיבותה הוא מכריז כי "עיקר חשיבותה של שארם-א-שייך היא פוליטית ולא צבאית". ועל רמת-הגולן — "הוא מוכן לשאת ולתת עם שליט סורי נבון". אנו נתונים במאבק קשה על השליטה בשארם-א-שייך ועל רצף יבשתי אליה, ועל היאחזותנו בגולן. אין צורך בדמיון כדי לדאות, שכאשר נטען שכל אלה דרושים לנו מטעמי בטחון, יצטטו לנו את חוות-דעתו של מומחה צבאי ישראלי חשוב על חשיבותן הבטחונית הפחותה של שארם-א-שייך ורמת-הגולן.

מאתר שדעות אלו מושמעות מפי איש התופס עמדה רמת-דרג בגח"ל, הרי שהציבור זכאי לשאול ולדעת: בשם מי ועל דעת מי מושמעים דברים חסרי

ההרתעה של ישראל. אם יצוייד צבא הגנה לישראל בנושק משוכלל בטיב ובאיכות מקבילים לסוגי הנושק הזורמים למצרים והאויב יידע על כך, אין ספק כי יטוש מחשבות ודון. אם בתשובה להסכם שבין מצרים וברית המועצות תבוא הודעה חד-משמעית מצד ארצות הברית, שלא תפקיר את ישראל ולא תשלים עם הפרת מאון הכוחות ולא תסכים להתערבות מעצמה כלשהי שמחוץ לאזור, ותשוב לניסוח דיבורה: שב בצד ואשב בצד גם אני — אז לא תחודש המלחמה, ובהמשך הזמן תיווצר שוב אווירה נוחה לשיחות שלום, לתיווכי שלום ואולי גם להסדר שלום. אבל אם חלילה תנהג ארצות הברית אחרת, ומתוך שיקולים אחרים, קצרי-טווח וקצרי-ראות, תימנע מלספק לצבא הגנה לישראל את כלי ההגנה החיוניים, ההכרחיים, ותדצה בדרך זו להשפיע עלינו שנעלה על דרך של ויתורים נוספים, ותנסה ללחוץ עלינו להתפשרות יתר ואולי לכפות עלינו גמישות נוספת — הרי יהיה ברור שכפייה מעין זו, לחצים מעין אלו, ישיגו רק את ההיפך. בתנאים כאלה, אם חלילה ייווצרו, על ממשלתנו להודיע ברורות על הפסקת כל שיחות שלום וכל משא-ומתן על הסדר כלשהו, כי שיחות ומשא-ומתן תחת לחץ ואיומים מעולם לא השיגו שלום; להיפך, הם עלולים רק להחיש את ההתפרצות המלחמתית.

אין אני מעלה על הדעת כי אמנם כזאת תהא ההתפתחות. על אף חילוקי הדעות האפשריים בינינו לבין הממשל האמריקני בהערכת מצבים ובציון דרכים אינני חושש להידרדרות היחסים במידה כזו ובדרגה כזאת. יחס ההבנה שמולה הממשל האמריקני לבעיות החיוניות של קיומנו והידידות האמיתית לישראל, המושג-רשת עמוק בכל חלקי הציבור של עם גדול זה, יעמדו ללא ספק גם בימי בירור אלה כדי למצוא דרך משותפת ומוסכמת בינינו. הידידות בינינו לבין ארצות הברית כבר עמדה במבחנות. היא לא תאכזב גם עתה, אף אם אין הסכם ידידות כתוב וחתום בינינו. הסכם כזה או שאיננו נחוץ או שאין לו כל ערך. במקרה זה אני מאמין שקיימת ברית לבבות של ידידות אמת.

אינני יודע, חברי הכנסת, אם בתנאים החדשים, בימים של הכבדת לב מצד המצרים, עדיין יפצירו בנו ידידנו האמריקנים ויבקשו מאתנו גילוי קלפים — כביטויים — הצגת מפת גבולות על השולחן. כשהפזמון החוזר בפי סאדאת ובפי עושי דבריו הוא תביעת הנסיגה הטוטאלית לגבולות ה-4 ביוני, המלווה איומים קיצוניים וקנאיים, נגאית דרישה זו רחוקה ותלושה מהמציאות. אולם אם ישובו ראשי הממשל האמריקני לטענה זו, הרי מן הדין ומן הראוי להעלות לפנייהם את הקונצפציה שלנו על הגבולות העתידיים, את המושגים "נחלת אבותינו", "שטחים שהם חלק מארצנו ההיסטורית" ואת המושג "גבול בטחון" באזורים שרק שאלת הבטחון קובעת בהם.

נאומי סאדאת ופירסומי סופריו מאפשרים ואף מחייבים עיון מחדש של מושג זה, מושג "גבול הבטחון". כלום נוכל עוד לסמוך על התחייבויות והבטחות, ולו גם הסכמים חתומים, של מנהיגים מדיניים וראשי צבא החוזים מהלכיהם על-פי אמונות טפלות, הפעלת רוחות ושיקולים אי-רציונליים? הפעם נתגלה לעולם מי שימש וכיצד נהג שר הפנים, שהוא ראש שירותי הבטחון, ושר המלחמה, שהודחו אתמול במצרים. מאין נדע מה הוא

ההרג והקטל — וזה כשלעצמו הוא הישג. לא יהיה זה קל לאויב לחדש את האש, ככל שהפסקתה נמשכת יותר ויותר.

אני מחשיב הישג ממשי זה — וזהו הישג ממשי — הרבה יותר מאשר ההפסדים העיוניים, התיאורטיים, שאינני מזלזל גם בהם, שהעלה אותם חבר-הכנסת בגין בדבריו.

חייבנו, ועדיין אנו מחייבים, את ההסדר הנפרד שיביא לפתיחת התעלה לשיט על-פי התנאים שהוצגו על-ידי ממשלתנו; על-פי התנאים שהוצגו אז, שכל הצדדים המועוניינים יכולים היו למצוא להם סיפוק כלשהו שיקל על המתוחות, יגרם להיווצרות מציאות של שלום באזור התעלה, יקשה על הידוש המלחמה ויכשיר את הקרקע לצעדי פיוס נוספים. הסדר זה, שארצות הברית של אמריקה יזמה אותו — אם כי הדבר אולי אינו מתיישב עם קו האינטרסים הישירים שלה; שמצרים היתה מועוניינת בו — הרי היא היתה הנהנית העיקרית מפתיחת התעלה; שישראל הסכימה לו תוך רצון להמשך ההפוגה; ולפי כל השיקולים רצתה בו גם ברית המועצות, מתוך אינטרסים חיוניים לה. אבל ההסדר עומד להיכשל באשמת ברית המועצות מטעמי פרס-טיינה וריוואליות בין-לאומית בלבד. אנו, מצדנו, מחייבים את הסדר זה — לא כהסדר זמני ולא כהסדר חלקי, כי אם כהסדר נפרד, מיוחד, שיש בו משום ראשית פירוק החבילה הערבית הכללית; התחלת ניתוק שאלת גבולנו עם מצרים מן השאלה הירדנית. גם מסיבה זו כדאי לנו כל מאמץ, אם עוד אפשר להצילו. כמובן, תנאי הממשלה שנקבעו ונוסחו בחודש מארס, טעונים עתה, נוכח ההתפתחויות החדשות האחרונות, בדיקה נוספת, בחינה מחדשת, ואני מקווה שהממשלה כן תעשה.

חברי הכנסת, הקשחת התנאים מצד מצרים, בהשג-ראת הסובייטים, ונאומי האיום של מנהיגה שמים לאל את מאמצי השלום של ארצות הברית, שבימי הביקור של שר החוץ שלה באזורנו נראו קרני תקווה ראשונות להצלחתה — אמנם הצלחה חלקית, הצלחה צנועה ביותר. הודעתו של סאדאת על נכונותו להסדר שלום עם ישראל, שרבים בין מדינאי העולם הפריזו בשעתו בפירושי משמעותה, ואנו קיבלנוה כערכה וכמשקלה — פתחה בכל זאת אשנבים כלשהם להלכי-רוח חדשים. עתה נסתמו גם אשנבים צרים אלה על-ידי נאומי הקיצוניים והודעותיו הכרוות של נשיא מצרים, כי הסדר מדיני רק ידחה את המלחמה, אולם לא יבוא במקומה; כי הכרעה מדינית תהא בשדה הקרב, תמיד ובכל התנאים. הקיצוניות המצרית גוברת בשל העידוד הסובייטי הבלתי-מוסייג, בשל זרם האספקה הצבאית הבלתי-גדלה; בשל הרושם שמעצמה אדירה זו מתייצבת מאחורי התוקפנות המצרית במלוא כוחה. לכן יתמעט במצרים רצון השלום ובמקומו גדל ויגבר יצר ההרפתקנות המלחמתית המוגזרת, שהכרוותיהם האחרונות של סאדאת ועוזריו הן סימפטום מדיאי ביותר לכך.

חווה הידידות ושיתוף הפעולה בין מצרים לבין ברית המועצות אך יעמיק את אשליית הכוח במצרים ויסיח את דעת מנהיגיה מן ההשתעבדות הגוברת למעצמה זרה, שכל עוד חי בה מנהיג כנאצר הוא בכל זאת התאמץ לשמור על מידה כלשהי של עצמאות. בלימת יצרי המלחמה המצרית תיתכן רק על-ידי האדרת כוח

הממשלה צעדים כאלה ותהא בכך משום התכחשות לאמון שניתן על-ידי הציבור לאותן המפלגות, הרי אן, ורק אן, צריך יהיה לשאול מחדש את דעת הציבור.

הי"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת משה כרמל, ואחריו — לחבר-הכנסת מנחם פרוש.

משה כרמל (המערך, עבודה—מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. וכוח מדיני-בטחוני זה נערך בכנסת בשבוע שבו מלאו ארבע שנים למלחמת ששת הימים. היום לפני ארבע שנים היתה כבר המערכה היסודית מוכרעת וידינו על העליונה, אך הקרבות טרם שכבו ושני ימי לחימה נוספים עמדו לפני צה"ל להבטחת גבולות הבטחון ולביסוס הנצחון. מאז ארבע השנים מורכב ומסובך למדי. המאכזב ביותר מכל הוא, שהטלום עורגו מאתנו והלאה, לא כפי שקיוונו למחרת הקרבות; האיבה הערבית לא קתה; הצבאות הערביים שוקמו והתעצמו באופן מפתיע בקצבו; המעורבות הסובייטית, העויינת לישראל, העמיקה באזורנו והתייצבה והיא מעוררת סרבנות ערבית לפתרון מדיני.

לעומת זאת עובדה היא שמקץ ארבע שנים הגנו ניצבים בכל קווי הפסקת-האש. הנסיגות להתישנו נכש-לו, וזה קרוב לשנה מקיימת הפסקת-האש ושקט שורר בכל הקווים; אירגוני הטיהור מוכים ומשותקים; החיים בשטחים המוחזקים מתנהלים תוך שקט יחסי; מדינות ערב מגלות רפיון בהתלכדות הלוחמת נגד ישראל. הגנו ניצבים איתנים על הקווים ודבקים במדיניותנו היסודית לקראת השלום. מדיניותנו ערוכה לבאות על מגמותיה היסודיות, אך יש לפעול בנסיבות של 1971 ובתנאים האקטואליים של ימינו; להגיב על מהלכים המדיניים של האויב, לזיום מהלכים מדיניים של עצמנו ולנהל את מאבקנו ביורה הבין-לאומית העכשווית.

כאשר אני שומע פה את ראש האופוזיציה הראשית, חבר-הכנסת בגין, הרי נראה לי שבכל הנוגע לתוכן דבריו גישתו היא אנארכוניסטית ואיננה רואה את הסיטואציה העכשווית, את הזירה שבה אנו חיים. טענותיו נגד הממשלה, שהיא חורגת מסמכויותיה שניתנו לה על-ידי הכנסת, הן טענות שאינן עולות בקנה אחד עם שורת ההגיון, לא ההגיון המדיני ולא ההגיון הפרלמנטרי. אין שום יסוד להניח, או לטעון, שהכנסת כבלה את ידיה של הממשלה ואסרה עליה לבדוק, לברר ולבחון כל הצעה אפשרית הנראית לה ושהממשלה סבורה שהיא עשויה להתקבל על דעת הכנסת. זו איננה רק זכותה של הממשלה, אלא זו גם חובתה כלפי הכנסת וככלפי העם בישראל לבדוק את הטעון בדיקה לפי שיקול דעתה, ולהביא את הדבר לפני הכנסת להכרעה — כפי שביטאה ראש הממשלה את כוונת הממשלה מעל מעל זה הבורק — והכנסת תהיה רשאית לאשר או לדחות. הפה שאסר הוא הפה שרשאי להתיר. בטוחני שחבר-הכנסת בגין ידע זאת, כי אחרת אינני יכול להבין מדוע איננו מעמיד במבחן הכנסת את טענתו זו, כדי לאסור על הממשלה להמשיך במגעים שהיא מקיימת.

חברי הכנסת, ההסכם הרוסי-מצרי הוא ללא ספק שלב החמרה במצב המזרח התיכון — החמרה לאזור כולו, בהיותו מעמיד את הקונפליקט הבין-גושי והגלובלי בחלק עולם זה; החמרה לישראל, המטילה אותה לתוך הכרע של מאמץ הצטיינות מחדש כדי לעמוד במבחנים

עולם ההזיות שבו חיים המנהיגים הפוליטיים והצבאיים של מדינה זו הצפויים אולי להדחה מחד? מי יודע אם אף גאווה של סאדאט מיום איתמול איננו מעולם הדמיון וההזיה? ובשל כך אין הוא מסוכן עוד — להיפך, בזה סכנתו רבה יותר ולכן הוא מחייב משנה והירות ומשנה דריכות מצדנו בעמידה על המשמר. אולי יבינו הפעם ידידינו לצדקת טענתנו, שגבול בטחון פירושו גבול המאפשר לנו לשמור על שלומנו, ללא סיכון מרכזי ואוכלוסיה שלנו על-ידי תוקפנות אויבים. לפחות ידידינו יודעים כי על דברינו והתחייבותנו אפשר לסמוך, ואילו מהימנות אויבנו היא מעוררת ומפוקפקת, והערבות לבטחוננו צריכה להישמר בידינו בלבד.

חברי הכנסת, עם כל הקשיים בתחום המדיני והמתיחות הנמשכת והמתמידה בחזית הצבאית אל גא נתעלם מההישג הגדול שבא לנו בזכות מדיניות שקולה ונבונה של הממשלה. עברו רק ארבע שנים מאז נצחוננו על אויבנו, וסדרי החיים ביהודה ובשומרון כמעט ששבו לתקנם, כמעט שגשברה לחלוטין זרוע החבלנות. דרכי החדירה נסתמו, אנשי מעשה מתחילים להתרגל לרעיונות חקיקה, לחשב תכניות חדשות, לשקול אפשרות של צורת חיים משותפת. כמוכן, עדיין מוקדם לחשוב על פתרונות יסודיים חד-צדדיים. נדרש זמן נוסף שיסייע בפתרונות ויקל עליהם. אולם נדרשת גם פעילות-יתר מצדנו שתסייע אף היא ותזרו תהליך זה.

לא נעלמו ממני העיכובים, המכשולים והסיבות לקצב האיטי שבהתנחלויות. אולם קיימת הרגשה שעדיין לא גוייס כל הכוח כדי לגבור עליהם. איש מבין ערביי הברזן לא קם למחות על בנייה של קווי-ארבע, כי איש מהם לא הפסיד בכך דבר. הקדיה הנאה הזאת יש להגדילה, להרחיבה ולהמשיך בבנייתה. אלפים רבים חיו והתפרנסו ביריחו לפני מלחמת ששת הימים, אבל שרדו בה מעטים, ועיד קיט שוקקת חיים הפכה לעיר דפאים. יש מקום ביריחו לכמה אלפי יהודים, בעיר ובקריה וחדשה על-ידיה. התנחלות עירונית כזאת היא בהתאם לקווי היסוד של הממשלה. היא אינה סותרת שום סעיף במצב המדיני של המפלגות המהוות את הרוב בכנסת. רק עשייה חדשה, תוך תנופה רבה, תוציאנו מימי קטנות, שלצערנו הרב נראו סימניהם הראשונים. תמך יכול ואף חייב להיערך למשימות גדולות, כי ימים גדולים לפנינו.

ולבסוף, חברי הכנסת, רוצה אני להביע דעתי בשאלה, שהעלה חבר-הכנסת בגין זו הפעם ובהזדמנויות קודמות, בדבר האפשרות הקונסטיטוציונית של הממשלה לפעול, או אם היא מוגבלת בפעולותיה על-פי קווי היסוד. לדעתי יכולה הממשלה ואף חייבת לברר הצעות, תכניות ואפשרויות על מנת להביא דברים מגובשים, אם יתגבשו, לאישורה של הכנסת, כי אחרת תשותק הממשלה בכל יומה ובכל פעילות פוליטית. קווי היסוד הם החלטה של הכנסת. הכנסת היא שהחליטה על קווי היסוד. אם תרצה, אם ירצה הרוב שלה, תוכל הכנסת לשנות את קווי היסוד או חלקים מהם ולהחליט אחרת. כל עוד פועלת הממשלה במסגרת המצעים המדיניים של המפלגות המהוות את הרוב בכנסת ואינה סוטה מהם, רשאית, לדעתי, הממשלה לפעול ולבקש אישור הכנסת לפעולותיה.

אחרת יהיה המצב אם תחליט הממשלה על פעולה שהיא בניגוד להתחייבות שניתנה לציבור הבוחרים על-ידי המפלגות המהוות את הממשלה כיום. אם תנקוט

לשאת את המשא הכלכלי הזה לבדה, והיא זכאית לתבוע ולקבל את הכלים הנחוצים להגנתה.

עם זאת, נוכח הגילויים המדיניים בדבר קשיים בקבלת ציוד מארצות-הברית החיוני לנו, לא יהיה זה מיותר לשוב ולהדגיש את החובה להמשיך, ללא ליאות ובכל הקצב האפשרי, במאמץ העצמי לפיתוח ולייצור כלי נשק חיוניים להגנתנו כדי להמעיט את תלותנו בגורמי חוץ.

לעולם לא מיותר לשוב ולהדגיש לפני שכנינו ולפני העולם, כי פנינו לשלום, להפסקת הלוחמה, להמשך הפסקת-האש, וכי נכוונתנו לסגת אל גבולות בטחון מוסכמים במסגרת חוזה שלום, ונכוונתנו לתת יד להסדר חלקי לפתיחת התעלה — עומדות בעינינו. ואל יאמרו לנו כי עם החוזה המצרי-סובייטי ועם נאום סאדאת מאתמול נסתם הגולל על סיכוי זה. השלום לעולם איננו אשליה, אלא תקווה שיש לחתור למימושה; וההסדר החלקי איננו אשליה, אלא נסיון שחייבים למצותו עד הסוף.

סאדאת מאיים עלינו, מציג אולטימטום, מבטיח מלחמה. אין לזלזל בכל אלה. יש לקבל את הדברים ברגינות ולהיות ערים למה שעלול להתרחש בחודשים הקרובים. אולם לא נראה כי יש נחת בקרב העם המצרי מן התלות הגוברת במעצמה זרה, וכי קיימת במצרים תשוקה עממית גדולה לחדש את הקרבות. מיליון הקרבנות המצריים שסאדאת מגדב במלחמה נגד ישראל — ספק גדול אם הם ישישו לקרבות שסאדאת מכריז עליהם. עובדה היא כי זה קרוב לשנה מקיימת הפסקת-האש, ויש חיפוש גם בצד השני אחר הסדר מדיני שימוגש שפירות-דמים נוספת, מיותרת וחסרת תכלית. כל הסימונים מראים וכל הידיעות מורות, שכפי שב ישראל יש קורת-רוח מהשקט והרגיעה בחזיתות, כך גם בקרב העם המצרי הגדול. אין להתעלם מן הפער בעמדות הצדדים ומהקשיים שיש להתגבר עליהם בדרך המדינית; אך המצרים יודעים היטב מה גורל צפוי לצבאם אשר ינסה לחצות את התעלה. הם יודעים כי אין פתרון לסיכוי סוך הישראלי-ערבי אלא בדרכים מדיניות, וכי הם עשויים לזכות בשטחים גדולים בסיני, אותם הם מבקשים להחזיר לעצמם, לכשיהיה הסכם שלום ואנו ניסוג אל גבולות בטחון חדשים שעליהם יוסכם.

חברי הכנסת, בפתיחת תעלת סואץ לשיט חפשי לכל העמים מעוניינים כל הגורמים הראשיים המעורבים בסיכוסך המזרח-תיכוני, במישרין ובעקיפין, וכל אלה יכו-לים להפיק ממנה תועלת. אך התעלה לא תוכל להיפתח אם המצרים יבקשו לראות במהלך זה לא הסדר חלקי, הפותר בעיה לאומית מצרית ובין-לאומית חשובה, אלא ראשית נסיגה ישראלית במסגרת חכנית נסיגה כוללת. אף שניתן בהחלט בתנאים אלה להעתיק כוחות מהתעלה, לצורך פתיחתה, לא נחוצה נסיגה ישראלית לשם כך. גם בלעדי הנסיגה אפשריים כל ההסדרים הנחוצים למצרים, משני צדי התעלה, אשר יאפשרו את הרחבת התעלה ופתיחתה לשיט.

התנגדותנו לנסיגה בלא שלום — אין דבר בינה לבין רצון להחזיק בשטחים, אלא הוא מעוגן בנסיגת ישראל מן הדוד האחרון. עשרים-ושלוש שנים, מאז נוסדה המדינה, אנו במלחמה ומאויימים בהשמדה. פעמיים נסוגנו מסיני אל הגבולות הקודמים. שתי פעמים לפי תביעה אמריקאית. התוצאה היתה — מקומות שנסוגנו

נוספים צפויים נוכח ההקשחה בעמדת ממשלת מצרים כלפי הסדר שלום והסדר חלקי, שבא על ביטויו באופן בולט בדברי סאדאת אתמול. זו גם החמרה למצרים עצמה, שנשיאה מצא לנכון להשתעבד לכוח זה, לא רק בכל הנוגע לשליטת זרים על כוחותיה המזוינים, אלא גם בנוגע למדיניות החוץ שלה ולענייניה הפנימיים, שנש-תעבדו אף הם למגמותיה של מעצמה זרה. אחר מאבק של שנים רבות לשיחור ולעצמאות, שנשאו פרי, הנה מצויה עתה מצרים מחדש בזרועות מעצמה זרה, השולטת בה למעשה ומכתיבה את צעדיה בכל התחומים העיקריים של חיה.

אך עם כל החומרה לישראל שבהתבססות הסוביי-טית במצרים ובים התיכון, המשפיעה עתה במידה רבה על השתלשלות המאורעות בעתיד, חובה עלינו לזכור כי בעיית המזרח התיכון נעוצה ביחסי ישראל-ערב, וביסודו של דבר כאן, ביחסי ישראל-ערב, גם פתרונה.

קשה להעלות על הדעת כי העם המצרי, השוחר חירות ועצמאות ככל עם אחר, שבע נחת מן החיובק של האח הגדול מרחוק בא, ששערי מצרים נפתחו לפניו, אשר האינטרסים שלו זרים אלה של האזרח המצרי, והעלול לזרום את העצמאות המצרית ולחשל את הישגיה היסודיים שגרכשו בעמל ובמאבק של דורות.

אולם בינתיים, חברי הכנסת, אנו ניצבים לצערנו לפני משימה מיוחדת של היערכות לקראת סכנות חד-שות, של הכרח בהתעצמות נוספת כדי לעמוד בפני התפתחויות צבאיות אפשריות, שבהן אנחנו מאויימים, נוכח הדימה הגוברת של נשק למצרים, אשר ראשיה מבטיחים לנו כי המדובר לא בנשק דפנסיבי בלבד.

אנו זקוקים להתעצמות נוספת נוכח ההתעצמות המצרית. אך קשה להניח כי תצמח עתה איזו טובה מהעלאת התכניות הישנות בדבר חוזה ידידות, או חוזה הגנה פורמלי, עם ארצות-הברית, וריכוז מאמצינו בטי-פול בחוזה זה דווקא. נחוצה מידה גדולה של תמימות כדי להאמין בתנאים האקטואליים, כי הצעה זו יש בה משום פתרון לבעיותינו וכדי להאמין כי אכן יש סיכוי, ולו קלוש ביותר, כי ארצות-הברית, נוכח מדיניותה הגלו-בלית ונוכח מדיניותה כלפי מדינות ערב, תיאותר עתה להצעה כזו מצדנו מבלי שהדבר יעורר התנגדות בתוכה עצמה.

עלינו לחתור להרחבת מערכת יחסינו הריאליים עם ארצות-הברית ולהשתית אות יחסינו עמה על בסיס מעשי של הבנה, עזרה והצטיידות, בלי להשליך את יחבנו על ברית פורמלית, שהיא כחלום באספמיה, ולבזבז את מרצנו במאמצים להשגתה. תביעותינו המעשיות מאר-צות-הברית לסייע בידינו למעשה בחימושו של צה"ל לבאות הן מוצדקות ובעלות סיכויים, כי הן גם עולות בקנה אחד עם האינטרסים האמריקאיים, המבקשים שלום בחלק זה של העולם והחותרים לאיזון במאזן החימוש, המתערער והולך לרעתנו.

עלינו לתבוע מארצות-הברית, נוכח המצב החדש שנוצר, לספק לנו את הנשק הנחוץ להגנתנו על בסיס חדש, מעין "החכר והשאל", דבר שיש לו תמיכה בדת הקהל האמריקאית ובקונגרס. כל עוד היינו ניצבים לפני אויב ערבי, נשאנו את מעמסת הבטחון הגדולה בעצמנו; אך כשהגנו ניצבים היום לפני שפע הציוד הצבאי הזורם מברית-המועצות, אין זה לפי כוחה של מדינת ישראל

מהיום, ומאז ועד היום הם שואפים לדבר אחד: להשיג מידנו ולכלותנו, חלילה.

גם נאומו של סאדאת אמש לא חידש. הטון הזה זכור לנו. לפעמים הטונים גבוהים ולפעמים נמוכים. כאשר מקבלים איזו זריקה סובייטית, הם משתלהבים ומרימים את הטונים. ברור שחווה פדגורני—סאדאת הזריק למצרים חשיש כזה שסאדאת אינו חושש מלהסי—תכן שוב, להלהיב את המצרים למלחמת השמד על ישראל. בינתיים הוא מכריז שמוכן להקריב מיליון ערבים. את זה אנחנו מאתלים לו. אולם למעשה, אין לנו נפתחים ונרתעים מאימויהם. אנו רואים בעינינו רק חזרה על חוסר ריאליסם בכל גישתם. המהלומות והמכות שהונחתו עליהם לא ישנו את דעתם. הם בשלהם. משום כך, כאשר הם בשלהם, גם אנו נמשיך להחזיק, בעזרת השם, במה שיש לנו. חזינו נפלאות הבורא עד הלום ונקווה לה' השוכן בציון כי לא ייטוש את עמו ואת נחלתו לא יעזוב.

קשה משום כך להבין למה עלינו לבזבז את כוחנו ומרצנו להתווכח בינינו לבין עצמנו. במקום להתווכח עלינו לרכז את כוחותינו, את כל הכוחות שבעמנו, ללא הבל וללא חישובים קואליציוניים ואופוזיציוניים. כל אחד צריך לתרום ויכול לתרום למה שדרוש העת, וכעת דרוש להתחיל במסע נרחב, גדול, ברחבי תבל ובעיקר בארצות־הברית. שם, בארצות־הברית, מעיר לעיר, ממדינה למדינה, מכל ציד בית־הנבחרים לסנאטור, להגיד ולומר: אין כאן לפנינו מערכה רק בין מדינת ישראל ומדינות ערב. אם המצב היה כזה, שהיינו צריכים לעמוד במערכה עם מדינות ערב, היינו יכולים לעמוד בזה, בעזרת השם. המערכה שלפנינו היא המערכה של ההסתערות הרוסית על העולם. אם לווייטנאם הרחוקה שולחת ארצות־הברית מאות אלפי חיילים ומשקיעה מיליונים ומיליארדים, מהכרתה ומהבנתה העצמית כי המערכה שם איננה מערכה מקומית אלא תהליך של הסתערות השלטון הקומוניסטי, במה שונה המערכה שלנו כאן מהמערכה בווייטנאם? אנו לא מבקשים חיילים מארצות־הברית. אנו מבקשים עזרה בתחומות ועזרה כלכלית, ואנו ננהל את המערכה שהיא גם המערכה שלהם. למערכה בווייטנאם נגד הסתערות הקומוניסטים אין צורך שמישהו יעודד את ארצות־הברית להחליק, והנהגת דג'ינה בארצות־הברית אינה נרתעת מפני הלחצים הפנימיים נגד היחלשות אמריקה למערכת וייטנאם, כיוון שהיא חדורת הכרה שבטווח רחוק זה נוגע לארצות־הברית.

צרות עין וצרות אופק מעבירה על דעתך את הנהגת ארצות־הברית ומדינות המערב אשר מתעלמות מן העובדה שיש בעצם החזית שלהם רק משום ישראל נמצאת כאן בחזית. האם לא ברור שמדינת ישראל היא האי היחיד של המערב נגד הסתערות הקומוניסטים? כאן חווה פדגורני—סאדאת ניפץ בפעם המאה את האשליה של ארצות־הברית שיש ביכולתה למשוך לצדה את מצרים או ארץ ערבית כל שהיא. עד כמה שאנחנו יכולים לעמוד בהתמודדות עם מדינות ערב עלינו לבחון במלוא הרצינות תהליך הידוק הקשרים של מדינות ערב עם רוסיה. כאשר נהל הבחינו באיזו נטייה קלה מערבה, עם ביקורו של רוג'יס במצרים, מיהרו הרוסים והידקו את קשריהם עם מצרים ככל כפליים. ברור שזה מדאיג אותנו וזה צריך להדאיג אותנו, אבל קשה לנו לעמוד על סוף דעתה של הנהגת ארצות־הברית, אשר נשארה שאננה כאילו

מהם שימשו בסיסי תוקפנות נגדנו ועמדות אש לחסימת השיט לישראל וממנה. האם אנו חייבים לעשות זאת בשלישית, בלי שלום יציב, מוצק, אמיתי ובר־קיימא?

אנו חייבים לכלכל את עניינינו בנשימה ארוכה וב־אורך־רוח, לראות לנגד עינינו את השלום והבטחון, את הבטחון והשלום, שלובים זה בזה. ואם תהיה לנו נשימה כזו ופרספקטיבה היסטורית; אם נעשה ללא הפסק להתעצמותנו, ואם נוסיף לחתור ללא ליאות להסדר מדיני — בטוחני כי נזכה, במוקדם או במאוחר, לבטחון של שלום.

היו"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת פרוש, ואחריו — לחבר־הכנסת האוזנר.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה. אף־על־פי שסיעתנו תנו איננה בקואליציה הממשלתית, אנו מזדהים הזדהות מירבית עם מהלכיה המדיניים והבטחוניים של הממשלה. אני רוצה להביע גם את הערכתנו על העמידה על משמר העניינים במצבים הקשים של מתיחות. סיעתנו לא התרעמה על הממשלה שלא קיימה עד כה דיון מדיני. גם אלה שמתחו ביקורת כה חריפה על שלא קיימו עד כה דיון מדיני, יש לי הרגשה שגם הם הבינו את הנימוקים שיש זמנים שהשתיקה יפה. אנו מתרעמים על המרבים לדבר, להתפלמס ולהתפלסף על חשבון נושא רציני זה הנוגע לבטחוננו ולקיומנו.

מתוך גישה זו רוצה אני להגיד, כי לדעתנו אף היום עוד לא הגיע הזמן לפתוח בדיבור ויכוח על העמדה המעשית שיהיה עלינו לנקוט בבוא היום, כאשר יבוא ואם יבוא, שהערבים יסכימו לכרות עמנו ברית שלום. אנו רחוקים גם מהיום שהערבים יסכימו אפילו להפסקת הלוחמה.

לא פעם אני חושב שהכתוב "ויכבד ה' את לב פרעה" מוכיח כי גם אחרי שקיבל מכות, פרעה לא למד לקח מן המכות הראשונות, אלא "ויכבד ה' את לבו" עד אשר הביאו עליו כל המכות ועם ישראל השתחרר מג'לותו. אותו גס של "ויכבד ה' את לב פרעה" עמד לנו עם קום המדינה, כי אילו היו הערבים מסכימים לתכנית החלוקה המקורית, נתאר לעצמנו איזו מדינה קטנטונת הייתה לנו, ממש ללא נשימה. עם קום המדינה, כאשר "ויכבד ה' את לב פרעה" ומדינות ערב יצאו עלינו למלחמה, הן הובסו, נסו והרחבנו את גבולותינו. הנס חזר לעינינו במלחמת ששת־הימים. "ויכבד ה' את לב פרעה" — נאצר וחוסין הכבידו לבם ולא נענו לתחנונינו, לבקשותינו, להניחוננו בשלום בגבולותינו. הם יצאו למלחמה עלינו, אולם הם הובסו, נסו, ושוב הרחבנו, בעזרת השם, את גבולותינו.

למרות המפלגות המוחצות שנחלו מדינות ערב, לא הבחינו עדיין במשגם ושוב: "ויכבד ה' את לב פרעה". כשמדברים על נסיגה מתקבלת על הדעת מהתעלה, הם דודשים נסיגה לגבולות ה־4 ביוני. כאשר הם מקבלים רמז או התרשמות על ריכוז לחצים על ישראל לנסיגה איזו שהיא, "ויכבד ה' את לב פרעה" — וכך אנו נשארים, ובעזרת השם אף גישה, בגבולותינו.

אבל יהא ברור, וזה ברור מכל הכרוזותיהם, שהערבים לא יסתפקו בגבולות ה־4 ביוני 1967 כשם שלא הסתפקו בגבולות 1947. מ־1947 עד 1967 נלחמו בנו לא פחות

— הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני (דיון) (פרוש, אבנרי, צימרמן, האוזנר) —

דרום-אפריקה לאידוגני החבלה הערביים, והוסיף ושאל האם שכחה ישראל את הידידות של דרום-אפריקה הנמנית שכת גם לאחרונה. מי כמוך, כבוד ראש הממשלה, יודעת משמעות הפגיעה שפגענו ביהודים היקרים הנמצאים בדרום-אפריקה, אחד הישובים היהודיים שהוא למופת בעמדה, בחום לבבו ובתום לבבו, עמנו במערכותינו. מי כמוך, כבוד ראש הממשלה, יודעת את יחסה של ממשלת דרום-אפריקה מאז ימי הצהרת בלפור עד בניין המדינה ועד היום, יחס ללא ציפייה לתגמול מאתנו.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

האם דת ישראל היא בעד אפרטהייד ?

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אני פונה אל כבוד ראש הממשלה, שיש לה אומץ הלב לא פעם להגיב דברים בגלוי; אני מבקש ממך להפיג את הועם אשר הצטבר בציבור כאן בארץ, וגם הכאב הגדול שיש ליהודים בדרום-אפריקה, ואני מבקש ממך, כאשר תעלי על הבמה הפיגי את המרירות בהודעה מתאימה, שתהיה בה משום תרומה גדולה להחזרת הידידות בין ממשלת דרום-אפריקה וגם עידוד ליהודי דרום-אפריקה המחכים לו ממך.

הי"ד צ. צימרמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת גדעון האוזנר, ואחריו לחבר-הכנסת יגאל הורביץ.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. שמענו בימים האחרונים את נשיא מצרים מבשר בסגנונו הוא את מה שאמר קודמו ורבו נאצר על אופקים אדומים ועל אדמה רוויית דם. זהו "העתיד המזהיר למצרים והחזון השחור לישראל" שהוא צופה אותנו. מקורה של אותה נטייה נבואית בוודאי לא רק בהרגלים ספיריטואליסטיים שסיגלו לעצמם מנהיגיה של הצמרת המצרית לאחרונה, הפונים גם לרוחות רפאים כדי לקבל הכוונה ואישור לדרכם המדינית בענייני פנים ובסחון. ההצהרה הזאת של נשיא מצרים מתבססת בוודאי גם על המציאות החדשה שקמה בארצו עם חתימת חוזה הידידות האחרון.

המעבר מהזיות ספיריטואליסטיות אל המציאות הצוננת אינו קל, כפי שגילו כעת גם נשיא מצרים וגם יריביו הפוליטיים. הם יושבים בכלא ומחכים למשפט ולעונש, ואילו הוא מוצא את עצמו אחוז בחיבוק הדוב הרוסי ללא יכולת להיחלץ, גם אם הוא מעמיד פנים שהוא מתמוגג ממציאיות זו.

האחיה הסובייטית במצרים קיבלה כעת אישור פורמלי. היא מתבססת לא רק, כפי שזה היה עד כה, על עובדות החיים, שאפשר אולי לנסות לסטות מהן, כאשר כוחות מצריים חדשים עולים לשלטון, היא מתבססת גם על הסדר פורמלי. אנו יודעים כיצד מפרשים הסובייטים את חובת הלויאליות של בני בריתם. הללו חייבים ללכת בתלם ללא סטייה, ולא — כופים עליהם את הדבר. הדוגמה של צ'כוסלובקיה ודובצ'ק בוודאי תרחיע כל מי שיעז להרהר אחרי מעשיו של "האח הגדול". באה דוקטרינת ברז'נייב והוסיפה גם היא חישוק אידיאולוגי ורעיוני לאסכולה זו של קו נוקשה ללא תווה ימינה או שמאלה, והציד הקובע הוא האינטרס הסובייטי.

האחיה הסובייטית במצרים היא לא בענייני מדיניות בלבד, אלא גם בענייני תרבות, כלכלה, פיתוח, חינוך, בריאות, עתונות, תיירות ואמצעי התקשורת כאחת

התקשרות זו של מצרים ורוסיה היא קשר נגדנו גרידא, בלי להבחין כי זהו צעד נוסף ורציני להתבססות הרוסים כאן.

על הממשלה לגייס את כל הכלים כדי להחדיר את התודעה שסכנת רוסיה היא לא רק סכנה למדינת ישראל אלא לארצות-הברית ולמערב כולו. נפסיק את הוויכוחים בינינו שהם, בשלב זה, ויכוחי סרק. ניתן יד להסעיר את דעת הקהל מסכנת הסתערות רוסיה במזרח התיכון כדי שיבואו לעזרת מדינת ישראל, העומדת בחזית ולוחמת את מלחמתו של העולם הנאור.

כל עוד לא נצליח להחדיר את התודעה שהמערכה שלנו היא גם המערכה של ארצות המערב, יהיה מצבנו קשה ונזדקק לרחמי שמים. אולם חז"ל אומרים על הכתוב: "סוס ורוכבו רמה בים" וכי רק סוס אחד ורוכב אחד טבעו? הלא פרעה ושונאי ישראל באו בהרבה ורכבים וסוסים רבים, אולם כאשר השם חפץ להושיע את עמו, סוסים ורוכבים רבים כאחד הם. לאימוי סאדאת וכל יתר שונאי ישראל, גם כשמאחוריהם עומדים מיליונים, אנו אומרים "שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותנו והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם".

בעוד אנו חזרי הכרה שיש להפסיק בינינו את הוויכוחים תוך חדרה לווייתור על שטחים ועמדות, חושבני כי חובתנו לתת דעתנו לוויכוחים מסוג אחר, חמורים הרבה יותר, שאנו עדים להם. זה לא התפשט לרחוב, אבל זה השתרש ומשתרש בשכבות הנוער ובאוניברסיטאות. נודמן לי לפני שבועיים להשתתף בסימפוזיון עם נוער אוניברסיטאי. יצאתי משם — לא רק אני לבד אלא גם יתר המשתתפים שהיו אישים רחוקים מדת ומסורת — נחרדים מהאוירה הדפטיסטית השודרת שם, מהאוירה העוינת לישראל ומהתבטאויות סטודנטים על המשטר הכובש, המשתלט, של ישראל על שטחים עריבים. ביטויים נגד מערכת הכסחון, ביטויים הגובלים בהתנכרות לכל המערכה שלנו, התנכרות לא רק לדת ישראל אלא גם לרוח הלאומית ולכל איחודנו. יצאנו שבורים ורצוצים: האם זה הדרך ההולך וגדל במדינת ישראל, הסטודנטים שהממשלה ממננת את לימודיהם באלפי לירות? ביניהם יש, ולא יחידים, שהם אכולי שנאה למדינת ישראל.

ראיתי בזה תוצאה מאבדן דרך כאשר עוקרים את כל הערכים הקדושים ונשאר חלל ריק. ישראל כשהם עולים — הם עולים עד לרקיע, וכשיוורדים הם יורדים עד לתהום. אם ראש הממשלה התפנתה לבעיית "הפנתרים השחורים" היא צריכה גם לזכור שהמצב בקרב הנוער באוניברסיטאות הוא שחור משחור. הלואי שאתבדה אם ביום מן הימים לא נעמוד לפני הפתעות של גיס חמישי פנימי. בחורים אלה נתנו כבר מחסה לאנשי "אל פתח". הם מתנאים בזה. הם מדברים דברים בוטים על השם, על משיחו, על כל הנכבד והיקר לנו, לכולנו.

קשה לי לסיים את דברי בדיון המדיני מבלי להזכיר את רחשי הלבבות הסוערים של אחינו בדרום-אפריקה ולבבות רבים כאן ובכל העולם, בעקבות ההחלטה הפוגעת של ממשלת ישראל להיענות לפניית "ידידנו", מזכיר האו"ם או תאנט, ולשלוח תרומה של 10,000 לירות לתנועת השיחור הלאומית באפריקה. אני מרשה לעצמי לשאול אותך, כבוד ראש הממשלה, מה היתה תחושתך כאשר שמעת שידור פניית ראש ממשלת דרום-אפריקה, אשר שאל כיצד היתה ישראל מגיבה אילו תרמה ממשלת

ללא כל ויתור בשטח מצדנו. לכן זוהי הדרך שבה נלך גם להבא. לא באשמתנו יהיה הדבר אם סיכוי ההסדר - קלושים ככל שהם נראים - לא יתגשמו.

אך המצב החדש מחייב גם ריאוריינטציה של הצדדים במדיניות האמריקנית. תקוות ורדודות נגזרו. הסיכוי לסלק או להפחית את ההשפעה הסובייטית נעלם. מצד רים עומדת ללא מסווה במשפחת העמים, גם כשהיא מנסה להעמיד פנים שהכל כתמול-שלוש. ושינגטון חייבת לעצמה ולנו את הבחינה-מחדש של המציאות.

גם כיום בקשתנו המיידית היא חיזוקו של צה"ל בנשק הדרוש, כדי שנוכל לעמוד במערכה אם תיכפה עלינו. זאת התביעה מספר אחד, והיא לא רק תביעתנו. ראש הממשלה הצליחה להביא גם את ועידת האינטרנציונל הסוציאליסטי לתמיכה בתביעה זאת. גם הם דרשו לצייד את ישראל בכלים הדרושים לה כדי שיישמר מאון הכוחות. אוסיף ואומר שהם תבעו גם שיתקיים משא ומתן בינינו לבין ארצות-ערב ללא תנאים מוקדמים, ולשתף פעולה בדרך זו עם ד"ר יארינג, כדי להגיע לשלום חוזי מחייב.

הרי שתביעתו של הד"ר יארינג להתחייבויות מוקדם מות, שאותה הציג לפנינו, לא מצאה תמיכה בהחלטת האינטרנציונל שהשתתפו בו ראשי ממשלות היום וראשי ממשלות בעבר וקרוב לוודאי גם ראשי ממשלה בעתיד.

אבל הדבר הזה לא מספיק. אנחנו צריכים לדרוש מקברניטי המדיניות לבחון מחדש את דרכם. בדו"ח שלו לקונגרס האמריקני ב-25 בפברואר 1971 כתב נשיאה של ארצות-הברית לאמור: "זה למעלה ממאה שנה המזרח הקרוב מהווה אזור הגורם דאגה למעצמות הגדולות. אי-תלותו של האזור הזה חיונית היא לאירופה ולנאט"ו מבחינה צבאית וכלכלית. גם לברית-המועצות אינטר-סים חיוניים באותו אזור. למרות עמקם של אינטרסים אלה, ואולי בגללו לא הצליחו המעצמות לקבוע יחסים כאלה עם מדינות המזרח הקרוב שיספקו רצון הכל. אולם כל מאמץ שיעשה על-ידי מעצמה גדולה אחת להבטיח לעצמה שם עמדה דומיננטית תגרום להתלקחות סיכסוך מקומי, תשפיע על בטחונה של אירופה, ותגביר את הסכנה לשלום העולם. ארצות-הברית איננה מבקשת לעצמה עמדה כזאת והיא לא תרשה שאחרים ישיגו אותה."

אך הדבר קרה. מדינה אחת השיגה השפעה דומיננטית על הנעשה במזרח הקרוב. לכן מחייב הדבר שידוד מערכות במדיניות האמריקנית. ברור כבר כעת כי על-ידי ויתור ישראלי לא תסולק ההשפעה הסובייטית. זאת ההדומנות לארצות-הברית להסתלק מתכניות אמריקניות מסוף 1969, שנקראות על שמו של שר החוץ רוג'רס, החושפות את ישראל לא רק לסכנה מצרית אלא כעת גם לסכנה סובייטית ישירה.

מובטחי כי ארצות-הברית תצטרך לקיים בחינה מחדש של דרכה המדינית. הדבר קשור בשיחזור מאש-ליות. אחת האשליות של וושינגטון היתה שקיים במצרים משטר יציב, המורכב מקבוצת מנהיגים מסורים ומלוכדיים. לכן חשבו אחדים מקברניטי המדיניות האמריקנית שעלינו לגשת מיד לביזור מדיני, לא להחמיץ את השעה, כי הזמן לדון על הסדר עם מצרים הוא עתה. כבר התברר שהיתה זו אשליה בלבד. המשטר רחוק מציביות. יתירה מזו: מצרים אומרת היום, מפי נשיאה, כי בכלל אין לה עסק עם ישראל, וכי מצרים מצפה לדברה של

בכל ענייני המדינה. משנתו של נאצר, שגרס נייטרליות בין הגושים וחתר להקמת כוח שלישי - על כל זה הקיץ הקץ. מצרים רתומה למרכבה הסובייטית. מצרים הכניסה את האזור הזה למרכז הזירה של ההתמודדות הבינ-גושית.

ובכן, בגבולה הדרומי של ישראל נמצאת כעת גרורה סובייטית. זה אינו נעים, אבל זו המציאות. מוטב לראות את הדברים כמות שהם, כי זה מחייב אותנו. אבל לא רק אותנו.

נאמר לנו על-ידי שני הצדדים החותמים על הסכם הידידות, שאין בצדו הסכמים סודיים או הסכמים נוספים. אבל באותו סעיף 8 של הסכם הידידות, שעליו אמר הנשיא סאדאת, ובצדק, שהוא עיקרו של ההסכם, יש משפט האומר, כי שיתוף הפעולה בתחום הצבאי "יהיה על בסיס הסכמים מתאימים ביניהם". ללמדנו כי יש הסכמים נוספים על ההסכם הגלוי. ולמה הם מכוונים? זה נאמר במפורש: הם מכוונים לא רק להגנה של מצרים, תפקיד אשר ברית-המועצות קיבלה על עצמה זה מכבר, אלא למלחמה "לחיסול תוצאות התוקפנות", הביטוי, שבז'רגון הערבי פירושו מלחמת השמד נגד ישראל.

למה מחייב אותנו המצב הנוכחי? לא היינו שאננים גם קודם, אבל היינו מוכנים לקבל סיכונים מחושבים מסויימים כדי לקדם את עניין השלום. מידת הסיכון המותר הזה מחייבת כעת עיון מחדש. כי ענייננו לא רק עם מצרים, שהצלחנו להביס אותה שלוש פעמים, אלא גם עם ברית-המועצות. איננו יכולים להרשות לעצמנו להישאר חשופים מולה ללא חיץ של שטח ושל ערבות צבאיות ומדיניות.

אמנם נהיה מוכנים לבחון גם במציאות זו את כל האפשרויות להסדר. אין לי ספק בדבר זכותה המשפטית של הממשלה לעשות מה שעשתה ולהמשיך לעשות זאת. לא היתה סטייה מהחלטות הכנסת בכך שהממשלה ביקשה דרך לפתרון ביניים. באותה מידה של הגיון משפטי אפשר היה לטעון נגד חבר-הכנסת בגין שהממשלה, אשר כיהנה ביוני 1967 ושהיתה קשורה בקווי היסוד שבהם נאמר כי ישראל תבקש את השלום, לא היתה מוסמכת לתת פקודת אש לצה"ל, כאשר קיום המדינה היה בסכנה, מפני שזה "הפר" או "סתר" את החלטת הכנסת ואת קווי היסוד. הממשלה חייבת להתמודד עם המציאות ולהתאים את עצמה מדי פעם בפעם לנסיבות החדשות, בהתאם להערכתה את הנתונים מבחוץ ואת אפשרותה להשיג רוב פרלמנטרי בפנים.

גם ההסדר המיוחד לגבי התעלה עומד לדידנו עדיין על הפרק. יודעים אנו - ועכשיו כבר הוברר הדבר ללא ספק - מי יפיק את התועלת העיקרית מפתחתה של התעלה. אבל היום הסדר זה מחייב לא רק עמידה על כך שכוח מצרי ואחר לא יחצה את התעלה, אלא נצטרך לתבוע ערובות סבירות ומרחיקות לכת שהדבר אכן לא יקרה, ושהסדר הביניים יקרב שלום. אחרת הוא יחיש את המלחמה.

גם מהשגת ההסדר הכולל לא גואשנו, אפילו לא במציאות הזאת. אבל גם לגבינו נוכל להסתכן עכשיו הרבה פחות מאשר מקודם.

לא הפסדנו כלום מכך שגילינו עד כה נכונות למשא ומתן, שהוצאנו מפיו את המלה "נכונות לנסיגה". כוחנו הוגבר, קוינו חזקו, צבאנו צויד, ומעל לכל - זה חודשים רבים אין הבנים גופלים בקווי הפסקת האש

ממש. היום מדובר בלא יותר מדור־קיום הגוטה לצד ברית־המועצות ולהשפעה על האינטרסים הכלכליים של חברות פרטיות במערב. אכן, הידרדרות תלולה, מרופדת בריאליסם של אשליה ואשליה של מדיניות. צעד אחר צעד עשתה האדמיניסטרציה האמריקנית את המזרח התיכון בשל ומוכן לחדידה הסובייטית ולהגמוניה סוביי־טית. אין היא בולמת או מרככת חדידה זו, אלא מרפדת אותה בתכניות ובלחצים, במדיניות תסורת כות, במדיניות כושלת העשויה בסופו של דבר להפיק את המזרח התיכון כולו בידי הרוסים, ולהחזיר את ארצות־הברית לבדלנות מוחלטת. אם דבר חמור זה מבחינה גיאופוליטית עולמית ישראלית יתרחש, יהיה הממשל האמריקני אח־ראי לכך.

רבתי חברי הכנסת, פרשנים ומומחים התווכחו בש־בועות האחרונים על טיבו של ממשל סאדאת. העובדות מוכיחות כי נסיון לפרש את ההפוכות במצרים על־פי סכימה של לו אנטי־סובייטי וקו פרו־מערבי הוא נסיון שווא, נסיון עקר ומכשיל. לחלוקה זו אין כל משמעות לגבי מצרים. הסובייטים יתמכו בכל כוחם בממשל ימני־ריאקציוני ערבי, אם הדבר ישתלם להם ויהיה בהתאם לאינטרסים הגלובליים שלהם, ובמיוחד כדי להימנע מכש־לון שיערער את מעמדה של הצמרת בקרמלין. הסובייטים ישלחו נשק התקפי בכמויות עצומות, וחינם, למצרים, גם שעה שהמוני קומוניסטים טובים יימקו בבתי־כלא. יש לנו הוכחה פנימית משלנו לכך. רק"ח ממיסכה לראות בסאדאת נשיא מהפכני ורודף שלום, למרות היותו איש אולטרא־ימני ולאומני מצרי נוסח "האחים המוסלמים". מוסקבה תומכת בסאדאת ובצבאו כדי לשמור על השקעותיה האדירות העולות בהרבה על 7 מיליארד דולר במצרים. על מאחזיה, השפעתה, על היותה כוח ים־תיכוני הנושא עינו אל האוקיינוס ההודי, חצי־האי ערב והמפרץ הפרסי. סאדאת תלוי במוסקבה כדי לשמור על שלטונו, על השפעתו על הצבא, על היציבות השלטו־נית במצרים. זוהי ברית של קלפנים מנוסים וערמוניים, המשחקים בין השאר גם נגד ישראל.

אומרים שפרדגורני כפה על סאדאת את החוזה. אם זוהי האמת, רבתי חברי הכנסת, הרי מוכחים שני דברים רבי־משמעות: ראשית — שיש למוסקבה כוח כפיה אדיר להפעילו על כל משטר במצרים, ימני או שמאלי, וכי כוח כפיה זה יוכל תמיד לשים לאל כל אמריקני לחזק במשהו את השפעת וושינגטון בקהיר; שנית — כי פני סאדאת אינם לשלום עם ישראל.

במה יכול היה פרדגורני לאיים על קהיר? בהפסקת הסיוע הכלכלי־הטכני? ארצות־הברית היתה יכולה להי־טיב לכלכלת מצרים פי כמה מברית־המועצות, והיתה עושה זאת ברצון. בהפסקת הסיוע הצבאי? אם אכן בכך איים פרדגורני ולכן נכנע סאדאת, הוכחה היא כי סאדאת רוצה עוד טילים, עוד מטוסי קרב חדישים, עוד נשק התקפי, ורואה אסון בהפסקת המשלוחים. לשם מה נחוצים לו עוד ועוד מאגרי נשק מודרני שבמודרני, וצבא בן מיליון חיילים? כדי להגן על התעלה? או כדי לנסות לחצות את התעלה ולהפוך מחדש את חצי־האי סיני מבוצר וחמוש, המאיים על ישראל במסע צלב ערבי נוסח סאדאת, מסע צלב של נאצי לשעבר עם אדוני הסובייטים, בברית שבאופיה מזכירה את הברית מלפני שלושים שנה בערך.

המפה הפוליטית מראה שוב את הריקוד המשונה של הכוחות. כשנאצר היה בחיים, ראו בו כולם מנהיג

ארצות־הברית בלבד. והרי זה נוגד את עמדתה המוצהרת של ארצות־הברית לגבי ההסדר.

אנו מצפים מידידינו האמריקאים שיגלו ליד שולחן הדיונים אותה מידה של כוח והעזה מדינית שישראל מגלה בגבולות ובשדה הקרב. מהם נדרש לא להיכנע לסחטנות המדינית. אנו נעשה את המלאכה לא להיכנע לאיומים הצבאיים. הם מעצמה עולמית גדולה; אנחנו מדינה קטנה. עמידה איתנה משותפת מצד שנינו היא אשר תרתיע תוקפנות, היא שתכשיל את המזימה הגלויה כעת: לכלות את מדינת ישראל, והיא אשר תביא ביום מן הימים גם את השלום המיוחל.

היז"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת יגאל הורביץ, ואחריי לחבר־הכנסת יעקב חון.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

אדוני היושב־ראש, רבתי חברי הכנסת. זה תקו־פת־מה עומדת ישראל בויכוח קשה ונוקב עם הממשל האמריקני. תכניותיה של וושינגטון במזרח התיכון התב־דרו עם תחילת מה שמכונה "יומת השלום האמריקנית" — תכנית רוג'רס, מסע סיסקו, ולבסוף מסע רוג'רס וסיסקו גם יחד.

נשיא מצרים החדש, סאדאת, קידם את פני מזכיר המדינה האמריקני בפיטורי עלי סאברי, המזוהה כפרו־סובייטי מובהק, ומזכיר המדינה האמריקני תור ממצרים אופטימי. הוא ראה משק כנפי יונים מעל קהיר ואלכסנ־דריה. מיד לאחר כך גוסף יסוד חדש לאופטימיות זו: סאדאת ביצע הפיכה־למעלה, והדיח רבים מראשי המשטר, מאנשיו של נאצר, אנשי מוסקבה והאידיאלו־גיה המרכסיסטית במצרים. נדמה היה כי הנה עלה במצרים שליט אשר מורשתו הימנית־קיצונית, קרבתו לחוגי "האחים המוסלמים", נטיותיו הפרו־מערביות ושנ־אתו לקומוניסטים יובילו למדיניות של דחיפת ברית־המועצות ממאחזיה במצרים ובים התיכון. נשמעו כבר שמועות כי יד חוגים מוסלמים בממשל האמריקני עומדת מאחורי הפיכה, ותוהים אלה בוודאי היו מעוניינים שה־פרכת סאדאת תיחשב כהישג שלהם.

אך הנה בא פרדגורני לקהיר והפך את הקערה האופטימית על פיה. החוזה הסובייטי־מצרי איננו רק אקט של התקשרות צבאית מדינית וכלכלית שלא היתה דוגמתה ביחסיה של ברית־המועצות עם מדינה מוחץ לגוש הקומוניסטי, מלבד קובה, אלא הוא גם אקט של הזדהות במגמות ברית־המועצות ומצרים. התקשרות שב־אחיה למנוע כל סיכוי לשלום במזרח התיכון. התקש־רות שבאה כדי להחריף מחדש את המשבר ולאיים במלחמה. דבר זה רצוי לא רק לחוגי הצבא במצרים. הוא רצוי גם למוסקבה וגם לקהיר, לכל אחת מטעמים שלה.

המאורעות של התקופה האחרונה הם עדות מובהקת למדיניות האשליה העצמית של חוגים מסויימים ורבי השפעה בממשל האמריקני, בכל הממשלים, מאז ממשל דאלס ואייזנהאור, שקיוו ומקווים לבלום את החדידה הסובייטית על־ידי לחץ על ישראל. החדידה הזדושת נעשית מאסיבית יותר ויותר, ובכל שלב של התגברות יש אופטימיסטים בושינגטון המקווים לבלום אותה על־ידי לחץ מחדש על ישראל, כדי להשיב עמדות אבודות למערב. בעבר היקנו עמדות אלה הגמוניה פוליטית של

היו"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת חזן, ואחריו לחבר-הכנסת וילנר.

יעקב חזן (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. חבר-הכנסת בגין מאמין אמונה שלמה ומופרות בכוחו של הדיבור. העולם נברא אמנם בדיבור, "ויאמר אלוהים: יהי אור — ויהי אור". אבל זהו מעשהו של הבורא. שום ניסוחים של בן-תמותה, ויהיו המלוטשים ביותר והלוהטים ביותר אין בכוחם להפוך מלחמה לשלום. ודווקא זאת מנסה לעשות חבר-הכנסת מנחם בגין, בהתעלמו לחלוטין מהמצביות שבה אנו חיים.

את עמדתה המוסמכת של גח"ל ניסח חבר-הכנסת בגין בבהירות בנאומו בוועידה האחרונה של מפלגתו; ובשינוי גירסה הוא הולך וחוזר עליה מדי פעם בפעם גם מעל דוכן הכנסת.

תכנית השלום של חבר-הכנסת בגין היא פשוטה וברורה בתכלית. ואני מצטט את ניסוחה המובהק והי-ברור מנאומו בוועידת מפלגתו, ברור אפילו יותר מדבריו היום בכנסת: "אנו מציעים חוזה שלום בינינו לבין הערבים, שיושגת על הכרה הדדית. לא דיון עקיף יתגהל בינו אלא משא-ומתן ישיר. התחייבות מפורשת מצד ארצות ערב על הפסקת קבע פעולות איבה וגדנו והכרה בזכותנו על ארץ-ישראל. לא על חלק מן הארץ, אלא בשלמותה. יש מקום בארץ-ישראל גם לערבים וגם למיליוני יהודים."

אני מכיר את צלילות-מחשבתו של חבר-הכנסת בגין, ואיני מאמין שהוא מעלה על הדעת כי בהצעתו זו יש שמץ של ממשות. הוא מציע לשליטי ערב להשיג לים עם המצב הקיים, להודות בכך שכל ארץ-ישראל לנו היא; הוזה אומר: להשיג עם גבולות הפסקת האש כעם גבולות קבע של מדינת ישראל ולחתום אתנו על חוזה שלום. לשם מה להם איפוא כל המשא-ומתן הדמיוני הזה? הרי כל זה ניתן להם ללא כל חוזה שלום, תוך המשך המצב הקיים של מלחמה או של לא-מלחמה ולא-שלום, מצב העלול כל רגע להתמוטט ולהתגלגל למלחמה ממש. ואכן, בלשון בני-אדם פשוטה מציע לנו חבר-הכנסת בגין מלחמה ושוב מלחמה וכך עד מעבר לכל אופקי דרונו. וכל זה בשם הרצון הכן לשלום...

אין איפוא כל פלא בכך שאין הוא מסכים לכל משא-ומתן בלתי ישיר, אשר אולי יביאנו בסופו של דבר למשא-ומתן הישיר והקובע. אין כל תימה בכך שהוא מתקומם גם נגד כל נסיון של הסדר ביניים, אשר אם יקום ישמש פרודור להסדר הכללי ולשלום הסופי. התנגדותו למשא-ומתן על הסדר הביניים נובעת בהכרח מכלל תפיסתו. אין הוא מוכן להיאחז בשום חוליה אשר בעזרתה ניתן אולי להזיז ממקומה את השרשרת כולה ולהגיע — בסופו של דבר — להסדר ולשלום כולל, שלום בר-קיימא אשר יש עמו נסיגה לגבולות בטחון מוכרים ומוסכמים.

אין אני שוגה באשליות. הסיכויים להסדר ביניים זה קלושים, והם נעשו קלושים במיוחד לאחר חתימת החוזה המצרי-סובייטי. אך ככל שהדבר תלוי בנו, עלינו להבטיח את הצלחתו. החוזה הסובייטי-מצרי הבלטי עזר יותר שהסיכסוך במזרח הקרוב, לא פחות ממה

יחיד היכול ומסוגל לכופ מדיניות של יזמת שלום והסדר מדיני, האיש התקיף, רודף השלום, הפור-מערבי, שרק ישראל החשדנית הפריעה לתכניתו ולא הסכימה לעשות אתו שלום על-פי תנאיו הנדיבים. רק מת גאבר, וקם לו יורש חדש, שונה ממנו, ושוב אפרו מזמוד ישן: גם סאדאת, האח המוסלמי, הימני, הפרו-מערבי, הוא רודף שלום וכר, ורק ישראל וממשלתה היא היא המונעת מאוהב השלום המוכר ברבים את השלום על-פי תנאיו.

זה מחזה מגוחך, ששותפים לו תמימים ללא תקנה, אופטימיסטים ללא תקנה וציניקים ערמומיים ולא מתוסבכים, עטופים בעור כבש עתיק.

כל התהפוכות המצריות, ובכללן החוזה המצרי-סובייטי, מוכיחות כי מצרים, ימנית או שמאלית, היא מצרים המתכווננת למלחמה נגד ישראל. כל מהלכיה המדיניים מייעדים רק למטרה אחת: להקל עליה את הלקיחה, להשיג מה שאפשר להשיג בכוח הלחצים המדיניים כדי ליצור תנאים טובים יותר להמשך מסע הצלב הפאן-ערבי נגד ישראל.

אני אומר זאת לא מתוך פחד, לא מתוך שיקולים אי-רציונליים, אלא מתוך ראיית מצב שקולה ומפוכחת, ללא אשליות, ראיית מצב שממשלת ישראל צריכה לאמץ אותה לעצמה.

מה שקרוי היום הסדר ביניים נראה דבר בלתי אפ-שרי. מצרים לא תקבל את תנאיה של הממשלה, ותבקש המשך הלחץ על ישראל כדי להשיג תנאים טובים יותר. ראוי שנדע כי דחיית תנאי ישראל על-ידי מצרים פירושה חשיפת כוונות המלחמה של מצרים. אך אני הייתי מהסס מאוד לקבל במחויבות כפיים של התרגשות הסכמה מצ-רית להצעות ישראליות. העובדות של היום ולקח ההיס-טוריה הקרובה יותר והקרובה פחות מוכיחים, כי מצרים היתה מודרדת לחטוף ולעצמה עוד הישגים צבאיים בער-מה, בכוח, בגסות. היא היתה מנסה להעביר חיילים מצריים לצד השני של התעלה, וההסדר לא היה אלא פתח לקרבות מחודשים או לחץ מוגבר על ישראל.

מדיניותה של ישראל צריכה להתרכז בהבהרת המצב האמיתי לארצות-הברית. יש להציע לה, להתפכח מן האשליות המידבקות והמכשילות, המכתיבות את מדי-ניתה במזרח התיכון. ממשלת ישראל עצמה צריכה להח-זיק בעמדות נחושות, לא לוותר על יתרונותיה האסטרט-גיים, להמשיך ולתבוע שלום-אמת יציב ובר-קיימא. עמידה איתנה, כפי שנוכחנו לדעת, איתנה לפחות במישור האס-טראגי-צבאי, מולידה זעזועים רבי-משקל במדינות ערב. עדיין אין עם מי לעשות שלום. אבל בהלקים מסויימים של הציבור הערבי חלה התפכחות. לצערנו התפכחות זו אינה נחלת המשטרים והשליטים. הם מדברים על הסדר מדיני שהוא מרמה וחדר פיפיות נגד ישראל. עלינו להמ-שיך איפוא ולהחזיק מעמד, כפי שעשינו זה ארבע שנים.

אני בטוח כי איתנות העמידה מול לחץ חיצוני וסחף פנימי אופנתי של אנשי "נגד" מקצועניים, מיוסרים, מתוסכלים, תבטיח את מדינת ישראל, את קיומה ומע-מדה באזור המסוער והמפולג ודרוך רוחות המלחמה והטרור, המזרח התיכון, שבו אנו חיים.

נימנע מהצבעה, שכן הממשלה לא נקטה כל צעדים ממשליים לקראת ויתור. כל עוד לא תיטוש הממשלה את עמדותיה, לא נצביע נגדה.

שלום סובייטי, שלום שהוא כולו על חשבון בטחונה ועתידה של ישראל.

ישראל יכולה למלט עצמה מהסכנה הזאת רק אם מדיניותה, מדיניות השלום שלה, תהיה מדיניות יומוה-חיובית ולא מתגוננת-פסיבית. ודאי, סייג לויתוריה של ארצות-הברית על חשבוננו הוא ה"לאו" הישראלי הת-קיף, אם הדברים עלולים לפגוע ביסודות בטחוננו המ-דיני. אך יותר מכך יהיה זה ה"כן" הישראלי - התכ-ניות וההצעות הישראליות החיוביות. כוונתי להצעות ישראליות המבליטות את נכונותנו, הצעותינו הממשיות, להסדר זה או זה, כאשר הקו המנחה אותנו הוא אחד ויחיד, השאיפה לשלום תוך הבטחת בטחונה של ישראל. עמדות והצעות חיוביות של ישראל תכבולנה את ידי ארצות-הברית לגבי נכונותה להתפשר על חשבוננו יותר מאשר תגובות שליליות על הצעותיה והצעות מצרים וברית-המועצות.

איני יודע האם השלום הוא קרוב או רחוק. כל הנבואות כאן אינן אלא נבואות-שווא. אך אם רוצים אנו להחזיק מעמד ואף לנצח במערכה זו שבה אנו נתונים, והיא מערכה על עצם קיומנו, עלינו לנהל את המאבק על השלום כאילו הוא אפשרי ובהישג ידנו, ואף תלוי במידה רבה במאמציו ובעמדותינו אנו; ועם זה עלינו להגביר את מאמציו הבטחוניים ולהתכונן לבאות כאילו המערכה הצבאית היא קרובה, ודאית ובלתי-גמגמת. רק אם נגוע במאבקנו המדיני הזה על שני הפסים הללו, מבלי לזנוח אף אחד מהם, לא תיהפך המערכה על השלום לאשליית-שווא המסכנת את בטחוננו. וכך עלול גם המאמץ הבטחוני המתמיד והמתוח עד קצה גבול יכול-תנו, ליהפך, ללא מערכה מתמדת על השלום, למטרה בפני עצמה, היוזנה מהיאוש לגבי אפשרות השלום וחר-סמת על-ידי כך את הדרך אל השלום.

אני מניח שקיים הבדל רציני בין נאומי הפומביים של נשיא מצרים סאדאת לבין המשא-המתן השקט והסודי. אך איני מציע להתייחס ביולול לנאומי אלה ולראות בהם רק תעמולה המכוונת להמונים ולצבא במצרים, צבא שעליו הוא מתבסס במערכתו הפנימית על השלטון ושבו הוא תלוי יותר ויותר. הנה שוב שמענו הבורק גאום אולטימטום הסותר את הגולל על כל סיכוי של שלום והידברות. שוב הוא מאיים עלינו בחי-דושה של המלחמה בעוד חצי שנה אם לא ניסוג מכל מדבר סיני כאשר צבא מצרים יצעד בעקבותינו, יתפוס את מקומו ויתקרב שוב לגבולותיה של ישראל משנת 1967.

שוב הוא טוען: אף שעל אדמה. ואם לא נקבל אולטימטום זה, תהיה מלחמה. אכן, עלינו לקבל את איומיו אלה בכל הרצינות; וככל שנתחייס אליהם ביתר רצינות ונתכונן לקראתם, כן תפחת הסכנה שהוא ינסה להוציאם לפועל, ועוד נזכה שהאולטימטום הזה יוחלף באולטימטום חדש, פחות יחיד ובטוח. עם זאת עלינו להמשיך במאמצי המשא-ומתן על הסדר הביניים כשלב להסדר הכללי, כאילו כל תפקידם של הנאומים הללו של נשיא מצרים הוא להפחיד ולסחוט ויתורים כלפי חוץ, להרגיע ולהתבסס כלפי פנים.

הסיכויים להסדר ביניים קלושים, אבל הם קיימים. כי אכן דווקא כאן קיים, ליד החששות, הניגודים וה-סיכונים, מכנה משותף חיובי בין ארבעת הגורמים:

שהוא סיכסוך ישראלי-ערבי מקומי, הריהו סיכסוך עולמי: מאבק של שתי מעצמות-העל על מעמדן במזרח הקרוב.

זהו מאבק אשר משמעותו חורגת הרחק מתחומי אזורנו. זוהי מערכה על עתידה של אירופה, הוזה אומר על עתידו של העולם בכלל. לא הסיכסוך הישראלי-ערבי מאיים לגרום אחריו התנגשות בין ארצות-הברית ובין ברית-המועצות, כי אם להיפך: המאבק בין שתי המע-צמות הוא המעמיק ומחריף את הסיכסוך הישרא-לי-ערבי. לא הסיכסוך הערבי-ישראלי גורר אחריו את העמקתה של המעורבות הסובייטית. האמת היא שבי-רית-המועצות, המתפרצת אל המזרח הקרוב, מנצלת את הסיכסוך הישראלי-ערבי כדי להעמיק את מעורבותה זאת. ברית-המועצות היא שמילאה תפקיד חמוה, אם לא מכריע, בהגברת המתיחות באזורנו בשנת 1967, מתיחות אשר הביאה בסופו של דבר למלחמת ששת-הימים. כיום היא ניצבת שוב כמגדילה את ממדי הסיכ-סוך וכמתחסם בדרך להסדר, ולו גם הסדר ביניים, אם אין הוא לפי רוחה.

החוזה הסובייטי-מצרי הוכיח שוב, שברית-המועצות עדיין מבססת את המשך חזירתה והתבססותה במזרח הקרוב על המשך קיומו של הסיכסוך הערבי-ישראלי. ארצות-הברית של אמריקה מבססת את תקוותה לחזור לארצות-ערב שמהן הוצאה, על-ידי סיומו של הסיכסוך המצרי-ישראלי. זהו, מנקודת ראות שלנו, ההבדל הת-הומי ביניהן. ברית-המועצות מוכנה לסכן, למען המשך חזירתה והתבססותה במזרח הקרוב, את עצם קיומה של מדינת ישראל. ארצות-הברית, השואפת להסדר של שלום, מוכנה להטיל את כל כבדו של התשלום בעד השלום הזה על ישראל, מתוך הנחה, שדבר זה לא יסכן את קיומה. היא מוכנה לקנות את השלום לטווח קצר על חשבון עיר-עור וסיכנון לטווח ארוך, כאשר גבולות 1967 - או קרו-בים מאוד להם - שוב יעוררו ויעודדו את התוקפנות הער-בית. הבדלים אלה במדיניותן של שתי המעצמות - זהו מרחב התימרון והמאבק המדיני שלנו על שלום שיש עמו בטחון של ממש למדינת ישראל.

המערבולת המדינית הזאת מוכירה בצורה הטררגית ביותר את הסבך שבו היינו נתונים בימי קדם, כאשר ניצבנו על אם-הדרכים בין המעצמות האדירות בבל, אשור ומצרים, רומי ויוון. ועלינו לאמץ את כל תבונתנו כדי לא לחזור על שגיאות העבר.

חברי-הכנסת בגין הכריז כאן: אם קיים כוח במזרח התיכון העומד מול הברית הטמאה הזאת בין ברית-המועצות ומצרים, שכונתה להשליט את הקומוניסם בעולם - אם קיים כוח כזה במזרח התיכון הניצב מול זה, הרי זאת ישראל.

חברי הכנסת, אל נא נציג את מלחמתנו - מלחמת ישראל על קיומה - כמלחמת מצווה נגד הקומוניסם. זאת לא אמת. זה עלול להמיט עלינו אסון. ואני אומר זאת כאדם השולל מבחינת רעיונית בתכלית השלילה את מדיניותה של ברית-המועצות כלפי חוץ וכלפי פנים. עצמאות המאבק שלנו, שכל כוונתו שלום ובטחון, זהו המצפן היחיד שלנו.

ברית-המועצות תנסה להכשיל כל הסדר של שלום שיהיה בו משום "שלום אמריקני". והסכנה היא שאמ-ריקה תתפתה ותנסה להגיע לשלום, שלמראית עין יהיה זה שלום "סובייטי-אמריקני", אך למעשה יהיה זה

קיימת סכנה של חידוש המלחמה. עדיין לא הושג השלום. עכשיו ברור לחלקים נרחבים של דעת הקהל בישראל ולדעת הקהל רובה ככולה בעולם, כי אם המזרח התיכון חי עדיין בצל המלחמה קיימת בו סכנת פיצוץ המאיימת אף על שלום העולם, הרי קורה הדבר משום שהממשל בארצות-הברית, בשותפות עם שליטי ישראל, מגעו עד כה את כינון השלום.

כלפי חוץ מנסים ליצור את הרושם כאילו יש לממשלת ישראל הכוח העצמי להמשיך בכיבוש ולסכל את ביצוע ההחלטה של מועצת הבטחון. האמת היא כי ממשלת ישראל תלויה עכשיו באופן פוליטי, כלכלי וצבאי יותר מאשר אי-פעם בארצות-הברית והיא יכולה להמשיך במדיניותה הנוכחית המונעת שלום כל עוד וושינגטון מרשה לה זאת. אין זה סוד שממשלת גולדה מאיר יכלה עד כה להצליח להכשיל את יזמת השלום של עליה האומות המאוחדות, הד"ר יארינג, את יזמות השלום של מצרים ויזמות בין-לאומיות שונות, משום שקיבלה גיבוי לכך מווישינגטון.

אין פירוש הדבר שהממשל האמריקני מזדהה עם התביעות הטריטוריאליות של ממשלת גולדה מאיר. לאימפריאליסטים האמריקנים אינטרסים משלהם. הם משקיעים בישראל מיליארדים לא מפני שהם דורשים את טובתו של עם ישראל או מפני שאיכפת להם העניין הטריטוריאלי דווקא; יש משתמשים בישראל לבמכשיר לביצוע מדיניותם הגלובלית במזרח התיכון, המכוננת לה- פיל את המשטרים המתקדמים בארצות הערביות, וקודם כל במצרים ובסוריה, ולפגוע בתנועה הלאומית הערבית האנטי-אימפריאליסטית.

באמצעות מלחמת יוני 1967 קיוותה ממשלת ארצות-הברית להפיל את המשטרים הקיימים במצרים ובסוריה, אך זה נכשל ואז בא השלב החדש: שליטי ארצות-הברית פעלו בעזרת הכיבוש הישראלי, בהפ- צצות בעומק מצרים ובאמצעים אחרים כדי להביא את העמים הערביים, ובמיוחד את עמי מצרים וסוריה, לידי יאוש מהמשטרים האנטי-אימפריאליסטיים, מהדרך של תמורות חברתיות וקיום יחסי ידידות עם ברית-המו- עצות.

שליטי ישראל נתנו ונותנים יד לתכנית האמריקנית שפעם קראו לה "הפלת נאצר"; זאת אומרת הפלת המשטר האנטי-אימפריאליסטי במצרים וביצוע הפיכה פרז-אמריקנית. אלפי בחורים שלמו ואלפי אזרחים מצ- ריים נהרגו ונפצעו בקרבות שמטרתם היתה להפיל את המשטר המתקדם במצרים לטובת ארצות-הברית. כמוכן, לשליטי ישראל היו מטרות נוספות משלהם - התפש- טות טריטוריאליות, חיסול הזכויות של העם הערבי הפלשתינאי וכיובא באלה.

בשלב חדש זה הופעלו על-ידי ארצות-הברית ביתר- שאת גם פיתויים כלכליים. שלב זה הגיע לשיאו עם ביקורו של רוג'רס באזורנו, שהיה מכוון לעודד ולחזק את חוגי הימין הפרז-אימפריאליסטיים בארצות ערב. אולם כל השיטות המגוונות האלו של השלב השני נכשלו עתה כשלוך חרוץ. חווה הידירות ושיתוף הפע- לה בין ברית-המועצות ומצרים הנחיל מהלומה רצינית ביותר לתכני האימפריאליסם האמריקני במזרח התיכון. שליטי ארצות-הברית וישראל נחלו מפלה, משום שמדי- גיותם לא היתה ריאלית מלכתחילה, משום שאין הם מסיקים מסקנות ריאליות מהמצב הבין-לאומי החדש,

מצרים וישראל, ברית-המועצות וארצות-הברית של אמריקה.

לגבי ישראל - כך דעתי - תעלה סגורה מהווה פצע ממאיר הדוחף את מצרים לחידוש המלחמה; תעלה פתוחה מהווה מחסום מפני חידוש המלחמה. ואנו מוכ- גים, וצריכים להיות מוכנים, בתנאי שלא ייפגע בטחוננו, לאפשר לפתוח את התעלה כדי שתעלה חיה זו, בנויה ופעילה, אכן תהיה למחסום מפני חידוש המלחמה.

ישראל חייבת לגלות במשא-ומתן גמישות מירבית בכל חוץ מנקודה אחת, והיא - הבטחת בטחונה וקיומה. אל לנו להסתבך בשום עניין הקשור ביוקרה. זכויות ממשיות וצדוקות הן בוודאי חלק בלתי נפרד של הסכם שלום ובלעדיהן לא ייכון. אך אנו עוסקים כאן לא בשלום, כי אם בהסדר ביניים; אל בהפסקת לוחמה כי אם בהפסקת אש. רוחב לב בכל התחומים הללו רק יבליט את צידקת התקשורת הנחרצת בתחום הבט- חונו, תוך דאגה לכך שבטחוננו לא ייפגע על-ידי הזתו של צבא ההגנה לישראל מגדות התעלה.

אין זאת, לדעתי, אלא בדיחה פוליטית כאשר חבר- הכנסת בגין טוען כי אין כל קשר בין פתיחת התעלה לבין המשך הימצאות צבא ההגנה לישראל על גדות התעלה. לדעתי, הרי זו עמדה חסרת כל הגיון, בלתי סבירה, בלתי מתקבלת על הדעת; וכאשר חבר-הכנסת בגין הציג בשעתו גם הקמת ועדה משותפת ישראלית- מצרית אשר תטפל במשותף בפתיחת התעלה, ואשר יהיה לה גם יושב-ראש אשר יתחלף ברוטציה - פעם ישראלי ופעם מצרי - חשבתי זאת לבדיחה ולמהתלה פוליטית חסרת כל טעם ועניין.

המשא-ומתן שלנו, במידה שיתנהל מתוך דביקות להבטחת בטחון ישראל ומתוך רוחב לב לגבי דברים אחרים, אם ייכשל, יבליט מי אשם בהכשלתו; והרי אנו הולכים לקראת מאבקים מדיניים, שבהם יהיה משקל רב על לתדמיתו המדינית. עמדה כזאת תבלום את הנסיגות של גורמים שונים בממשל האמריקני להגיע להסכם על חשבון בטחוננו. רק עמדה כזאת, מצדנו, בכוחה להציל את סיכויי ההסדר. אל נתעלם גם מכך שעלול להיווצר לחץ אמריקני-סובייטי משותף לגבי הס- כם ביניים זה. אכן, רק עמדה יוזמה חיובית של ישראל לגבי הסדר זה, תוך הבלטת כוונותנו ללכת לקראתו בכל התחומים חוץ מהתחום הבטחוני, עשויה להשמיט את הקרקע מתחת ללחץ המשותף הזה.

ייתכן שיתברר כי לשכל הישר אין שליטה על מדי- גיותה של מצרים. עלינו למצות עד תום את כל האפשר- רויות הצפונות במערכה זאת, כדי להגיע לשלום. כל זה למען העניין עצמו; כל זה למען השלום; ואם לא יסתייע הדבר, ויכול להיות שלא יסתייע, למען ידע העם בישראל והעולם כולו מי הכשיל ומי מכשיל את מאמצי השלום הכנים של ישראל. זה דרוש לנו כדי שנוכל לע- מוד במערכה המדינית, ואף במערכה הצבאית אשר הלילה שוב יכפו עלינו.

היו"ר ז. צימרמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מאיר וילנר, ואחריו לחבר-הכנסת אליהו ששון.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. מלאו ארבע שנים לסיום המלחמה המכונה "מלחמת ששת-הימים" ועדיין

חוברת כ"ט, ישיבה קצ"ד
— הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני (דיון) (יולנר) —

כאשר בזירה הבינ-לאומית מועלות יזמות להסדר כולל מציגה הממשלה תביעות סיפוח טריטוריאליות ומכשילה את ההסדר; כאשר מדובר בהסדר חלקי לקראת הסדר כולל מעמידה הממשלה תנאים כאלה שלא יצא לפועל לא הסדר חלקי ולא הסדר כולל. הטקטיקה של הממשלה ברורה: למנוע ביצוע החלטת מועצת הבטיחות ועל-ידי כל מיני תכסיסים דיפלומטיים לשמור על הסטטוס-קוו של לא שלום ולא מלחמה, וממילא, על הכיבושים הטריטוריאליים ועל שלילת הזכויות של העם הערבי הפלשתינאי.

כדי להוליך שולל את הציבור בישראל פורסמו בשידורי ישראל ובעתונות דברים מסולפים על נאומו של הנשיא סאדאת במועצת העם המצרית עם הגשת החוזה המצרי-סובייטי לאישורו. לפי פירסומים אלה כאילו אמר נשיא מצרים, שמצרים תמשיך במלחמה בישראל גם אחרי שתסיג מהשטחים שכבשה במלחמת יוני. זהו סילוף מכון וגס, שעל פיו כבר נחפזו מספר עתונים לכתוב אפילו מאמרים ראשיים.

הנה לפני העתון האמריקני "ניו-יורק הרולד טריביון" מה-3 ביוני, המוסר אף הוא את נאומו של הנשיא סאדאת, ושם כתובים דברים אחרים לגמרי. שם כתוב כי סאדאת אמר כך: "אני לא אשקוט עד שיהיה לנו צבא מושלם, מאומן באמצעים האלקטרוניים החדשים, מכיוון שרק בדרך זו נוכל להגן על אדמתנו כנגד התקפה ציונית חדשה". את זה אמר סאדאת. מכאן ברור הסילוף שפורסם בעתונות ושראש הממשלה חזרה עליו היום בכנסת בהפסיקה את הציטטה באמצע, כי הרי לא על המשך המלחמה מצד מצרים מדבר הנשיא סאדאת, אלא על הבטחת יכולת הגנה של מצרים מפני התקפה ישראלית אפשרית חדשה, לאחר הנסיגות של 1956 ו-1967. לכן כזב הוא כאשר מפרסמים אצלנו שמצרים קוראת להשמדת ישראל. מסע סי-לופים זה, שטיפת מוח זו של דעת הקהל בישראל, מוכיחים שקברניטי ישראל חוששים מידועת האמת על-ידי הציבור הישראלי. בקרב חוגים עממיים רחבים בארץ אין כל רצון להסתבך במלחמה חדשה רק משום שהממשלה רוצה בסיפוחים.

זאת הסיבה למסע הכוזבים והסילופים המכוון "להוכיח" שהברירה אינה סיפוחים או מלחמה, אלא קיום ישראל או מלחמה. אך מסע הכוזבים לא יצלח. העם יודע וידע כי קיימת אפשרות היסטורית להגיע לשלום המיוחל עם המדינות הערביות על בסיס יציב וצודק, משום שמה שנוחץ לישראל זה לא פנטזימות אמריקניות נוספים ובזיבוז מיליארדים נוספים למרוץ זיון, אלא שינוי מדיניות הממשלה ומעבר למדיניות נכונה וריאלית של שלום ללא סיפוחים. מדיניות כזאת של שלום היא המדיניות הלאומית הנחוצה לעם ישראל. מדיניות כזאת הביא ללא ספק לשיפור היחסים עם ברית-המועצות, ליחסים דיפלומטיים וליחסים תקינים אתה בכל המובנים.

הידידות בין ברית-המועצות לבין רע"ם ומדינות ערביות אחרות אינה נוגדת אפשרות של יחסים תקינים בין ברית-המועצות לבין מדינת ישראל. ידוע הדבר כי ברית-המועצות תמכה ותומכת בזכות קיומה הריבוי של מדינת ישראל ומאחלת לעם ישראל שלום ושיגשוג. אותו הדבר מאחלת ברית-המועצות לעמים הערביים, והדרך לבטחון היא בכינון שלום צודק ויציב בין ישראל

מהתעצמות הסוציאליסם, מהחלשת האימפריאליסם והתגברות סתירותיו הפנימיות והחיצוניות.

חוזה הידידות ושיתוף הפעולה הסובייטי-מצרי הגן ביר את סיכויי השלום באזורנו. הוא הגביל מאוד את אפשרויות האימפריאליסטים לארגן קונזיות חדשות נגד עצמאות העמים וחירותם. כיום כמו קודם הברירה היא בין שלום ללא סיפוחים לבין מלחמה.

לנבי ישראל יש חשיבות מיוחדת לסעיף 2 של החוזה האומר: "בהיותן מודרכות על-ידי שאיפתן לפעול למען שמירת השלום באזור ובעולם ולמען בטחון העמים, ימשיכו ברית-המועצות ורע"ם בכל ההחלטיות לנקוט מאמצים המכוונים להשגתו והבטחתו של שלום צודק ויציב במזרח התיכון בהתאם למטרותיה ולעקרונותיה של מגילת האו"ם". ובהודעה המשותפת הסובייטית-מצרית שפורסמה יחד עם החוזה, נאמר: "הצדדים מאוחדים בדעה, שהמדיניות הקונסטרוקטיבית של רע"ם בשאלות ההסדר במזרח התיכון באמצעים פוליטיים יוצרת אפשרויות נוחות להשגת שלום יציב וצודק במזרח התיכון". ולהלן: "שני הצדדים שוב הדגישו שלום יציב וצודק במזרח התיכון יכול להיות מושגת אך ורק על בסיס של נסיגת ישראל מכל השטחים שנכבשו ב-1967 והגשמתה המלאה של החלטת מועצת הבטחון מה-22 בנובמבר 1967".

כך עומדת איפוא הבעיה. כך רואים אותה כל עמי העולם. לכן מה שעל הכנסת להחליט הוא: האם היא רוצה בסיפוחים טריטוריאליים, או בשלום בר-קיימא שלפיו יכירו המדינות הערביות במדינת ישראל כמדינה ריבונית, ייכנסו להסכם שלום אתה ויכירו בחופש שיטי לישראל בתעלת סואץ ובמצרי טיראן. זוהי הברירה ההיסטורית. זו האחריות ההיסטורית המוטלת עכשיו על הכנסת.

החוזה הסובייטי-מצרי משמעותו קודם כל ובראש וראשונה מיצוי כל האפשרויות הפוליטיות לביצוע חלטה מועצת הבטחון, לכינון שלום צודק ויציב בין ישראל לבין המדינות הערביות. החוזה הסובייטי-מצרי מחזק אפוא במידה ניכרת את סיכויי השלום; מאפשר לשליטי ארצות-הברית ולישראל, אם יהיו ריאליסטיים, לצאת בכבוד מההרפתקה המלחמתית. עם ישראל מעוגן יין בשלום ולא בסיפוחים או בשירות למטרות גלגליות של האימפריאליסטים האמריקניים על חשבון דם בניו ועל חשבון רמת החיים של העמלים. כל מה שמחזק את השלום הוא לטובת עם ישראל. לכן החוזה הסובייטי-מצרי, המחזק את סיכויי השלום באזורנו, הוא לטובת עם ישראל, כשם שהוא לטובת כל העמים הערביים.

אפילו עתון כמו "הארץ" מאשים את ראש הממשלה שהיא מפרשת לא נכון את החוזה, ואומר בהמשך: "אל נא נעורר את הרושם כי אנחנו קוברים את הסיכויים להסדר חלקי... או שישאל היתה נוסמת לרו-חה אילו המצרים יחד עם הסובייטים היו מכשילים אותו". ועתון "הארץ" מסיים ואומר: "נוקשות בעמי-דה על תנאיו לפתיחת התעלה לא תגביר אהדה לנו בשום מקום". האמת היא כי ראש הממשלה מעוניינת לחסל את הסיכויים הקונקרטיים להסדר חלקי, מפני שאיננה רוצה בהסדר כולל, בביצוע החלטת מועצת הבטחון, שהסדר חלקי יכול להוות רק חלק ממנה, רק שלב ראשון של הסדר שלום יציב וצודק.

יום הסבורים כי מצרים אינה מונחת בכיסה של רוסיה, למרות תלותה הצבאית בה והנוכחות הרוסית המוגברת על אדמתה, בחופיה ובשמיה. כן נוכחו הסובייטים לדעת כי הפוליטיקאים המצרים האלה עוד משתדלים לא לאבד את חופש התמרון שלהם גם כלפי פנים וגם כלפי חוץ, וכן לא השתחררו ממנהגם המפורסם, האומר: יהיה הסיוע שגונתנים הרוסים אשר יהיה, רצוי לפזול לכיוון ההפוך כדי לבחון אם יש מישהו המציע יותר.

נוסף לכך, הנשיא סאדאת חייב פחות למוסקבה ופחות קשור בה מאשר הנשיא הקודם נאצר. גם היחס וההערכה של הסובייטים אל סאדאת שונים הם, פחות לבניים מאשר אל נאצר. במוסקבה ראו בנאצר סוציאליסט, או סוציאליסט בדרך, או לפחות חבר נאמן למאבק למען הסוציאליזם, ואילו את סאדאת קיבלה מוסקבה כבעל-ברית פוליטי זומני, ללא יחס מיוחד וללא תקנות יתירות. עתה, לאחר שהרחיק את ידיה ותסידה מן השלטון, ודאי וודאי מפקפקת ברית-המו"צעות אם היא יכולה לראות בו אפילו ידיד.

אולם למעשה אין למוסקבה אפשרויות רבות. היא לא תוכל להרשות לעצמה לפרוש ממצרים, מהעמדה החזקה והחשובה ביותר של הסובייטים ביחס התיכון, בעולם הערבי ובאפריקה, ואין להם שום תחליף לה. על כן ישלימו עם סאדאת ועם כל מי שיבוא במקומו. אין כמו הסובייטים אנשים סתגלנים. אין כמוהם אנשים המוכנים להפקיר ידידים פוליטיים, בעלי-ברית ואפילו קומוניסטים, אם הדבר נראה להם הכרחי לאינטרסים שלהם. אחמד נב"לה באלג'יריה היה ידידו הגדול והחשוב של הסובייטים, שהרבו לכבדו ולטפחו, אבל כאשר הופל על-ידי בומדיין, עברו לסדר-היום ולאחר זמן השלימו עם השליט החדש על אף העובדה שאיננו סוציאליסט. כאשר הודח לפני כחצי שנה נשיא סוריה אטאסי, הסתייגה תחילה הסובייטים ממדיחו חאפז אל-אסד. העתון "פרבדה" אף פירסם מבקש של סוכנות "טאס" שבו נאמר, כי אל-אסד ניצל את הצבא ושירותי הבטחון כדי לקחת לידי את הפיקוח על כל עמדות המפתח בדמשק. אולם לא הלפו ימים רבים ומוסקבה בירכה על המוגמה, קיבלה את פניו של אל-אסד ברוב פאר בעת ביקורו בקרמלין והבטיחה לו סיוע צבאי וכלכלי בשפע, למרות העובדה שהוא נוקט לגבי הסיכ"ס סוך הערבי-ישראלי מדיניות הנוגדת בתכלית הניגוד את הקו של מוסקבה. אל-אסד שולל, כידוע, פתרון מדיני של הסיכסוך, מתנגד לשיחות יארינג ותומך באי-גוני החבלה הפלשתינאים. יתירה מזו - אל-אסד מנהל פלירט עם פקין, אויבתם המושבעת של קברניטי הקרמלין. לכן, למותר להוסיף כיצד הסתגלה מוסקבה לכל התה-פכות והשליטים בעיראק, בדרום-תימן ובמקומות ערביים אחרים. רק האינטרס שלה, ושלה בלבד, מכתבי לה את דרכה ומכוון לה את מדיניותה.

בחתמתו על ברית ידידות עם האיש שהדיח ואסר את חסידיו ואוהדיו במצרים, עם סאדאת, הוכיח הקרמלין פעם נוספת שהמנהיגים היחידים אשר להם אינו סולח הם המנהיגים הקומוניסטים, אשר, כמו דובצ'ק, מחפשיים שים דרך חדשה אל הסוציאליזם, שונה מזו של ברונייב וחבריו. אולם כשהמדובר בארצות שאינן חלק בלתי-נפרד מן המשפחה הדמוקרטית העממית הגדולה, כלומר במנהיגים המסתפקים בהשתייכות למחנה הפרוגרסיביים, וביחוד אלה שאינן להם גבולות משותפים

לבין המדינות הערביות. שלום כזה מציעה לנו מצרים. לתת יד לשלום כזה מייצעת לנו ברית-המועצות, מייצגים לנו כמעט כל המדינות והעמים שוחרי השלום בעולם. סיסמת ה"אין ברירה" פשטה מזמן את הרגל. קיימת באופן ממשי אפשרות יראלית של שלום. הבה נשים קץ להתסה האנטי-סובייטית המלאכותית וה-מבוימת. גיתן יד למאמצי השלום הבין-לאומיים ונביא לעם ישראל שלום, בטחון ועתיד מאושר.

היו"ר י. גבון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אליהו ששון, ואחריו לחבר-הכנסת ג'רד מועדי.

אליהו ששון (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. ביקורה בן אחד-עשר הימים של ראש הממשלה בארצות סקנדינביה, שכלל את השתתפותה בוועידת האינטרנציונל-בל-סינקי, תרם ללא ספק תרומה נכבדה להבהרת עניינינו בקרב החברים באינטרנציונל, בדעת-הקהל העולמית, ובעיקר בארצות הצפון, שבהן נתקבלה ראש הממשלה באווירה חמה ובאהדה. מסע הסברה זה היה חשוב ביותר דווקא בימים אלה של מתקפת שלום מצרית בעולם, מצד אחד, וטיהורים בצמרת השלטון המצרי וחתירת הברית המצרית-סובייטית, מצד אחר. בהחלטה, שנקבלה בוועידת האינטרנציונל אחרי מאבק קשה, הובעה דאגה נוכח חימושן של מצרים וסוריה בנשק חדש, והושמעה קריאה לאיזון החימוש בין ישראל ומצרים, וכן הודגשה חשיבות כינון שלום בדרך של משא-ומתן בין הצדדים לסיכסוך, ולא בדרך של כפייה מן החוץ. החלטה זו יש בה משום נצחון לעמדתנו, שכן גם אם אין לייחס לה ערך מעשי, רבה חשיבותה מבחינת ההשפעה על דעת-הקהל בעולם.

אשר לביקורו של נשיא הסובייט העליון במצרים וחתמת ברית סובייטית-מצרית - אין בהם, לדעתי, כדי להפתיע או להפליא. היתה צפויה פעילות סובייטית נוכח ההפיכה שביצע הנשיא סאדאת בצמרת השלטון. הסובייטים השקיעו לא מעט והשיגו כה הרבה במצרים עד שאי-אפשר היה לצפות כי לא ידאגו לעתיד מעמדם במדינה זו. מה גם שלא נבצרו מעיני מוסקבה שתי עובדות חשובות ושתייהן שליליות מבחינתה: (1) רוב המודחים הם ידידיה הטובים של ברית-המועצות; (2) הטיהורים באו בסמוך או במקביל לפליטת המצרי-אמריקאי.

תחילה לא גילה הקרמלין סימונים חיצוניים שיעידו כי הוא חוד מהעזועים בקהיר ולא מיהר לנקוט עמדה. ודאי גם לא ידע ידו של מי תהא על העליונה. הוא עמד מן הצד כאשר ירדיו, אוהדיו וחסידיו הושלכו לכלא. עתונו מוסקבה מסרו בקצרה ובצורה עניינית על "ההתפתחויות" והמאסרים במצרים וטרחו להפגין נייטרליות כאשר מסרו על האשמות נגד האנשים שנאסרו, וניחמו את קוראיהם בדברי הנשיא סאדאת, כי נקודת המוצא של השלטון חייבת להיות חיוק ההישגים הסוציאליסטיים.

פדוגורני בא לקהיר לאחר שהכל נגמר, אך הוא לא בא רק כדי לברך על המוגמר. הוא בא לקבל הבטחות חדשות ממשיות, שמצרים לא תסטה מידידותה עם ברית-המועצות. דומה כי עתה, אולי יותר מאי-פעם, נוכחו הסובייטים לדעת שעוד יש פוליטיקאים במצ-

מעצמות-העל. אך ודאות מוחלטת כזאת אין לדוסיים, והאזהרות הברורות והבהירות, החוזרות ונשנות, מטעם ראשי השלטון האמריקאי, וביחד האזהרות מטעם הנשיא ניקסון עצמו, אינן משאירות מקום לכל ספק שהעימות בוא יבוא אם יוזו במקרה של מלחמה עם ישראל.

על כן אין הסובייטים מתנגדים להודעותיו התכופות של הנשיא סאדאת, שהברית שהתם עם ברית-המועצות אינה מחייבת את דחיית היזמה האמריקאית, ביחד מאחר שהודעות אלה תובעות את הפסקת-מש"לוח נשק לישראל ומדרות על הסדר חלקי שיבטיח את פתיחתה מחדש של התעלה לשיט, אשר ברית-המועצות תהיה הראשונה שתיהנה מהסדר כזה. כל מה שרוצים הסובייטים הוא שהסדר חלקי כזה לא ייראה בעיני העולם בכלל, והעולם הערבי בפרט, כפרי מאמציה של ארצות-הברית בלבד. והדרך הבטוחה לכך — כניסת ברית-המועצות כשותפה שווה בהשגת ההסדר החלקי הזה ובקביעת תנאיו. ומכאן בא הסעיף בברית ה"סובייטית-מצרית האומרי" חובה על שני הצדדים לתאם את מדיניותם הבין-לאומית ולהיוועץ ביניהם בהתמדה בתחום זה. ואילו בטווח ארוך אפשר לחזות מעתה, כי לאחר שהצליח פדגורני לכוול את ידיו של סאדאת ולהטיל עליו מגבלות שונות, הן בדרכי הטיפול בסיכונים הערבי-ישראלי והן במה שנוגע ליחסיו עם ארצות-הברית, עשויה ברית-המועצות להשלים עם הרעיון, שמשיעיים אותו בזמן האחרון פה ושם בארצות-הברית, בדבר דו-קיום סובייטי-אמריקאי באזור המזרח התיכון בתנאי שיינתן לה חלק הארי בטובת ההנאה של ההסדר הזה ובתנאי של נסיגה ישראלית מוחלטת מכל השטחים המצויים שבידה.

לפי כל הסימונים עשויים האמריקאים להסכים להסדר עניינים כזה, שכן הם מבינים עד כמה קשה לסלק את הסובייטים מהעמדות והבסיסים שרכשו להם באזור בכלל ובמצרים בפרט. ראייה לכך אפשר למצוא בדבריו של קצין העתונות במשרד החוץ האמריקאי, צ'ארלס בריי, לפני כמה ימים, שארצות-הברית היתה מעדיפה להמשיך לחפש פתרונות ללא ברית-המועצות, אולם אם לאחר בדיקה מעשית יסתבר כי אין סיכוי להתקדם להסדר תוך כדי עקיפת מוסקבה, ודאי תשלים ארצות-הברית עם שיתופה.

ואילו מבחינתנו אנו, כלומר מבחינה ישראלית, אין ספק כי הברית הסובייטית-מצרית מחייבת את מצרים לעלות על אותה דרך קשוחה ונוקשה שבה הלכה מאז מלחמת ששת הימים ומאז קבלת החלטה מועצת הבטחון 242, מ-22 בנובמבר 1967. שכן הברית מונעת ממצרים גילויי פשרנות וגמישות, כפי שקיוו דוג'רס וסיסקו במסעם האחרון לארצות המזרח התיכון. פשרנות ומתינות מצד מצרים לא ייתכנו עוד ללא התיעוצות עם מוסקבה, ומכאן שכל הסכם ישראלי-מצרי לא יוכל להיעשות ללא הסכם מקביל אמריקני-סובייטי. התפתחות זו מצדיקה איפוא ביתר שאת את עמדתה ותנאיה של ישראל בפתיחת התעלה, היינו ההתנגדות להתבססות של צבא מצרי ממזרח לתעלה, התביעה להבטחת קיומה של הפסקת לחימה ללא הגבלת זמן והדאגה לאמצעי מנע מפני הפרת ההסכם החלקי.

הצגת עמדתה זו של הממשלה מקבלת יתרון תוקף — ראשית, לאחר הצהרתו של שר המלחמה המצרי החדש,

עם ברית-המועצות — העיקר לגבי מוסקבה לשמור על הקשרים.

במקרה של מצרים רוצים הסובייטים להבטיח את הישארותה במערך האסטרטגי שלהם בים התיכון והלחה משם, במפרץ הפרסי ובאוקיינוס ההודי; להוסיף ול-הבטיח לעצמם בסיסים ושירותים הנחוצים להם בחו-פה, בשמיה וביבשתה; ולהיות במצב שיוכלו להכריז, בפנים ארצם ומחוצה לה, כי מצרים נאמנה לסוציאליזם ומתאמת את מדיניותה הבין-לאומית עם זו של המדינות הסוציאליסטיות.

ובכל זאת, רבות, מה עשויה מוסקבה להסיק מהפרכת הנשיא סאדאת? לפי סעיפי הברית הסובייטית-מצרית, שהתם עליה פדגורני בקהיר, ניתן לחזות, לפי שעה, במידה של סבירות, כי בטווח קצר רואה הקדמ-לין חובה לעצמו בראש וראשונה למנוע התרופפות של הקשרים בין מוסקבה לקהיר, שנתהדקו במשך שנים ארוכות של שיתוף פעולה ושל התייעצות, ולהביא את מנהיגי קהיר להתייחס בחשדנות למאמצי וושינגטון, אם להסדר חלקי ואם להסדר כולל. ומכיוון שהצבא הפך לגורם העיקרי במערך הכוחות הנוכחי במצרים, הרי יש לשבח לפאר ולהלל את מפקדיו, להגביר לו את הסיוע ולחזור ולשנן באזניו את שליחותו. לשם כך מוד-גש בסעיפי הברית, כי ברית-המועצות תעזור בהגשמת הדבר שצבא זה חייב לבצע בשדה הקרב, והוא שיהיה כל השטחים הכבושים בידי ישראל. כן מודגש בסעיפי הברית כי לצורך חיווק הגנתה של מצרים יגבירו שתי המדינות את שיתוף הפעולה ביניהן בתחום הצבאי, וברית-המועצות מתחייבת לאמן את חיילי מצרים ולהד-יך אותם בקליטת הנשק והציוד הצבאי החדש, שיסו-פק לצורך חיווק יכולת עמידתם נגד התוקפנות.

אולם האם הרצון להשביע את רצונם של המצ-רים עלול לחוץ את הקדמלין עד כדי עיזוה לצאת לאיוו הרפוקה חדשה בתעלה תוך הבטחת סיוע סובייטי יעיל? קשה מאוד להיחזק זאת, שכן המנהיגים הסובייטים ידעיים היטב כיצד יסתיים סיוון לחצות את התעלה על-ידי הצבא המצרי עם כל הציוד החדש שברשותו. לאחר שלמדו לקח ממלחמת ההתשה — למרות מה שאומד מד עזר וייצמן — הם מבינים כי בעתיד הנראה לעין לא זו בלבד שאין בכוחה של מצ-רים להחזיר בכוח מה שנלקח בכוח, אלא שבכל מלחמה שתפרוץ בהיקף רחב הם מסתכנים שוב במפלה מידי ישראל.

ומה שנוגע להשתתפות ישירה של כוחות סוב-ייטים, הרי פעולה כזאת לא תהיה תואמת כלל ועיקר את ההחלטות שנתקבלו בוועידה הקומוניסטית הסובייטית האחרונה, שדיברו דווקא על רצון להגיע להסוגה מסויימת באווירה הבין-לאומית. הפוגה כזאת גועדה להבטיח לברית-המועצות התקרבות מסויימת לארצות-הברית, כדי ליצור איוון לפיג-פונג הסיני-אמריקאי, ומצד שני — כדי לצמצם במידה ניכרת את ההוצאות לצרכים צבאיים. בנוסף לכך, כדי שברית-המועצות תוכל להתערב באופן ישיר ובאופן פעיל יותר — כלומר בכוח יבשתי ואווירי — העולה בהרבה על מה שיש לה כיום במצרים — דרושה לה ודאות מוחלטת שכל תזוזה נוספת מן העמ-דות שהיא תופסת עכשיו בארץ הגילוס לא תיתקל בהתנגדות אמריקאית נמרצת, שתבלום אותה ותשבש את תכניתיה ולא תגרוד סכנה של עימות ישיר בין שתי

וסודאן מחד גיסא, ובין מצרים ורוסיה מאידך גיסא, או מתאכזבים.

אם אנו יכולים לומר כי הברית שנכרתה בין מצרים, לוב וסודאן נועדה לחזק את הזית הפנים של מצרים, הרי לא נוכל לומר כי הברית הצבאית שנכרתה בין מצרים ורוסיה נועדה לצרכיה המקומית או למטרות פוליטיות. אדרבה, אל לנו לזלזל בבריתות חמורות אלה, העשויות לחזק את העולם הערבי לא רק מבחינה צבאית, אלא גם לשנות את הלך-הרוח של העמים הערביים שלאחרונה גילו נטייה לשלום.

אני סבור כי דבר זה מזיק לישראל באותה מידה שהוא מזיק לארצות-הברית. מכאן שארצות-הברית חייבת לא לאפשר לרוסיה לפעול באורח חפשי.

בריתות אלה מרחיקות את השלום ומאלצות את ישראל להמשיך בשמירה על המצב הקיים. אם בריתות אלה נועדו להפחיד את ישראל - הרי ישראל אינה מפחדת, בזכות משאביה העצומים ועוז-רוחה המאפיין שרים לה לשמור על קיומה, עצמאותה ושלמותה הטריטוריאליים וכן על בטחון עמה.

לפיכך אני קורא למנהיגי ערב ובראשם סאדאת שלא להישען הרבה על ברית-המועצות ולשוב לשיחות הישירות עם ישראל ולשבת ליד שולחן הדיונים, ואז ייזכרו לדעת כי מנהיגי ישראל כנים בשאיפתם לשלום. אז גם ישררו במזרח התיכון אהבה ורעות וכל עמי האזור יחיו באושר ובשיגשוג.

היו"ר י. נבון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת קלמן כהנא.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. שד האוצר הדאי שון של מדינת ישראל, אליעזר קפלן המנוח, היה לא פעם במצבים כלכליים קשים ביותר. כשהיה צריך לתכנן תכניות ולתאר התפתחויות - ואלה לא היו ורודות ביותר - היה משתמש במושג "אימפוגרדבליה". אלה התופעות הלא-צפויות מראש, ההתפתחויות הבלתי-ברורות ואף בלתי-נראות כלל, הן הן אשר עם כל אי-הסבירות להתחשב בהן, עשויות להציל את המצב.

אנו לא קיבלנו הגדרה זו. אנו דיברנו על השגחת הבחור בציון על עמו, אשר גם בשטח הכלכלי יכולה לבוא כמוצא מן המיצר. אולי לאותו דבר התכוונו, אלא שלפעמים לא רוצה הפה לבטא מה שהמוח והרוגש כאחד חושבים ומרגישים.

רבותי, לי נדמה שאותה השגחה פרטית מלווה אותנו ואת כל דרכינו בצורה כה בולטת לעין בשטח המדיני, שכדאי היה להפסיק לדבר על התפתחויות בלתי-חזויות מראש כעל מקרה. דברים אלה אף אמרו רים כלפי ההתפתחויות האחרונות במצרים עם ביקורו של פודגורני במדינה זו ועם חתימת חוזה הידידות החדש. אותו חוזה העמיד אותנו ואת ארצות-הברית כאחת לפני מצב חדש והבהיר ללא צל של ספק לארצות הברית - אף אם הדברים עוד לא באים לידי בליטוי מלא - מה מוגבלות אפשרויות התימרון לגבי מצרים. הדברים נשמעו היטב בנאומו של גשיא ארצות-הברית.

יכול להיות שהתפתחות זאת מאכזבת חוגים מסויימים. יכול להיות שמאכזבת היא אנשים אשר מתוך להיטות לשלום לא ראו נכוחה את המצב וחשבו שאכן

גנרל מוחמד צאדק, כי הוא מחכה רק לאור הירוק מההנהגה המדינית כדי לפתוח במלחמה נגד ישראל ומאמין כי מה שקרה ביוני 1967 לא יישנה לעולם בשום נסיבות; שנית, נוכח הידיעה האומרת שברית-המועצות, לאחר הצלחתה במצרים, מנסה להגיע לידי בריתות ידידותיות דומות לזו שחתמה עם קהיר - עם מספר מדינות ערביות, ובראשן עיראק וסוריה; ושלישית, לאחר נאומו האולטימטיבי של הנשיא המצרי מאמש, אשר בו אמר שהצבא המצרי ישתמש בזכותו להילחם אם לא תיסוג ישראל אל הגבולות הביניים-לאומיים ויהיה מוכן להקריב מיליון איש בעד הנצחון, ואם יתחדשו הקרבות יהיה עומק תחת עומק, עין תחת עין, ונפלים תחת נפלים.

ועל כן שומה עלינו לעמוד איתן נוכח האפשרות של כירסום בעמדתה של ארצות-הברית ולקיים דו-שיח רציני עמה כדי לשכנעה, כי היתה זו אשליה מצדה כאשר חשבה שמצרים כבר בשלה להסדר שלום ושהיא בת-חורין להחליט על דעת עצמה, ובלי התייעצות עם ברית-המועצות, על הסדר כזה. נכון שהנשיא סאדאת ממשיך להכריז שהוא מעוניין בקידום הסכם ביניים שיביא לפתיחת התעלה ומחייב המשך הטיפול בסוגיה זו על-ידי ארצות-הברית. אולם אין הכרזותיו אלה של הנשיא המצרי אלא תכסיס, ששתיים הן מטרתיו: (א) לעורר את הרושם בארצות-הברית כי הברית הסובייטית-מצרית אינה פוגעת במאומה במאמצי וושינגטון להביא להסדר חלקי; (ב) ללחוץ על הממשל האמריקאי לא להיענות בחיוב לבקשות ישראל לרכש חדש ולהפסיק לה כל סיוע, בין צבאי ובין כלכלי, במקרה שהיא תסרב לסגת מן השטחים הכבושים.

עיון שטחי בברית הסובייטית-מצרית יראה כי יש בה כבלים במידה מספקת כדי להציב סכר בפני יזמות מצריות עצמאיות בזירה הביניים-לאומית וכדי למנוע סטיות פתאומיות במדיניות המצרית לעבר וושינגטון.

במצאות החדשה תהיה זו אשליה להניח שאם תגלה ישראל גמישות, יקל הדבר על מציאת הסדר. ברית הידידות מוכיחה שהנוכחות הסובייטית בארץ הילוס, אשר ניתן לה לגיטימציה לפחות לחמש-עשרה שנה, היא עניין שמעבר לסיכסוך הערבי-ישראלי. ועל ארצות-הברית ומדינות נאט"ו להיות מודאגות מההשכלות הנובעות מהברית הזאת יותר מאשר ישראל - והימים הבאים יגידו.

היו"ר י. נבון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ג'בר מועדי, ואחריו לחבר-הכנסת קלמן כהנא.

ג'בר מועדי (קידמה ופיתוח):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אחרי ששמעתי את ההודעה המדינית החשובה של ראש הממשלה בעניין המזרח התיכון ועל תוצאות ביקורה בכמה ארצות באירופה, רצוני לברך את ראש הממשלה על בייקורה המוצלח שהיה חוליה בשרשרת ביקורים קודמים.

החומרה שבמצב הקיים במזרח התיכון מחייבת כי תהיה רציפות-לב רבה לאזור זה. אנו חיים כיום בתקופה מרגיעה, אך כאשר אנו שומעים את איומיהם של כמה שליטי מדינות, ובראשם שליט מצרים, וכאשר אנו מביטים על הבריתות הצבאיות שבין מצרים, לוב

גיוותה כלפי סין. לעומת זאת אין ספק שמצרים חייבת מעתה לא לעשות צעד בעניינים הבין-לאומיים מבלי לקבל לכך הסכמת השלטון הסובייטי. בתנאים שכאלה אפשר להבין שרוסיה הכתיבה למצרים התרככות בנקו" דות מסויימות הכרוכות עם ההסדר ברגע שהסדר זה יכול להיות לתועלת לרוסיה עצמה.

אך לגבינו זה לא עונה לשאלה העיקרית. מאתנו נדרש שהסדר-הביניים יתווה את הנקודות העיקריות של הסכם השלום לעתיד, מבלי שנצטרך לשאת ולתת בו; הסדר שפירושו ויתור מקסימלי מצדנו מראש על כל מה שבידינו, ובמשא-ומתן שלאחר מכן נצטרך לעמוד בלי אפשרות של "תן וקח", כדי להשיג הישגים כלשהם במהותו ובהגדרתו של שלום זה.

שמענו בהקשבה את דבריה של ראש הממשלה, ואנו רוצים להודות לה על דבריה הברורים והאמיצים, דברים שמהם משתמע כי לא נקבע שטח של נסיגת הכוחות הישראליים, הואיל ועדיין לא נוצרו תנאי היסוד לכך. אני רוצה להדגיש נקודה זו מול חששות שעלו בקרבי בקראי ראיון של אחד האישים הראשיים הקובעים במדיניות החוץ שלנו, שממנו אפשר היה להבין, כי רוחב רצועת הנסיגה תלוי בשאלה עד כמה יגבטת שהלחימה הפעילה נגמרת, כלומר שיש מקום לדבר על נסיגה אף אם לא היה ברור סיומה של הפעולה המלחמתית. דבריה של ראש הממשלה לא השאירו כל ספק בעניין זה, ועל כך נגיד לה: יישר כוחך!

יודשה לי, בסוף דברי, לעמוד על נקודה אחת. ראש הממשלה דיברה על שמירת הכוח המגן והמרתיע של ישראל. על זה מלים אחדות. כוח זה ודאי שאיננו תלוי רק בנשק שבידינו, בציוד ובהספקה העומדים לרשותנו. ערכם של אלה ודאי רב, ואין ספק שאסירי תודה אנו לארצות-הברית על כל העזרה שסיפקה לנו. ודאי שמכירים אנו בפעלם הגדול של אלה אשר הבינו לאמן ידיים ולהכשיר מוחות בישראל להשתמש בכוח זה, ובראש וראשונה לצהל ולמפקדיו על פעלם בתחום זה.

אבל עדיין אין זה הכל. תופעות הימים האחרונים מדאיגות ומדאיגות עד מאוד בתוכם זה. כוח המגן והמרתיע שלנו הוא בעמידתנו המוסרית והרוחנית כאחד. אין להתעלם מתופעות כ"מצפן", שהוא החוג היחידי המוחה בשטחים הנתונים למרות ישראל כיום על מה שקרה במלחמת ששת-הימים, על הנצחון הגדול שזיכנו השם בו; חוג יהודי הוא המוחה נגד מה שאירע אז ונגד תוצאות מה שאירע. לא הפגינו אחרים, לא-יהודים.

והתופעות כוללות הפגנות של "פנתרים שחורים", אשר לא מצאו ביטוי למצוקתם הכלכלית אלא בשמם של שונאי ישראל שסיגלו לעצמם, ותרופה למצוקתם מתפשטים בהפגנות ובהתפרעויות במקום לחפש אותה בפעולות חיוביות אשר להן הם יכולים לתרום רבות.

והתופעות כוללות אותה התפרעות אלימה בקשר לספורט, אשר הפך לזירת רמאויות ופעולה אלימה ואשר הראה עד כדי כמה אין ישראל יכולה לפעול לפי סיס-מות הלקוחות מגויים, כגון "רוח בריאה בגוף בריא".

והתופעות כוללות חזירה של פשיעה — כי שי-מוש בסמים הוא פשע — לבידור ההמוני בישראל, בידור מתירני, בידור אשר אינו בורר באמצעים ומסכן את כוח עמידתנו בשער.

גשנתו פני הדברים מן הקצה אל הקצה ביחסה של מצרים אלינו עם התבצרותו של סאדאת בשלטון המצרי. לצערנו, לא יכולנו לחשוב כמוהם. אמנם חל שינוי במדיניותה של מצרים, אך שינוי זה לא היה אלא טקטי ולא מהותי-ענייני. מצרים הסכימה לדבר על הסדר-ביניים. אך נתח נא מהותו ותועלתו של הסדר זה לשני הצדדים. למצרים — התורת אפשרויות כל-כליות חשובות; פתיחת דרך למעצמה, שמצרים חוסה בצלה, למרחבי האוקיינוס ההודי; החזרת יוקרה, לפחות חלקית, אחרי המפלה הצבאית הנמרצת של מצרים. לנו, הסדר-ביניים זה, לגופו, אינו נותן כלום. אנו עושים צעד זה למען הכלכלה העולמית. מצדנו, מבחינה בטחונית ומדינית יש כאן רק ויתורים. אם ויתורים אלה מקדמים אותנו לקראת הסכם שלום, כדאי לנו הדבר. לפחות חלק מאתנו, וכנראה החלק הגדול של אזרחי ישראל, סובר כן. אבל זה מותנה בתנאי אחד ויסודי, והוא שאחרי ההסדר הזה יהיה עוד על מה לדבר. אם פני-רוש ההסדר הוא כנדישה המצרית — והתחייבות לנסיגה מלאה מכל השטחים, הרי אין כאן הסדר המקרב אותנו להסכם של שלום, אלא הסדר המכתיב את כל הווי-תורים מצדנו בלי לומר מה חושב לתרום הצד שכנגד למען השלום, ובלי להגדיר מהותו של שלום זה.

אתמול, כאשר פורסמו פרטים משוערים על הת-רכותו של סאדאת, הייתי סבור שיש צורך לדון על מהותה של התרככות זו. הבוקר, כאשר שמעתי פרטים על נאומו של סאדאת אמש, נדמה היה לי כי אין צורך בוויכוח זה. אך נאומו של חבר-הכנסת חזן, אשר העלה שוב את הרעיון המסוכן שיש להפריד בין נאומי הפומ-ביים של סאדאת לבין כוונותיו האמיתיות, מכריח אותי לחזור לעניין ההתרככות לכאורה של מצרים.

אמנם הצליח סאדאת על-ידי מכונת התעמולה שלו להחזיר בימים האחרונים לעתונות העולמית ידיעות שעמדת מצרים התרככה, כביכול. דבר זה בא כנראה כדי לתקן במקצת את הרושם העגום שמוכרח לעשות חווה הידידות החדש שבין רוסיה למצרים. אך אנו, אף אילו היינו הוצים להאמין בהתרככות המצרית הזאת, הרי איננה עונה על השאלה העיקרית: האם בהסדר-ביניים זה רצונם לקבוע מראש את מהותו של השלום שצריך לבוא, ופירושו ויתור רק מצדנו, או שיש כאן הסדר של בעיה מסויימת, הסדר העלול לקרב לבבות במקצת שבמקצת ולהכשיר דרכים לקראת משא-ומתן של שלום.

אחרי נאומו של סאדאת מאמש, הרי לאמיתו של דבר נשמט כל בסיס לדיבורים על ההתרככות המצרית בכיוון של התפשרות, כביכול, בשאלת נוכחות הצבא המצרי בעבר המזרחי של התעלה או בעניין תקופת הפסקת האש. אבל אף אילו היה קיים הבסיס האמור, לא יכולתי לראות באותה התרככות מצרית קידום העני-יניים. התרככות זו — אם היא באה — לא באה אלא מפני שמצרים בטוחה בעצמה כעת יותר מאשר בעבר בקשריה עם רוסיה הסובייטית. התרככות זו — אם באה — באה בהכתבתה הברורה של אותה מעצמה, שהיא העיקרית שתפיק תועלת מפתיחת התעלה ושהיא בטוחה כעת יותר בקשריה עם מצרים. מדיניותה של מצרים הוכרזה בגלוי כתלויה ברוסיה. ההסכם לתאם את מדיניותם הבין-לאומית של שני הצדדים ודאי שמשיל חובה זו יותר על מצרים מאשר על רוסיה. אין להניח שרוסיה תיוועץ רבות במצרים בעניין מדי-

— הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני (דיון) (כהנא, נבון, אבנרי, מאיר) —

אפשר ליהנות מעליצותו החברה/מנית של עזר וייצמן, וגם מחיבוריו ההיסטוריוסופיים של חבר-הכנסת בגין. לא זה המדאיג. מדאיגה עמדת ממשלת ישראל, שאיננה מקבלת להלכה את תכנית הרולטה הרוסית של וייצמן, אך למעשה מנהלת מדיניות העלולה להביא אותנו לאותו מצב עצמו. צדק חבר-הכנסת בגין היום באמרו שאין הבדל מעשי בין קו גולדה-דיין לבין קו בגין-וייצמן.

יש מצב של מלחמה, ויש מצב של שלום. אין, ולא יכול להיות, לאורך ימים, מצב של "לא מלחמה ולא שלום". זאת כבר הוכיח בשעתו לנין לטרופקי. אם אין שלום, מוכרחה לפרוץ במוקדם או במאוחר מלחמה, כפי שקרה לפתע-פתאום לפני ארבע שנים.

מה הן, אם כן, הדרכים לשלום?

בתיאוריה יש ארבע דרכים כאלה: הדרך הישראלית, הדרך הסובייטית, הדרך האמריקאית, והדרך האמריקאית-סובייטית. נבדוק אותן מחדש לאור המציאות היום.

תנועתנו דוגלת מאז ומעולם בדרך הישראלית לשלום. כלומר, יזמה ישראלית, שתתחיל בהצהרה ישראלית על המהיר שאנו מוכנים לשלם ועל התמורה שאנו רוצים להשיג.

המחיר: נסיגה לגבול ה-4 ביוני, בשניונים קטנים ומוסכמים; הסכמה להקמת מדינה פלסטינית, פתרון לבטיית הפליטים. התמורה: שלום אמתי, רשמי, סידורי בטחון משודיינים, גבול פתוח, רקמת חיים חדשה בין עמי המרחב.

לאור ניתוח המצב, לרבות ההצהרות האחרונות של מנהיגי ערב, אנו משוכנעים שגם היום יכולנו להשיג שלום ישיר עם מצרים ופלסטין, בלי התערבות-יתר של המעצ-מות, אילו הצהרנו בפה מלא ובדרך אמינה שזהו המחיר וזהו התמורה.

אין לי זמן להביא לפני הבית את גודש העובדות. אסתפק בשתי הצהרות — האחת של נשיא מצרים, השנייה של מלך ירדן.

אנואר אל-סאדאת, באותו גאום במועצת-האומה מ-2 ביוני, שהותקף וסולף בעתונות והיום בכנסת, אמר: "ניסיון, ואנו עדיין מנסים, לפתור את המשבר בדרך דיפלומטית. לא נעלנו את השער, ולא נחמיץ אף הזדמנות אחת להסדר שלום."

התוספת המלחמתית באותו גאום, שבה השווה אותנו לצלבנים, באה, לדבריו, מפני שאינו מאמין שישראל מוכנה להחזיר את השטחים גם תמורת שלום. חבל שראש הממשלה אמרה פה חצי-אמת, באמרה "סוף הציטוט" באמצע הפסקה, ובהעלימה את ההקשר המלא.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

אתה מסלף. מפני שאמרת: "בין היתר אמר זאת".

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

גברתי ראש הממשלה, מוגח לפני הנאום. אני, במקרה, חוקר-חובב של תולדות הצלבנים, גם של הספ-רות הערבית וגם של הספרות האירופית על נושא זה. אל-סאדאת אמר כאן — אפשר להאמין או לא להאמין לדבריו, זה לא משנה, חשוב מה הוא אומר: הצלבנים המשיכו במלחמה נגדנו פעם אחרי פעם, והישראלים —

רבותי, עד מתי לא תבינו כי אכן צדק אותו תימני זקן אשר בראותו את ההתפרעויות האחרונות אמר: מוטב שיילכו ללמוד תורה. הכניסו תורה בישראל. היא תגביר כוח עבודה, היא תחזק כוח הרתעה, היא תפתור בעיות. אל תתכחשו לה. היא המהות והייחוד של העם; היא שעמדה לאבותינו ותעמוד גם לנו, בעזרת השם.

הי"ר י. נבון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אורי אבנרי, ואחריו — לחבר-הכנסת שמואל תמיר.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. בדיון המדיני האחר-דון, שנערך בעקבות הראיון שלה ב"טיים", הפצירה בי הגברת ראש הממשלה שלא אצביע בעדה. לצערי לא יכולתי או להיענות לבקשה זו, והצבעתי בעד הממשלה, אף כי חונכתי למלא משאלות של גברת. הפעם יהיה הרבה יותר קל להיעתר לבקשה זו — אם היא עדיין עומדת — ולא להצביע בעד הממשלה.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

תודה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כי איך אפשר להצביע בעדה, ומה פירושה של הצבעה בעדה ברגע זה?

זה חודשים אין מדיניות ברורה. הולכים קדימה, הולכים אחורה. שר הבטחון נסוג 35 קילומטר מהתעלה, ולמחרת היום נסוג מן הנסיגה. ראש הממשלה מעניקה ראיונות לעתונות ומרוקנת אותם מתכנם למחרת היום בכנסת. ערפל סמיך אופף ממשלה זו, לא מפני שהיא מכללת את מעשיה בדומיה, חס ושלום, אלא מפני שהיא עוסקת בחלטורות של הצהרות והכרזות, ללא ניתוח מעמיק של המצב, ללא שיקול קר-רוח של האפשרויות.

מה המצב? מן הן האפשרויות? מה עומד לפנינו בקיץ 1971, בפרוס השנה הרביעית של מלחמת ששת הימים? — יש דרך למלחמה, יש דרכים לשלום. הבה נשקול את כולן.

הדרך למלחמה היא פשוטה בתכלית. לעמוד דום, ולא לעשות דבר, להרויח זמן, לדחות את הכל, להחזיק בשטחים ולצפף על העולם. זה יכול להימשך חודש, חצי שנה, שנה. בבוא היום — ואולי לפתע — זה יתפוצץ, כי שום ממשלה מצרית לא תוכל לשבת לאורך ימים בחיבוק ידיים ולהשלים עם הכיבוש, מבלי לאבד את מקומה בעולם הערבי ובמצרים עצמה. המצרים יקראו לעזרת ידידיהם. ואז, בוקר בהיר אחד, נעמוד לפני אולטימטום מצרי-סובייטי, ונסיון מצרי-סובייטי לחצות את התעלה.

יש משחק הקרוי "רולטה רוסית". לוקחים אקדח תופי, מכניסים כדור לאחד מתאי התוף, מסובבים את התוף, מצמידים את האקדח לרקה — ויורים. יש חמש אפשרויות מתוך שש שהכדור לא יהיה מול הקנה. אולם אם במקרה לא מתמזל המזל וקורה המקרה השישי — זהו הסוף.

זהו בפשטות האסטרטגיה של עזר וייצמן. או שנכבוש במכה אחת את קהיר, עמאן ודמשק, או שטילי-הפצצה סובייטיים ינחתו במרכז ערינו. או — או. באק-דחו של עזר וייצמן יש רק שני תאים.

ייתכן - ואני אומר זאת בזהירות קיצונית - שיש גם כיום אפשרות מעשית ליזמה מדינית ישראלית שמטרתה למצות את האפשרויות להסדר משולש, ישראלי-מצרי-סובייטי.

ברית-המועצות רוצה להישאר במצרים ואינה מעוגנת במלחמה. אנחנו מעוניינים בשלום ובעליית יהודים מברית-המועצות. המצרים מעוניינים בהסדר, ובוודאי אינם מעוניינים להעמיק עוד יותר את התלות בסובייטים. אילו התקיימה פגישה בלאפלנד, או בכל מקום אחר, אפשר היה לגשש בזהירות בכיוון זה. אולם ממשלה זו, וראש ממשלה זו, אינן מוכנות ללכת בדרך זו ברצינות, מפני שאינן מוכנות לשלם את המחיר, שהוא נסיגה, וגם תלותנו בארצות-הברית מקשה על כך.

הדרך השלישית היא הדרך האמריקאית, הדרך של *pax americana*. רוג'רס ניסה ללכת בה. הוא איננו מקבל את עצותיו של חבר-הכנסת בגין, המתנדב לתפקיד של יועץ מיוחד לבית הלבן, אולי במקום קיסנינגר. רוג'רס הבטיח למצרים נסיגה ישראלית, תמורת דחיקת רגלי הסובייטים. אך מכיוון שלא היה מסוגל לספק את הסחורה - התחייבות ישראלית לנסיגה - הוא נכשל, ואחרי רוג'רס בא פודגורני. ברית סאדאת-פודגורני מוכיחה שאין עוד ממש בתקווה האמריקאית לדחוק את רגלי הסובייטים מן המרחב. הכנסנו אותם הנה, וכאן יישארו. אפילו היתה ממשלת ישראל מוכנה לקבל את כל תכנית רוג'רס, מסופקני אם אפשר היה להשיג שלום ישראלי-מצרי-אמריקאי בלי השתתפות ברית-המועצות. אך ממשלה זו וראש ממשלה זו אינן מוכנות לקבל אף את תכנית רוג'רס.

למעשה הגענו עכשיו לסופו של פרק. אמריקה גיטתה לדחוק את רגלי ברית-המועצות ממצרים, תמורת הבטחה לסלק אותנו מן השטחים המוחזקים. היא רצתה שנסיגתנו תיוקף על חשבונה, והיא התכוננה לגבות את המחיר - במטבע של אינטרס אמריקאי. ברית-המועצות השתדלה לסכל גסיון זה, להוכיח למצרים שרק היא יכולה להביא לנסיגה ישראלית, ולגבות את המחיר בצורה של ההבטחות סובייטיות.

כל הנסיונות הנפרדים הגיעו לקצם. אמריקה יודעת שאין תזוזה בלי ברית-המועצות. ברית-המועצות יודעת שאין תזוזה בלי ארצות-הברית. מכאן והלאה אין הסדר בלי שיתוף בין שתי מעצמות-העל, אותו שיתוף פעולה שעזר להקמת מדינת ישראל.

על כן אנו מציעים לממשלת ישראל, אם אין ברצונה או בכוחה ללכת בדרך של יזמת שלום ישירה כלפי מצרים ופלסטיין, ללכת בעין פקוחה לקראת האפשרות הרביעית. וזאת הצעתנו המפורשת: תיוום ממשלת ישראל ועידת שלום מרובעת, בהשתתפות שני היורבים העיקריים ושתי המעצמות: ישראל ומצרים, ארצות-הברית וברית-המועצות. הצעה מעין זו הועלתה לאחרונה בעולם ופריצתה בשמו של הלורד קרדון. יש תימוכין למחשבה שביצועה אפשרי לאלתר, בתנאי שישראל תקבל רשמית את העקרון של שלום אמיתי תמורת נסיגה אמיתית.

במקום זה מציעה הממשלה, כבוד היושב-ראש, את תרופת הפלא הנושנה: עוד נשק, עוד נשק ועוד נשק. הנשק דרוש להגנה, ואין איש מזלול בחשיבותו. אך הנשק אינו תחליף לשלום, ולא תחליף למדיניות. ממשלה הרוואה בנשק חזות הכל, כפי שקבעה ראש הממשלה היום, אי-אפשר להצביע בעדה.

גם אם יהיה עכשיו שלום - ינסו עוד פעם לכבוש אדמה מצרית, וכן הלאה וכן הלאה.

(חבר-הכנסת ש. תמיד קורא קרי-את-ביניים)

הוויכוח כאן איננו על השאלה מהי האמת על ההיסטוריה של הצלבנים. הוויכוח הזה קיים בין היסטוריונים עד היום הזה. יש הרבה אחיזה להשקפה הערבית...

יצחק רפאל (מפד"ל):

מה שאמר סאדאת - על זה הוויכוח. ואתה לא מסרת בדיוק את דברי סאדאת.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

בדיוק, חבר-הכנסת רפאל. הוויכוח איננו על השאלה האם נכונה ההשקפה האירופית או הערבית על הצלבנים, אלא מה אמר סאדאת.

יצחק רפאל (מפד"ל):

סאדאת אמר שהסדר מדיני איננו בא במקום הסדר מלחמתי.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

לא דובים ולא יער. אין זו אמת. חבר-הכנסת רפאל, אני מציע לך לקרוא את הנאום במלואו. אין זכר לדבר הזה. האיש אמר: אנו מוכנים להסדר שלום עכשיו. אני מציע לך בכל זאת לקרוא את הנאום.

יצחק רפאל (מפד"ל):

קראתי אותו. אתה קראת רק קטעים, ואני קראתי אותו בשלמותו.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

גם אני.

המלך חוסיין, באותו יום עצמו, פירסם הודעה מעניינת עוד יותר. בפולמוס שלו עם אירגוני הפדאיון הפלסטיניים האשים אותם בנכונות להקים מדינה פלסטינית תוך שלום עם ישראל. והוא אומר: "מנהיגים של הפדאיון חורשים מזימה להקים מדינה פלסטינית פור-שת... הקושרים משתמשים בתנועת הפדאיון כדי להסוות את מזימת הבגידה שלהם... הם מוכנים למכור את עצמם לאויב". "האויב" - כלומר אנחנו. הפרשנים הערבים קבעו שאישום זה הוטח בראש וראשונה בפני יאסר עראפאת עצמו.

יחד עם עובדות רבות אחרות מוכיחות הצהרות אלה שיש גם כיום אפשרות מעשית שיזמת שלום ישראלית ישירה, כלפי מצרים והפלסטינים, תביא לשלום אמתי. זאת אנחנו מציעים זה ארבע שנים, ולמעשה מאז קום המדינה. אלא שממשלה זו, וראש ממשלה זו, אינן מוכנות לכך. בכך הפכה ישראל לכדורגל, שבו בועטים כל המבקשים לרכוש את לב הערבים, ולהבטיח לעצמם את מחיר נסיגתנו, שהיינו צריכים להבטיח לעצמנו.

הדרך השנייה מובילה למוסקבה - הדרך של *pax sovietica*. ברית-המועצות מבוזרת עתה במצרים, ובמידה רבה בגלל המדיניות שלנו. החל בהתקפה של משה דיין על עזה בפברואר 1955, שגרמה לעיסקת הנשק הראשונה של גאצר עם הסובייטים, ועד להפצצת מצרים לעומק, והסירוב להציע מפת שלום סבירה, הכשרנו אנו את הקרקע להתבצרות הסובייטית במצרים, בכל שלב.

הי"ר י. נבון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת תמר, ואחריו לחבר-הכנסת סנה.

שמואל תמר (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. ישראל ניצבת לפני ברית צבאית חוזית, רצונית ומוצהרת, בין אחת משתי מעצמות-העל לבין מצרים האויבת. רבים התווכחו כיצד נחתמה הברית הזאת, האם מרצון חפשי של המצרים או שמא היה זה תכתוב הדומה למה שקרה בצ'כוסלובקיה לפני שנתיים. ועוד הוסיפו להתווכח האם סאדאת אמיתו של דבר שוחר מלחמה הוא, המשמיע מלים נאות על שלום כמסווה, או שמא חותר הוא לשינוי יסודי, להסדר עם רצונית-הברית ולהסדר עם ישראל, ומשמיע סיסמאות מלחמתיות לצרכי פנים או לצרכי הברית עם הסובייטים.

לי נראה שלעולם אין אתה יכול לעמוד על כוונות עמוקות וסמויות של מנהיג פלוני או אלמוני, בייחוד כשהוא במחנה האויב, אלא מתוך מעשי. ולא אצטרף היום כאן לחבר המנחשים, הבאים להיבנות ממשפט זה או ממלה אחרת. אינני מציע גם שניכנס לסוגיה הסבוכה עד היכן מייצג סאדאת את המאוויים הפנימיים של העם המצרי, והיכן נוצר הפער בין המשטר הפאן-ערביסטי מיסודו של נאצר לבין הכמיהות האמיתיות של העם המצרי. בסוגייה אסיף שאני כשלעצמי נמנה עם אלה הנורסים שהעם המצרי היום, לאחד הלקח, מחפש נתיבות לשלום, ואילו המשטר המצרי, הנתמך על-ידי האימפריאליסטים הסובייטי, מונע את השלום. אבל בכך אסגור סוגייה, משום שבמצרים ברגע זה שולטים הסובייטים שלטון מוחלט, וממשלת סאדאת הפכה לממשלה גרורה, כפי שבדין אמרה זאת היום ראש הממשלה.

זוהי העובדה הנחרצת. וכשעוסקים בדיני נפשות של אומה ושל ציבור בן שלושה מיליון נפש, הכרחי, גם כשהו קשה, לעסוק בעובדות ולא במשאלות-לב שאין להן ולמציואות ולא כלום.

אדוני היושב-ראש, העובדה הנחרצת הזאת מוליכה למסקנה עצובה, קשה, עישה רצון טבעי לברוח ממנה, אבל שום נסיון בריחה כזה לא יצלח. המסקנה היא שכל עוד המשטר הזה שליט במצרים, וכל עוד ברית-המועצות שולטת בו - ואלה הם היום שני נתונים נחרצים - המשטר הזה לא יעשה אתנו שלום בתנאים סבירים אילו שהם, שגם יוני היונים של ממשלת ישראל יסכימו להם. הוא לא יעשה שלום לא עם האופוזיציה של הבית הזה, לא עם הממשלה הנוכחית של ישראל, ולא עם ממי-שלה בראשותו של חבר-הכנסת חזן מנצח או דומים לו. הוא לא יעשה שלום, מפני ששום ממשלה ישראלית, שיש לה בסיס פטריוטי אלמנטרי, הדואג לקיומה הלאומי של מדינת ישראל ולקיום אזרחיה, לא תוכל לקבל את תנאי פדגורני-סאדאת. ואומר זאת, גבירתי ראש הממשלה, אחד שאינו מוכן להשמיע מלים בדומה לאלה שהשמיע שר הבטחון רק בשבוע החולף, ש"אינני מאמין בשלום בתקופתנו". אני מאמין בשלום בתקופתנו. אני חושב שכל מאווינו צריכים להיות מודרכים אל המטרה הזאת. ואינני מוכן להשמיע מלה כל כך נחרצת; בתקופה הזאת - לא. אסור לומר זאת, גם אם שלום זה סיכוי קטנים ומעטים. אבל עם המשטר הזה, עם הגיבוי הסובייטי הזה, אני חייב לדעת היכן אני עומד. ואני אומר: אתם זה לא יצלח.

דבר זה מחייב להסיק מסקנות. יהיה שלום עם מצרים. יהיה שלום עם מצרים דמוקרטית, שבה לא יענו מנהיג לקום ולומר לעמו: מיליון חיילים, מיליון מצרים ימותו - ואף לא שעל. את זה אומר רק מי שבשבילו חיי אדם הם הפקה. זה לא ייתכן בממשל דמוקרטי. מצרים דמוקרטית היתה מגיעה לשלום עם ישראל דמוקרטי, כי האינטרס המצרי והאינטרס הישראלי - האינטרס האמיתי - שניהם מולכים לשלום. אבל האימפריאליסטים הפאן-ערבי, האימפריאליסטים הסובייטי, האימפריאליסטים הסיני - בשבילם לבזבזו מיליוני בני אדם - אין זה דבר מרתיע.

אולם המציאות הזאת, הדרך החסומה הזאת לשלום עם מצרים הנוכחית, כשמאחוריה ברית-המועצות, מביאה את ישראל בהכרח לבעיה הקשה, לבעיה השנייה שהיא אולי החשובה שבכולן בשבילנו: אנו וארצות-הברית של אמריקה. וגם פה המציאות הישראלית היא מציאות קשה מאוד. ארצות-הברית של אמריקה, על יחידותיה, על צעדים חשובים שעשה הנשיא שלה, מודרכת במדיניות החוץ שלה לגבי האזור על-ידי משרד החוץ האמריקני, שיש לו מסורת מסוימת בנוגע לאזור הזה, המבוססת במידה לא-מבוטלת על אשליות, לפעמים על נאיביות, נטיות לא-מבוטלות לבדלנות, אינטרסים של נפט בעלי השפעה רבה על מחלקת המדינה האמריקנית, נכונות לפייסנות המועצות כל אדם הווכח כי אמריקה היא מנהיגת העולם החפשי. בנוסף על כל אלה סובלת מחל-קת המדינה האמריקנית ממורשה אומללה של אסכולה המזכירה לעתים מוזמנות מדי את האסכולה הערביסטית של משרד המושבות הבריטי, זכרונו לברכה, או לא לברכה. יתר על כן, אמריקה נתונה בעיצומה של מסכת סבוכה וקשה של בעיות חברתיות פנימיות, שלא מעטות מהן צומחות ממערכת ייעוץ. ועם אמריקה זאת עלינו לשאת-ולתת. ואינני בטוח שכל הנואמים פה היום - ואינני מתכוון דווקא לנואמי הממשלה - נתנו די מדעתם על הקושי הניצב לפני כולנו, לרבות הממשלה, כשאנו נושאים-ונותנים עם אמריקה זאת. זוהי אמריקה, אלא שהיא איננה אמריקה היחידה. באותה אמריקה עצמה, שעה שעה, ויום ושבוע שבוע נוש מאבק פנימי עמוק מאוד. רבים וטובים וחוקים הם בארצות-הברית של אמריקה הדואים את הבעיות נכוחה, והמשוחררים מאשליות לגבי ברית-המועצות; אלה אינם מרכיבים על עיניהם משקפיים ורודים מזוייפים לגבי המשמעות של המשטר המצרי הנוכחי; והם ידעים מה היא ישראל לעולם החפשי, אומרים זאת, ומוכנים להיאבק על כך.

אין לנו אפוא מנוס, גבירתי ראש הממשלה, אלא לנקוט עמדה, בכל הטאקט, בכל הכבוד ובכל הזהירות שמשמלה זרה ועם זר חייבים בהם, ולהשתתף במאבק זה המתחולל בארצות-הברית, כי המאבק הוא שלנו אף יותר ממה שהוא שלהם. והלוקוסוס הזה של טעויות שהם יכולים להרשות לעצמם - אנו איננו יכולים להרשות לעצמנו, כי אנו הראשונים בקו החזית.

מערכת מקבילה מתחוללת באירופה. שם מצבנו קשה יותר. שם יצרה חברת השפע נכונות רבה יותר לפייסנות, והם קרובים יותר לסובייטים. הם גם זוכרים את אימי מלחמת העולם השנייה. אבל גם שם אין לנו מנוס מלהיעזר בגורמים - והם קיימים, ואינם מבוטלים - הדואים את הדברים נכוחה ובאור מציאותי. לי נראה ששעה שגעשה זאת - ואנו חייבים לעשות

להשמיע כמה עירעורים מדיניים על הודעת ראש הממשלה, שלה, אקדים ואעמוד על המוסכם.

מוסכם בינינו, כפי שביטאתי זאת גם בהצעתי לסדר היום לפני ארבעה שבועות, כי התנאים הישראליים להסדר חלקי על פתיחת התעלה הם: הפסקת אש ללא הגבלת זמן, אי-חציית התעלה על-ידי כוחות צבאיים מהגדה המזרחית למערבית; שום התחייבות לנסיגה נוספת בלי הסכם שלום; חופש שיט ישראלי בתעלת סואץ. מוסכם בינינו כי אנו זוחים בהחלטיות נחושה את איומי המלחמה של הנשיא סאדאת מאמש ומלפני כן; וכי עם ישראל יהדוף במלוא כח תוקפנות של כל גורם שהוא, בעתיד כבעבר. מוסכם בינינו כי מצד ישראל ייעשה הכל למנוע מלחמה חדשה; וכי המדיניות הלאומית הישראלית מצווה לאחד את הכוונות ההגנתיות עם השאיפה לשלום.

אלה המוסכמות. בלעדי בסיס מוסכם אין טעם לוויכוח. על בסיס מוסכם יש טעם ויש צורך בוויכוח. אנו שואפים לשלום. האם ייתכן שלום בלי שינוי מערכת היחסים בינינו ובין בדית-המועצות? האם יושג שלום בלי שינוי מערכת היחסים בינינו ובין מצרים? האם ייתכן שלום בלי שיבוא על פתרונו המוסכם עניינם של הערבים הפלשתינאים?

מדיניות איננה רק תיאור המצב. בלי הערכת המצב לא תיתכן מדיניות. ומדיניות נועדה לשנות מצבים. השינויים שאנו צריכים לחולל הם כבירים ואדירים, והמאמץ ציט יהיו ממושכים, אבל מוכרחים לעשות אותם. ניקח כדוגמה ראשונה את החוזה פודגורני-סאדאת. ראש הממשלה בדין עמדה על משמעותו הגלובלית. אבל היא עמדה רק על צד אחד של המטבע. הרי חוזה זה מבצר את נוכחותן של שתי המעצמות הגדולות באזור זה, ומאליה מתעוררת השאלה החשובה גם לנו — מה צורה ומה תוכן יהיו לדו-נוכחות זאת. אפשרות אחת היא היערכות סובייטית-מצרית מזה והיערכות אמריקנית-ישראלית מזה. האם זו היא האפשרות המצויה? האם ארצות-הברית מוכנה להיערכות אמריקנית-ישראלית אל מול היערכות סובייטית-מצרית? נדמה לי שלא. האם זו היא האפשרות הרצויה לישראל? הרי זו היא אפשרות הטומנת בחובה סכנה מתמדת של עימות בין שתי החזיתות. ואולי רצוי יותר, הן מבחינה גלובלית והן מבחינה אזורית, שתהיה היערכות אחרת של דו-נוכחות זו שאין לשנותה בהבל פה; דהיינו, שיהיה שיתוף, דו-קיום בשלום בין שתי המעצמות האלה, המבוסס על דו-קיום בין שתי המדינות העיקריות באזור — מצרים וישראל. זו היא, איפוא, משוואה עם שני פתרונות, לא עם פתרון אחד.

לפי עניו דעתי, צריכה המדיניות הישראלית להביא בחשבון גם את ההיערכות השנייה, ואף לפעול למענה. מדיניות ישראלית כזאת היתה עולה בקנה אחד עם המגמה השוררת במדיניות הן של ארצות-הברית והן של ארצות אירופה המערבית, אשר אינן שואפות לעימות עם בדית-המועצות, ולכן אין הן זקוקות לישראל כחיל-חלוץ, לפי הצעת חבר-הכנסת בגין, אלא הן שואפות להידברות עם בדית-המועצות. מאמציו המעשיים, התב-ליתיים, צריכים להיות מכוונים לכך שהידברות כזאת, אם וכאשר תושג, לא תושג על חשבוננו; שגם אנו נהיה חלק של ההסכם הזה, שהוא עדיין אינו קיים — לא בשיחות סאל"ט, לא בהוצאת הכוחות מאירופה, לא

זאת, וכבר איחרנו מאוד — נצטרך להציע לארצות-הברית של אמריקה, לא כתחליף לגבולות בדי-הגנה שעליהם דיברה ראש הממשלה — ויש לנו מחלוקת מה הם גבולות בדי-הגנה — נצטרך להציע הצעות חיוביות לגבי הסכמי בטחון ובריתות בטחון בין ישראל ובין ארצות-הברית. אני שמח שרעיון זה, שכבר לפני שנים הועלה בחוגים ידועים, החל לקנות לו שביטה גם בממשלה. מן הדין שהרעיון יבורר היטב וכי נפעל להגשמתו. ובלבד שלא יפול, חס וחלילה, למלכודת שנעולה להיות טמונה בצדו. היא עלולה להיות טמונה. ולא אוסיף עוד בנקודה זו.

אורי אבנרי (העולם הזה—כות חדש):

הרי אתה אינך מקבל את מדיניות ארצות-הברית; איך אתה רוצה לעשות אתה בדית? זה יחייב אותך לקבל את מדיניותה, כשם שסאדאת קיבל את מדיניות בדית-המועצות.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

יש לי ברירה לשים לב לדבריך או לנקישות הפטיש של היושב-ראש, המתריע כי זמני תם. אני מעדיף את הסיפה.

הדבר השלישי שעלול להיות חמור וריאלי ביותר: ייתכן מאוד שהאיום המצרי ששמענו לאחרונה מפי סאדאת עלול להפוך למציאות מלחמתית של התלקחות הקרב, ובימים לא רחוקים. אפשרות זו קיימת. הנתון הוא, שבבית זה אין איש המציע כי ישראל תזוּם מלחמה. אולם אין זה מספיק שייאמר מכאן כי איננו מקבלים את האולטימטום. מה שחייב להיאמר הוא לא מה ששר הבטחון אמר לפני שבוע, כי אינו מאמין בהכרעה צבאית. אילו בעלות-הברית במלחמת העולם השנייה היו אומרות שאינן מאמינות בהכרעה צבאית — רע ומר היה גורל העולם. על ישראל להבהיר כי אכן היא לא תזוּם מלחמה, ולא תשיש אלי כל פרובוקציה; אבל מי שמתכוון לחדש את מלחמת ההתשה עליו לדעת שלא תהיה עוד מלחמת התשה. ואם תיפתח מלחמה, למורת רוחנו ובניגוד לדצונו, היא תהיה מלחמת הכרעה שבה ישראל תכתוב שלום לאויביה בתנאים שלה. על מצרים לדעת שזו איננו משחק שבו אין להם מה להפסיד. יש לעקור מלבם הנחה זאת. יש לעקור מלבם את המחשבה כי אין מה להפסיד — פרט לקרבנות — מכיוון שיהודים חוששים מפני המצב הדמוגרפי, שר הבטחון אינו מאמין בהכרעה צבאית, ולכן אפשר לנסות שוב. ואם לא יצליחו יוכלו לנסות בפעם הרביעית והחמישית עד ש"ייגמרו מלחמות הצלבנים". עליהם לדעת שהמלחמה, אם תיפתח, לא תיגמר על הסוּאץ. עליהם לדעת שלא תהיה עוד מלחמת התשה. ואם יפתחו בה, ישראל תחליט להביא להכרעה סופית ולהכתוב שלום, כפי שמסתיימות כל המלחמות בין חברה דמוקרטית ודיקטטור תוקפן.

אם דבר זה יהיה ברור במצרים, יחשבו שם פעם נוספת אם לפתוח באש גנתונים כאלה, לנוכח מצב רוח כזה והחלטה נחושה כזאת של מדינת ישראל.

היו"ר י. נבון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת סנה, ואחריו לחבר-הכנסת הררי.

משה סנה (מק"י):

בבז היושב-ראש, כנסת נכבדה. מכיוון שיש בדעתי

לקשרים גם עם ארצות אחרות, גם עם ארצות-הברית, לחידוש של מעין גייטרליסם או אי-הודות מצרית. ואחרון אחרון כרוך בשלושה אלה: המאבק הרביעי, בין חידוש המלחמה בישראל ובין סיום המלחמה בישראל.

איני סבור שמדיניות ישראלית נכוחה רשאית להת-עלם מהזרמים האלה המפכים בעם המצרי ולא להתחשב בהם בעת שהיא בוחנת את דרכה. איני יודע אם אנו חייבים להיות רתוקים לתיווך של רוג'רס על הסדר חלקי דווקא. מדוע לא לצאת ביזמה ישראלית להסדר מלא? לחוזה שלום מצרי-ישראלי? יזמה שתציע למצרים החזרת שטח אבוד ותבטיח לישראל בטחון איתן ותופש שיש; יזמת שלום כזו מצד ישראל היתה התשובה הנכונה ביותר על איומי המלחמה של מצרים. תתקבל היזמה — מה טוב; תידחה — שום דבר לא הפסדנו; רווח פוליטי הרווחנו, הן ברכישת אהדה בין-לאומית והן בעידוד הכוחות במצרים גופא הסולדים מהמלחמה אנתו.

הדבר השלישי הוא הקרבות בירדן. הם לא הוזכרו כלל בהודעת ראש הממשלה, והרי מלחמת אחים זו משתקת את ירדן כצד לוחם וגורמת לשבירתה של החזית המזרחית נגדנו, החזית הסורית-ירדנית-עיראקית. התפתחות דואמתית זו ברור שהיא מטביעה את חותמה על העת הערבי הפלשתיני משני עברי הירדן. היא בעת ובעונה אחת גם מורידה עד שפל המדרגה את קרנם של אירגוני החבלה ומנהיגיהם, וגם משגיאה את המלך ההאשמי העושה טבח באחיו הפלשתינאים מאז ספטמבר-בר אשתקד עד היום הזה. לפי דעתי, מדיניות ישראלית של יזמה, ולא רק של תגובה, צריכה לפנות בשעה כזאת אל ציבור הערבים הפלשתינאים ולהציע להם לקחת את גורלם בידם ושיעשו הסכם עם ישראל על יסוד העקרונות של הגדרה עצמית ושל דו-קיום בשלום.

ובכן, מה שחסר לי בהודעת ראש הממשלה זוהי יזמה מדינית — לא תגובה פוליטית על דברים שליליים, אלא יזמה חיובית לשינוי מבחינת היחסים הקיימים — והרשיתי לעצמי להעלות שלוש יזמות כאלה: כלפי ברית-המועצות, כלפי מצרים, כלפי העם הפלשתינאי. שלום אין עושים עם ירדנים, אין צורך בכך, ולעשיית שלום דרושה העזה לא פחות מאשר לעשיית מלחמה. וכאמור, מה שמוסכם — מוסכם.

הי"ד י. נבון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת יהודי הרדי, ואחריו לחבר-הכנסת זאב הרנינג, אחרון הגוואמים בדיון זה.

יהודי הרדי (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הזכירה זאת כבר ראש הממשלה שבעצם הימים האלה מלאו ארבע שנים למלחמת ששת-הימים, והיום נמצאים אנו ביום החמישי של מלחמה זו, לאחר ארבע שנים, ואנו יכולים, או חייבים, להיזכר לפחות בכל אלה שגפלו מאז אותה מלחמה — בגים, אחים, הורים — והם גפלו וחירפו נפשם לשם השגת מטרה מסוימת, כדי שנוכל לשמור על עצמאותנו, על חופש ועל היים עבריים גאים. ובמלאת ארבע שנים אני רק יכול לברך את המדינה כולה ואת הממשלה העומדת בראש מדינה זו, על שבמשך ארבע שנים עמדה על זכויות העם העברי ועל זכויות מדינת ישראל, ולא ויתרה, כהוא זה, הגם שגח"ל עזבה את הממשלה.

איני חושב שהיום הוא יום תשובות פנימיים,

לגבי המזרח הרחוק ולא לגבי בעיות ברלין; שום הסכם לא קיים עדיין, אבל יש שאיפה אליה, יש אפילו התלהבות להסכם כזה; ואנחנו חייבים לפעול כך שהוא לא יעבור על גבנו, לא יתעלם מאתנו ולא ייעשה על חשבוננו. זהו אתגר למדיניות הישראלית, ולא לבנות הכל על היערכות אחת, אמריקנית-ישראלית מול סובייטית-מצרית, שהיא אגב בחזקת ממשלה בלבד.

מה הוא המצב? ארצות-הברית מקיימת קשרים, אמנם שונים, אבל קשרים, הן עם ישראל והן עם מצרים. מצרים מקיימת מגע ומשא הן עם ארצות-הברית והן עם ברית-המועצות. בתמונה חסר המגע המתבקש מטבע הדברים בין ברית-המועצות לבין ישראל; ולי אין צורך להגיד מי האשם בה; אני יודע מי ניתק את היחסים; אני גם שמעתי את הודעת ראש הממשלה, שהיא מוכנה להיפגש עם נציג סובייטי מוסמך, והמגיעה איננה מהצד הזה; אני יודע זאת. אני מעורר את השאלה, האם המצב החמור והמחמיר אינו מחייב יזמה ישראלית רשמית ורצינית לפתיחת דו-שיח בין מוסקבה וירושלים במקביל לדו-שיח בין וושינגטון וקהיר, אשר נמשך וימשך גם אחרי חתימת החוזה; ובדו-שיח הזה יש לנו לא רק מה לבקש, אלא גם מה להציע. אנו מבינים שלא ייתכן מדיניות של מדינה באזור הזה שלא תביא בחשבון את הנוכחות הסובייטית; אבל אין מעצמה בעולם שיכולה לתכנן את מדיניותה במזרח התיכון מבלי להביא בחשבון את המדינה המפותחת ביותר והחזקה ביותר באזור הזה — היא מדינת ישראל; ובכן, לא כעניי בפתח נעמוד; וגם שם יש כיווני מחשבה שונים, אם כי מסויים.

דבר שני, התמורה במצרים. הסתבר כי הטיהור הדראסטי שעשה אנואר סאדאת (שקרה לעצמו מוחמד לאחר הטיהור), וההדחה של כל נאמני מוסקבה, לא היו סוף פסוק. אחרי זה בא חוזה פודגורני-סאדאת. ומי אומר שזהו סוף פסוק? אני יודע שהחוזה הזה אינו משרת את אינטרס השלום; מעורר הלכי-רוח של מלחמה; מחלל את שם הסוציאליזם שנישא בו לשווא; אבל החוזה הזה אינו רק ביטוי של תלות הדדית; הוא גם פרי של אי-אמון הדדי, עמוק מאוד; הוא תוצאה של העובדה שברית-המועצות אינה יכולה עוד לסמוך על הראיס, על המנהיג הנאמן לה שהלך לעולמו, ולא על התאים בתוך מרכיבי השלטון, בתוך המפלגה, הבולשת, הרדיו והטלוויזיה, כי התאים האלה חוסלו על-ידי סאדאת; והיא יכולה להבטיח את עצמה רק על-יסוד יורדי, על-ידי חוזה כתוב ותחום. זה לא תמיד סימן לשיפור ביחסים הדדיים; זה ביטוי לאי-אמון.

יש בחוזה גם פרצות. העזרה המובטחת למצרים היא למקרה של הגנה, ומי יקבע מתי זו הגנה ומתי זו תוקפנות — המקבל או הנותן? האם המצרים אינם מבינים זאת? ברם, הפירצה העיקרית איננה בכתוב, בנוסח. הפירצה העיקרית היא במציאות המצרית, שמתחולל בה מאבק אדידים, ולא הייתי ממליץ לקברניטי המדיניות הישראלית להקל ראש במאבקים האלה בין הזרמים השונים. מתחולל שם מאבק בין המשך הקו ההדרגתי כלפי חוץ ובין הכמיהה לתיקונים חברתיים כלפי פנים. מתחולל שם מאבק בין המשך האוריינטציה הפאן-ערבית הנפסדת שמוקדה פלשתיין, ובין פנייה לאוריינטציה מצרית, אמריקנית (הם קוראים לה פרעו-נית). מתחולל שם מאבק בין המשך התלות החד-צדדית בברית-המועצות, שהחזקה הוא נדבך בה, ובין פנייה

ואני אומר זאת גם כאן — כי אנו מוקירים הוקרה גדולה את ארצות-הברית. איננו שוכחים כי ברגע ידוע רצתה צרפת להפסיק את מקורות הנשק ומקורות ההגנה שלנו, וארצות-הברית היתה זו שבאה לעזרתנו. אבל יש גם חילוקי דעות. איננו מסתייגים אותם. כאשר שר המדינה מר רוג'רס — כך קראתי בעתונות — נסע במכוניתו ממערב ירושלים למזרח ירושלים, נזדרזו עוזריו להוריד את הדגל הישראלי מעל מכוניתו, כדי להוכיח לערבים שאין הם מכירים בריבונות ישראל על החלק המזרחי של ירושלים. אמרתי שהיה זה אולי מצער, לולא היה זה כל כך קומי, כי ארצות-הברית מעולם לא הכירה בריבונות ישראל גם על ירושלים המערבית. אילו הכירה בריבונות ישראל על ירושלים המערבית, הרי שאדם מוכבד ואהוב כשגריר האמריקני בדבר, לא היה יושב בתל-אביב; השגריר האנגלי ברנס לא היה יושב בתל-אביב; והשגריר הצרפתי אירה לא היה יושב בתל-אביב. גם בשלטוננו על ירושלים המערבית לא רוצים להכיר, אך כנראה על-די גיפנוף הדגל הישראלי על מכוניתו של מר רוג'רס הכירה סוף סוף ארצות-הברית בשלטוננו על ירושלים המערבית. מה מבטא דבר קטן זה? שהזמן עושה את שלו; שלשלטון מתרגלים; שמכירים במשך הזמן בדברים שלא רצו להכיר בהם קודם.

לגבי חווי שביתת הנשק טענו לפנינו כל הזמן, שאין זה גבול קבוע, שהכל זמני. ופתאום עלינו לחזור דווקא לגבולות הזמניים האלה של גבולות שביתת הנשק, שבמשך תשע-עשרה שנה לא רצו להכיר בהם. האם בשעה שסאדאת, או גונאר יארינג, מציעים לנו לחזור לגבולות אלה מן ה-4 ביוני, האם הם מוכנים לומר לפחות שיכירו בהם כגבולות סופיים? גם היום לא שמענו זאת, נדמה לי, בדבריו האחרונים של הנשיא סאדאת, כפי שהושמעו הבוקר. זו כנראה תוצאה ישירה של החוזה שחתם עם פודגורני, נשיא הסובייט העליון. וכל התנאים הכלולים בדבריו באים להוכיח שכל הסכם זמני, שאולי היה מראה על רצון טוב מצד שני הצדדים, אפסה לו כל תקווה, ועל-ידי כך עשה את רצון חותמי החוזה, שלא יקום באזור *pax americana*. אין כל ספק שהוא ידע מראש, כי לא נקבל ולא נוכל לקבל תנאים אלה, שהם סתם דברים בעלמא, ללא כל כוונה שיקבלום.

ונזכר אני, שמספרים כי כאשר נכנס הצבא הסובייטי לפראג, הוציא חייל רוסי את ראשו מן הצריח של הטנק ואמר לצ'כי הראשון שפגש: הגה אני פה. האם אחיך אני או ידידך? אמר לו הצ'כי: אחי אתה. שאל החייל הרוסי: מדוע אחיך? השיב לו הצ'כי: אח אין בוחרים; ידיד בוחרים. יש לי רושם שבחוזה זה קבע פודגורני, כי הוא אחיו של סאדאת.

(קריאה: אח חורג)

לא בדקתי אם חורג או לא.

נדמה לי על כן שאנחנו יכולים לתמוך בכל מעשיה של הממשלה ולאשר אותם, על כל השיקולים והזיגוגים שבהם, כי הרי העיקר הוא מה הן התוצאות.

מדברים לעתים על הבדידות המזהירה שישיראל נמצאת בה. בתקופה זו, שהעולם כולו מזדעזע על-ידי מעשיו של נוער שאינו יודע בדיק מה הוא רוצה — נוער סקנדינבי הנלחם ואינו יודע במה נלחם; ואורוונים הנחטפים "לשדה התעופה של המהפכה", ואין יודע מהפכה נגד מי, נגד מה, לטובת מי ולטובת מה; נוער

אבל נזכר זאת לפחות: כמעט שגובה החלפה מאז עזבה גח"ל את הממשלה, מהסיבות הידועות לה, ומתוך ויכוחים שהיו כאן, אך כלום היתה הממשלה, בלי גח"ל, פחות נאמנה, פחות לאומית, פחות גאה, וכלום ויתרה יותר מאשר הממשלה שגח"ל היתה בה? לכן לא חשבתי אז — ואינני חושב גם עכשיו — שהיתה הצדקה לכך שגח"ל עזבה את הממשלה. לא היה כל צורך בכך.

למעשה בשעה שחוזרים אנו ודנים כל הזמן במצבנו המדיני, אנו סובבים סביב החלטה אחת, אומללה לדעתי, החלטה 242 של מועצת הבטחון מה-22 בנובמבר 1967, אשר כולם, כל אלה שמקיפום אותנו, והעולם כולו אינם פוסקים מלחזור אליה, כאילו טבועה בכל מלה שבה איזו קדושה מיוחדת, וכאילו פותרת היא את כל הבעיות. סאדאת, נשיא מצרים, גם אמר שזה העובר של הסכם השלום ביננו ובינם. ייתכן שזה אמנם עובר, אבל עובר שזמנו היה נובמבר 1967, ומאז נובמבר 1967 השתנו וחלפו דברים, ואין להניח כי מה שחשבו אז שיפתור את הבעיות, הוא החלטה כה קדושה, שמביאה תמיד כבמטה קסם לפתרון כל המצבים.

מאז, בניגוד להחלטות אדם, בוטלה הפסקת האש, לא על-ידינו, בכל הגבולות שלנו במשך תקופה ארוכה; מאז היתה מלחמת ההתשה, אשר התנייה בסופו של דבר את אלה שרצו להתיש, וכל הכבוד לשר המדינה רוג'רס, שבימותו חודשה הפסקת האש במשך עשרה או תשעת החודשים האחרונים; אבל הוא לעולם לא היה זוכה להשיג את הפסקת האש לולא עמידתנו האיטנה והמי-פולת שגפלה על מצרים כתוצאה מרצון שלה להתיש אותנו. יש לנו איפוא גם כן חלק בנצחון זה. סוריה לא הכירה מעולם בהחלטת ה-22 בנובמבר, ואיש לא עשה לה מאומה על כך, ולא רק שלא עשו לה מאומה, כי אם בחרו אותה לכבוד, כחברה במועצת הבטחון, ואנחנו, כמוכן, צריכים להיבטע למוסד "המוסרי העליון והגבוה הזה". סוריה זו הגיעה, לפי חשבוננו, עם הפיכתו האחרונה של אסד, לחמש-עשרה הפיכות מאז קום מדינת ישראל, ואפשר לתאר איוה ערך היה לכלל הסכם שהיינו עושים עם כל אחת מהממשלות הללו שגפלו.

ולאחרונה, ולא פחות מכולם, החוזה שקרוי חוזה פודגורני, שנחתם ב-27 במאי 1971, וטוענים כמוכן כי כל זה אינו משנה במאומה את החלטת ה-22 בנובמבר. הייתי אומר שהכנסת רוסיה בכל הדיונים של מצרים, הכניסה גם את מצרים לכל הדיונים המדיניים של רוסיה, כי הם מדקדקים בקריאת החוזה. הרי סעיף 8 מדבר אמנם על עזרה צבאית ואימון הצבא המצרי, אבל סעיף 7 של אותו חוזה מדבר על כך שהצדדים החתומים יתייעצו בקביעות בדרגים שונים בכל השאלות החשובות הנוגעות לאינטרסים של שתי הארצות. זאת אומרת שרוסיה איבדה לפתע את עצמאותה, רחמנא ליצלן, וכל דיוניה יהיו, מעתה ואילך, בהתייעצות מתמדת עם מצרים. אם כך, נס הוא שחתמה על הסכם עם גרמניה הפדרלית עוד בקיץ שעבר, וזה איפשר לה לשמור על הגבולות הקיימים שהיא כבשה במלחמה ובכוח, כי מצרים בוודאי לא היתה רוצה להכיר בכיבוש מלחמתה, ובכוח, שכזה.

אמרת, במועצת אירופה, שכנראה יש שני מישורים של מוסד: מישור מוסרי לגבי כל ארץ וכל המדינות, ומישור מוסרי מיוחד לגבי ישראל, שאותה מודדים תמיד במידה אחרת ובגישה אחרת. אמרתי בין שאר הדברים —

— החתעת ראש הממשלה על המצב המדיני (דיון) (הררי, נבון, הרינג, בגין) —

מראש; באין תווה שלום תמשיך ישראל לקיים במלואו את המצב כפי שנוצר עם הפסקת האש. ברור מראש שמי שבונה על תווה שלום עם הערבים יודע מראש, שיהיה חוזה לא מוכתב אלא חוזה מוסכם ומבוסס על פשרה טריטוריאלית. כולנו רוצים בשלום, ואין בכוונתי להאשים איש שהוא רוצה למונע שלום. אולם יש תכני יות שהן בהכרח עלולות למנוע את עניין השלום. מה שמציעה לנו האופוזיציה זה למעשה קפאון מדיני, בדי-דוט בין-לאומית, התעלמות מקיומן של שתי המעצמות באזור, הפרדה בין מערכה צבאית לבין מערכה מדינית, סכנה מתמדת של עימות צבאי שאין בו פתרון לבעיית דו-הקיום באזור.

אגב, טריטוריה היא, כידוע לפי מדע המדינה, אחד משלושת האטריוטים של מדינה ריבונית, כששניים האחרים הם אוכלוסיה ושלטון. אך טריטוריה איננה משמשת תרופת פלא או קפיצת דרך. אצלנו לטריטוריה קדמה אדמה, והיא שהצמיחה את ריבונות ישראל.

אין ספק שיש סכנות בפתחת התעלה ובהענקת כוחנו לדיחוקמה מקווי התעלה. אולם סכנות רבות טמונות גם במצב הקיים ובכל מצב שעלול להיווצר בקשר עם מצרים בתקופת זמן הגראית לעין.

מנחם בגין (גח"ל):

אתה יכול להסביר מה בין טריטוריה ואדמה?

זאב הרינג (המערך, עבודה—מפ"ם):

אני חושב שהסברתי. הסבר נרחב אתן לך לא על חשבון זמני המצומצם.

קבענו גבול לוויטורינו. הבהרנו שמעבר לגבול זה אורבת תוקפנות מחודשת. הסכמנו עקרונית לפתיחת התעלה לא משום שאיננו יכולים להתקיים בלעדי זאת, אלא כדי להכשיר את הקרקע להידברות-אמת וכדי לזכות בשנות הדרושה להבשלת תהליך השלום בהכרת הערבים, וזאת בתנאי מפורש של הבטחת האינטרסים החיוניים של ישראל. אם מהלך זה הוא כה הרסני לגבינו, צריך היה סאדאת להיאחז בו בהתלהבות, ובמקום זה הוא מכריז עלינו מלחמת השמדה.

לא נוכל לקבל את מה שנקרא בשפת הערבים "הסדר חלקי", אם בדרך להשגתו ייערמו כל הקשיים הכרוכים בהשגת הסדר מלא אך ללא יתרון אחד של הסדר מלא. הנשיא סאדאת עם כל גאומו המלחמתיים יודע, שאין בכוחו להכתוב לישראל לא את תנאי הסדר המיוחד ולא את מחירו.

חבל שאין עדיין סימנים בולטים, שממשל ארצות-הברית עומד להסיק מסקנות נכונות המשתמעות מה-חווה הסובייטי-מצרי. המסקנה היא ברורה: מה שארצות-הברית יכולה לתת למצרים, מקבלת זו בלאו-כחי ובשפע מידי בדית-המועצות; ומה שמצרים רוצה מארצות-הברית — הכנעת ישראל ופגיעה בבטחונה — אין ביכולתה של אמריקה לתת למצרים, גם אילו רצתה בכך, וספק אם היא מעוניינת בכך.

עד כמה שהדבר יישמע מוזר, מעמדה של אמריקה במצרים ובעולם הערבי תלוי בתמיכתה הבלתי-מסוייגת בישראל, בהבטחת מאוזן החימוש באזור, בהפגנת כוח, ולא בהצגת חולשה; בגילוי יזמת שלום מוצקה וריאלי, לית, ולא בצעדי פיוס כושלים שיוצרים אשליות ומזמינים תוקפנות.

הכובש את העיר וושינגטון כדי לחסום את פעולות כל המשדדים הממשלתיים, הן בגיטאות והן בדביצה על המדרגות והפרעה לפקידים ולאנשים הבאים והולכים, ואין איש יודע מה הוא רוצה בכך — נדמה לי שבתקופה זו אנחנו יכולים רק להברך בכך, שמדינת ישראל קמה בתקופה שבה עוד היו הלבבות פתוחים יותר, ורצו באמת לעזור לעם נדכא שחיפש חופש ושחרור עצמי. גם אם אנחנו בבדידות מזהירה, הרי נחפש תמיד ידידים, נחפש תמיד דרך כיצד להשפיע גם על אחרים. אך אם אינם רוצים בכך, אנו יכולים גם להיות שמחים על הבדידות המזהירה שבה אנחנו נמצאים, על כך שאנחנו עצמאיים ובלתי תלויים ויכולים גם להחליט על בדידות מזהירה.

אני חושב שבדיון הזה אנחנו יכולים, בשקט ובשלווה, לאשר את כל המהלכים שהממשלה עשתה ועושה בשם המדינה, בשם כולנו. על-אף הוויכוחים, פה ושם, לא הבחנתם בהבדל הגדול שבין ההשקפות שהובעו, פרט לאחת או שתיים מצד חברי כנסת בודדים. אני תושב שככל שאתה האחדות בהצבעה גדולה יותר, ייטב למדינת ישראל.

הי"ד י. נבון:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת זאב הרינג.

זאב הרינג (המערך, עבודה—מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. בטרם ארשה לעצמי לחלוק על כמה מדבריו של ראש האופוזיציה, חבר-הכנסת בגין, אני רוצה לציין לשבח את צורתם הנאה ואת מתינותם היחסית.

הפלא המשתמע מדבריהם של ראשי האופוזיציה בבית הזה הוא, שאחרי כל הוויכוחים, הנסיגות, הסטיית מקווי היסוד של הממשלה, עומד עדיין צבא ההגנה לישראל בדיוק באותו מקום שבו עמד ב-10 ביוני 1967, עם סיום הקרבות. והוא עומד שם לפי הוראות הממ"שלה ובהתאם למדיניותה. עמידתנו זו אינה מקרה. יש כמה פירוטים בפעולתנו המדינית, שטוב שגזכיר אותם גם בוויכוח הפרגמטי שאנחנו-מנהלים בתוכנו. סוד עמידתנו הוא בשילוב של גורמים צבאיים ומדיניים. עמידה צבאית בלתי נרתעת מחייבת מוביליות מדינית בלתי פוסקת, אם יש ברצוננו למנוע בידדות ולמצות כל סיכוי לשלום. הטלת אימים כפעם בפעם, הטלת בהלה לרגל כל שיחה שמנהלת הממשלה, לרגל כל מגע ישיר או בלתי ישיר — לעת עתה בלתי ישיר — הם ירושת תלותנו במשטרים זרים.

בתנאים מסויימים הסכמנו ב-31 ביולי 1970 לזימה האמריקנית לחידוש שיחות השלום, תוך דחייה מוחלטת וחד-משמעית של תכנית רוג'רס. מסע האימים שקבלת זימה זו פירושה כביכול קבלת תכנית רוג'רס, הופך לחלוטין. צה"ל התעצם בשנה האחרונה התעצמות בלתי רגילה; חלה הפסקת אש אשר נמשכת דה-פקטו עד היום הזה; הוויכוח עם ממשל ארצות-הברית נמשך באווירה ידידותית. יש בהחלט מקום לאכזבתנו מן העו-לם בשל התעלמותו מבטחונו; אך אין מקום לפטאלי-סם מדיני, ובייחוד כשהוא מלווה לפעמים בפזילה לעבר מדינה גדולה ידידותית, ובאמונה בלתי מעורערת ובלתי מוגזקת שמדינה זו לא תפקיר אותנו בתנאים כלשהם.

שמענו היום מפי ראש האופוזיציה ניסוח של אל-טרנטיבה מדינית לתכניתה של הממשלה: משא-ומתן ישיר; הגבולות ייקבעו בחוזה שלום ללא התחייבות

חוברת כ"ט, ישיבה קצ"ד

— הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני (דיון) (הרינג); תשובת ראש הממשלה (נבון, מאיר, בגין) —

ים, כחלק ממשחק המיקוח וכמסך עשן והסוואה לגבי כוחות פנים במצרים האורבים והערוכים להמשך המאבק על השלטון. מאידך גיסא, יש להביא בחשבון התפרצות פתע כתוצאה ממשחק באש של שנאה ושילהוב יצרים מלחמתיים נגד ישראל. אנו חיים באזור שהוא כולו בלתי רציונלי.

ובכל זאת יש תחושה בציבור שנשחל חוט קשר דק ביותר אל תוך מחנה אטום איבה וזרות. נדמה שצילי מלחמה ושביבי אור קטנים וחלשים המונצצים בתקווה של שום, משמשים בעירבוביה. סיכויי מלחמה וסיכויי שלום שקולים כמעט אלה כנגד אלה.

ייתכן ששלום כפי שאנו מבינים אותו הוא התהליך ממושך. ולכן טוב עושה הממשלה שהיא ממשיכה במאמציה למצות כל סיכוי של הסדר נפרד תוך שמירה קפדנית על בטחונו.

ובסיום דברי רצוני לומר שעם כל חילוקי הדעות אנו מצויים על איחוד החזית הפנימית שבה תלויות מערכות החוץ ומערכות הבטחון. בחזית הפנימית הזאת נתלעלו לאחורונה בקיעים וסדקים רציניים, והם: התרופות הישוקים כלליים, התרפת ניגודים עדתיים וסוציאליים, בולמוס רמת חיים מעל ומעבר לכל האמצעים. אנו עדים לגילויי אלימות ברחבי המדינה; כלי נשק שבידי יהודים מכוונים לא פעם נגד יהודים, בשעת-חירום ובעתות מלחמה.

אל נתחרה בפופולריות זולה בעיניהם של מפירי החוק והסדר. ייזהרו יפיי-נפש, ולא כל כך יפיי-נפש, מלדחות ידי המטרה במילוי תפקידיה האלמנטריים. עקירת גג האלימות מחיינו, המשך הדאגה להחזרת יכולת תוך דיסון קבוצות ויחידים מבוססים, הגברת הליכוד הלאומי הם תנאי להצלחתנו במערכות החוץ והבטחון אשר לפנינו.

2. תשובת ראש הממשלה

היושב-ראש, נתבונן לא רק היכן אנו עומדים, אלא בעיקר לאן אנו הולכים. צאו וראו, חברי הכנסת על כל סיעותיה, מה מתרחש כאשר עם, אשר הורתו בהתנגדות לשיעבוד ולידתו בכיבוש החירות, עושה את הצעד הראשון של נסיגה לעבר הכניעה. זה היה ב-12 באוגוסט שנת 1970 — כמעט לפני שנה. אני עוד לא רואה, למולנו, וכעובדה, איפה הכניעה, אילו צעדים עשינו לכניעה, במה מצבנו עכשיו גרוע יותר מאשר היה באוגוסט 1970.

חברי הכנסת בגין אמר עוד משהו, חמור למדי: "איננו דגים היום במשבר ממשלתי שהוא מאתרוגנו, אלא באפשרות של שבר לאומי שהיא עודנה לפנינו; ויהיה אלוהים בעזרו; יהי רצון שכולנו, במאמץ משותף של הכנסת על שני חלקיה, נצליח לחלץ את עמנו מפח המוקשים שהוטמן לרגלנו."

מנחם בגין (גח"ל):

גברת ראש הממשלה, הדברים שלי בפין, יש להם צליל מצויין.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

תודה רבה.

אין לי שומץ של ספק שכאשר חברי הכנסת בגין

ייתכן שהחווה יגביר לחצים ויחריף חילוקי דעות בין שתי ארצות ידידותיות. ובכל זאת אין עדיין מקום לדבר על עימות, אפשר לעת עתה להסתפק באימות המצב והערכתו. אולם לחץ אמריקני מתמיד קיים בעצם תכנית רוג'רס ובכל המשתמע ממנה לגבי הערבים.

סאדאת שילם מחיר בעד חיסול מתנגדיו הפרו-קומוניסטים בצמרת השלטון במצרים, ורוסיה כרגיל השלימה בקלות עם הפקרת תומכיה תמורת ביצור מעמדה במצרים. החווה הסובייטי-מצרי מבשר משלוחי נשק חדשים ומסיביים והפיכת מצרים כולה לבסיס ולאוסגל סובייטי. את ראשית התוצאות של החווה הסובייטי-מצרי ניתן לראות כבר עתה: תביעה מוגברת של מצרים, רוסיה וצרפת להחזיר את היזמה האמריקנית למסגרת השיחות של ארבע המעצמות, כדי שהלחץ האמריקני על ישראל ייעשה באופן מבוקר ובתוספת איומי כפייה ותכתוב. הרוח הרעה של צרפת מרחפת בשוק המשותף וכופה צעדים ישראל. אין להניח, כפי שמספרים לנו אנשים רציניים, שהמסמך המזרח-תיכוני האנטי-ישראלי, שנשחר בשוק האירופי על-ידי צרפת, הוא מסמך של פקידים. אפשר לומר שהסיפור כולו הוא סיפור מתאים לילדים.

החווה הסובייטי-מצרי השמיט מידי מצרים כל אפשרות של תימרון בין שתי המעצמות הגדולות וסתם את הגולל על מדיניות עצמאית של מצרים. במקרה של חידוש האש יקשה ההסכם על ברית-המועצות להישאר לחלוטין מחוץ לשדה המערכה. עם זאת הקשיח אמנם ההסכם את עמדתה של מצרים, אך הוא לא סגר את הדלת בפני שיחות ומגעים נוספים. הוא לא הדליק אור אדום של מלחמה. ההסדר דרוש למצרים לא פחות מכפי שהוא דרוש לנו. עלינו להיות מוכנים לכך, שכל שלב במשא-ומתן ילווה בהצהרות מלחמתיות של מצר-

היו"ר י. נבון:

רשות הדיבור לראש הממשלה, לתשובה.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מבקשת להגיד רק מספר משפטים, באשר נדמה לי שבדרך כלל יש הסכמה רבה בין חברי הבית על הניתוח של מה שיש ושל מה שצריך להיות, ועל הדרך שבה הולכת הממשלה על-מנת להשיג זאת.

יש דבר שבעיני הוא מוזר, אבל כנראה על-דעת מספר חברי הכנסת הוא מתקבל — לנבא, בתקופות שונות ובמצבים שונים לגבי צעדים שהממשלה עושה, דברים חמורים מאוד וקשים מאוד. והנה עוברת תקופה ולמולנו הנבואות השחורות אינן מתגשמות, ואנו מגיעים לעוד וכוח מדיני, על צעד אחר או נוסף שהממשלה עושה, וחברי הכנסת ממשיכים בנבואות אלה מבלי להגיד אפילו — אולי זה יותר מדי — אמנם חשבנו שכך יהיה, אבל זה לא כך, אלא שמעכשיו זה יהיה כך.

אני רוצה לקרוא לפיכם רק שני פסוקים ולא יותר, מדברי חברי הכנסת בגין. כאשר חברי הכנסת בגין וחברי ריו עזבו את הממשלה היה ויכוח, ובדרך הטבע רצה הוא להצדיק ולהסביר את צאתם. הוא אמר: "אדוני

— הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני (תשובת ראש הממשלה) (מאיר, רפאל) —

הממשלה צריכה, על-פי המחשבה של חבר-הכנסת בגין, לבוא לכנסת, לספר סיפור ולהגיד: אין אנחנו ממליצים לא לחיוב ולא לשלילה. האם לא מותר לנו ללכת ול-הבהיר דברים? הדעת לא סובלת דרך כזו של פעולה.

האם זה לא נכון, האיין זו חובת הממשלה כאשר מופיעה הצעה? יש אמנם לפעמים הצעה, שהממשלה מוכרחה — והיו דברים כאלה — להגיד "לא" מפורש, וגמרונו. אבל אם יש הצעה שיש בה גרעין שיכול, אם זה יתקבל בתנאים שלנו, ליצור מצב שבו: א) הפסקת האש תימשך בלי הגבלה; ב) לא תהיה חצייה על-ידי צבא; ג) שיחות יארינג יימשכו, ותיווצר אווירה לגיהול משא-ומתן על שלום בתקופה כפי שהדבר נחוץ — אנחנו מבררים זאת עם אותה מעצמה אשר דרכה הגיעה ההצעה אלינו, ואנחנו אומרים לאמריקאים: דעו לכם, אנחנו מבררים אתכם את התנאים האלה, והיה אם תמסרו לנו תשובה כי מצרים מקבלת את התנאים האלה, אז: א) הממשלה צריכה להחליט; הממשלה תחליט מהו המרחק שעליו מוכנה להמליץ לפני הכנסת שצה"ל יתרחק בו מהקו. ב) נלך לכנסת, והיה אם הכנסת תקבל זאת — נלך הלאה; אם היא תפיל זאת — לא היה ולא נברא. אינני יכולה להבין בשום פנים ואופן איך איזו ממשלה שהיא, באיזה מקום שהוא, באיזו בעיה שהיא, יכולה לעבוד אחרת. לצערי הרב המצב אינו כזה שהממשלה יכולה לבוא ולהמליץ לפני הכנסת על איזו תכנית מפורטת המתקבלת על דעתנו. לעת עתה זה לא קיים.

אינני יודעת אם אחרי הנאום של סאדאת מאמש, שלא היו בו הרבה דברים מפתיעים — קצת יותר מאשר כבר היה — אינני יודעת אם אנחנו צריכים להפריע לו את מצב רוחו הטוב. הוא נלהב מהחווה כל כך, שהוא מצטער רק על דבר אחד: מדוע זה לא ל-30 שנה במקום ל-15 שנה? אילו, חס וחלילה, הייתי אני מצריה, והייתי רואה למה הגענו, אחרי שמצרים לחמה נגד הבריטים, גירשה אותם, קיבלה עצמאות, שיחררה את התעלה לעצמה, ומה לא עשתה כדי להיות עצמאית, ועכשיו לחתום על חוזה כזה, אני מוכרחה להגיד שלא הייתי רואה את האסון היחיד בכך שזה יימשך רק 15 שנה.

אבל נוכח נאומו של סאדאת כלפינו, עם הגיבוי הזה שהחווה גותן לו, אינני מוכנה להגיד שהסיכויים להסדר המיוחד הזה על פתיחת התעלה הם עכשיו ורודים יותר משהיו אתמול בבוקר, לפני שנאם את הנאום הזה. אינני בטוחה שאחרי עצם חתימת החווה דבר כזה עוד ייתכן. אבל אני הושבת שטוב עשתה ממשלת ישראל שהלכה לבדיקת התכנית, ולפי דעתי טוב תעשה הממשלה, וטוב יעשה הבית אם יקבלו את הדרך הזאת שגם עכשיו, אם בלב מישהו מאתנו ישאר עוד אולי אחוז אחד של תקווה לגבי האפשרות כי הדבר הזה יתגשם, לא צריך — לדעתי אסור — שהממשלת ישראל תהיה הגורם שיגיד: גמרונו את העניין, איננו הולכים הלאה.

ממשלת ישראל, נאמנה למדינה ולעם, מוכרחה, ובכלל אין לה כל ברירה: כל סדק שמרמז כי אולי יש דרכים להגיע לשלום, מוכרחה ממשלת מדינת ישראל לבדוק ברצינות ובכנות, אולי אמת הדבר שיש אפשרות כזאת. ממשלה במדינת ישראל, שמראש לא תסכים לבדוק ולדון, להבהיר, לברר ולחפש כל סדק לשלום, לא

אומר דברים כאלה, וכך מזהיר מפני אסון הדורש מאמץ גם של כל חלקי הכנסת וגם בעודת ה', והוא לא אומר שבטוח לגמרי כי נצא מהסכנה הזאת; והנה עברה שנה וזה לא היה.

יצחק רפאל (מפל"ל):
ה' עור.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

בכל זאת לבוא היום ולנבא המשך האסונות האלה שלא היו — אני מוכרחה להגיד שזה קצת מוזר, לא מובן ולפי דעתי מוגזם. חבר-הכנסת בגין בוודאי לא יסכים עמי, אבל אני רוצה להניח שאילו ידע באוגוסט 1970, כאשר הממשלה הסכימה ליזמת השלום של דוגרס, שאנו נעמוד היום כאן, אחרי בערך עשרה חודשים של שקט בתעלה, ועוד לא נכנענו ועוד לא זזנו ועוד לא ויתרנו על שום דבר, לא היו הוא וחבריו עוברים את הממשלה. אלא מה? בצדק יגיד חבר-הכנסת בגין: להפסקת אש הסכים, בוודאי שהסכים; אבל הפסקת האש, במקרה או לא במקרה, היתה קשורה בעוד מספר דברים — גם בנכונותנו ללכת לשיחות בחסותו של יא-רינג. והנה עברה שנה — שקט בגבול ואנו יכולים להקשיב לנאומו סאדאת ביתר שלוה, דמה לי, מאשר לולא הסכמנו למה שהסכמנו באוגוסט. אנו פשוט יותר חזקים. כן, פשוט יותר חזקים. יכול חבר-הכנסת בגין להגיד: האם התנגדנו איך שאנו נהיה יותר חזקים? האם הסתגדנו לכך שנוצטייד יותר ונקבל דברים חשובים? חס וחלילה. בוודאי שהוא הסכים לזה. פחות ממישהו אחר? לא מתקבל על הדעת. הוא הסכים להפסקת אש; הוא הסכים שנקבל את הציר הדרוש; הוא רק לא הסכים לקבל את המסגרת שבתוכה בלבד אפשר היה להגיע לשני הדברים, גם להפסקת אש וגם לקבלת צידו נוסף. וכל הנבואות השחורות, למולנו הרב, לא נתקיימו.

עוד נקודה אחת: לא רק בכנסת, לא בפעם הראשונה, גם בפומבי, בכתב ובעל-פה, מעמד חבר-הכנסת בגין סימן-שאלה גדול בצד בעיה חשובה ורצינית, האם יש רשות לממשלה הזאת, או לכל ממשלה — שלפי המשטר הדמוקרטי שלנו היא קמה רק על-ידי כך שהיא מקבלת את אמון הבית על-פי קווי היסוד שהיא מביאה לכנסת — האם מותר לה כאשר היא נתונה במצב מסויים, שנמשך מאז הביאה את קווי היסוד לכנסת, לנסות לברר דרכים, שאם יצליחו אולי יביאו לאותה מטרה שאין כל ספק כי כל הבית מאוחד ברצונו להגיע אליה. זאת אומרת, הבית הזה מאוחד בכך שאנחנו רוצים בשלום, שלום-אמת, בר-קיימא, עם שכנינו. בדרך לקראתו, או כביטוי לרצוננו, הבאנו לבית קווי יסוד — מה נעשה ומה לא נעשה. והנה נוצרת סיטואציה, מבי-אים הצעה, ויש לממשלה דעה: ייתכן שאם הדבר הזה יתקבל, ויתקבל בממשלה ישראל, ייתכן שהוא יקרב את השלום, אותו דבר שכולנו רוצים בו. ואני פשוט רוצה שלמדו אותנו איך עושים דבר כזה, בכך שמביאים את הדבר הזה לבית: יש הצעה, יש לממשלה מחשבה שב-תנאים כאלה וכאלה אפשר לקבל את ההצעה הזאת, ואז כמובן נלך לכנסת. מתי זה צריך לבוא לכנסת? כאשר בכלל אין לזה כל יסוד ממשי, שהתנאים שה-ממשלה רואה אותם כהכרחיים יתקבלו, או שחלק גדול מהם יתקבל, או ששום דבר לא יתקבל? ואז לערוך ויכוח בכנסת על דבר שהממשלה כלל אינה ממליצה עליו?

חוברת כ"ט, ישיבה קצ"ד

— הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני (תשובת ראש הממשלה) (מאיר); סיכום הדין (נבון, ברעם, קלינגהופר, וילנר) —

תמשיך להסביר, לכל מי שהיא צריכה להסביר, מה באמת קרה בימים אלה במצרים. והיא תחפש דרך מבלי להתיימשך לשלום כולל, אם אפשר. אבל אשליה היא לומר שזה ניתן בתקופה קצרה. אולי זוהי הצרה של אלה, המדינות הידידותיות שבאמת רוצות בשלום. הן חשבו שאם נתיישב (גם לא ככה מתיישבים, אלא יוצאים ונכנסים) במשרדו של ד"ר יארינג ימים אחדים, שבועות אחדים, יהיה שלום. זאת היתה אשליה קצת מסוכנת, מפני שהיא יאוש יכול להיות מסוכן.

אנו יודעים שבמצב כזה, מלחמה למעשה של 23 שנה, דרוש הרבה זמן, הרבה סבלנות, והרבה מחשבה ואורך רוח. מפני זה אמרנו: אולי הסדר מיוחד, ליצירת אווירה. נמשיך בדרך זו; נמשיך גם במשא-ומתן להסדר כולל. אם קיימת אפשרות של הבהרות נוספות, אולי להסדר המיוחד — נעשה גם את זה. ויחד עם זה, ובד בבד עם זה, נעשה כל מה שצריך לעשות, ואינני חושבת שמה שצריך הוא לקבל את עצתו של חבר-הכנסת תמיר, שנתערב בוויכוחים פנימיים מרים למדי שיש במדינות אחרות. אבל נעשה כל מה שצריך, כדי שכוחו של צה"ל לא רק שלא ייחלש כי אם יגבר ויגדל, בהתאם למה שנעשה מעבר לגבול. ונקווה שכל מה שצה"ל יקבל וצריך לקבל, ואני מקווה שיקבל — איך אומרים בשפת הורינו וסבא וסבתא שלנו? "הלואי זאל מען נישט דארפן" — הלואי שלא נצטרך להשתמש בזה. אם חלילה כן, ידע העם, נדע אנחנו, אלה שמחליטים, ידע העם כולו, אבל האמת היא שחשוב לי ביותר שידעו אבות ואמהות בארץ, שבניהם יצטרכו לשאת על גבם בעול של מלחמה. ידעו הם כשיבוא חלילה מצב כזה, שהממשלה והכנסת עשו את הכל; מעבר לזה אי אפשר היה. ועד אז נעשה הכל על-מנת להיות חזקים, כדי שזה לא יבוא.

3. סיכום הדין

תהיה, לפי מושגי, נאמנה לעם בישראל. ברור, אני חושב- בת שכלל לא צריך להוסיף: לא בכל מחיר, לא בכל תנאי. מה שאסור לממשלה איוו שהיא לעשות הוא להש- לות את עצמה ולחשוב לשלום דבר שעלול לפלס דרך רק למלחמה נוספת. אבל כל מה שהממשלה חושבת שהוא באמת יכול להיות שלום, חובתה לברר זאת, לברר היטב, בריציות ובכנות ובלב שלם לחפש כל אפשרות. לא נצליח בגלל שכנינו — לא נשמה על כך שלא הצלחנו. נקבל זאת. באשר דבר אחד יסודי קיים. זאת אנתנו יודעים ושכנינו יודעים והשותפים של שכנינו יודעים.

מדינת ישראל מחפשת דרך לשלום לא מתוך פחד, לא מתוך ייאוש, לא מתוך חוסר בטחון בסופו של מאבק חדש אם יבוא. בגלוי ובפשטות אנו אומרים: לא מתוך פחד שנפסיד מלחמה, כי אם משנאה יסודית למלחמה. הדבר המזועזע ביותר שאמר סאדאת מאז התיישב על כס השלטון הוא אולי הדיבור הקל הזה על מיליון נפש, מיליון בני אדם. ואנו איננו מתביישים, לא רואים בזה חולשה שחיי בן-אדם אחד בשבילנו יקרים, ובחור אחד שנופל בשדה הקרב הוא לנו אסון לאומי.

אמר לנו פעם נאצר שבוה חולשתה של ישראל. הוא לא הבין אותנו כלל. בזה כוחנו — שנאחנו למל- חמה, להרג, לסבל. והדבר המזועזע הוא שכל זמן ששילט ערבי כלשהו מתייחס כך לחיי בני אדם של עמו, זהו אולי הסימן הראשון לכך שעם אדם כזה קשה מאוד להגיע לשלום. אולי זהו הדבר העיקרי אשר פוסל אותו. לא מה שהוא אומר נגדנו. אבל אם יש לו יחס כזה לחיי בני עמו, זה אולי פוסל אותו, ומייאש מסיכוי שאי- פעם אפשר יהיה להגיע לשלום עם אדם כזה.

יחד עם זאת תמשיך הממשלה בשני דברים. היא

היו"ר י. נבון:

הדין תם. אנו עוברים להצעות סיכום. חבר-הכנסת ברעם יביא הצעת סיכום מטעם מספר סיעות.

משה ברעם (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בשם סיעות המע- רך (עבודה-מפ"ם); מפד"ל, אגודת ישראל, המפלגה הליברלית העצמאית, קידמה ופיתוח, פועלי אגודת יש- ראל, שיתוף ואחווה, הנני מתכבד להביא הצעת הסיכום כדלהלן:

הכנסת רושמת לפניה את הודעת הממשלה על המצב המדיני, שנמסרה על-ידי ראש הממשלה בכנסת ביום ד, ט"ז בסיון תשל"א (9 ביוני 1971).

היו"ר י. נבון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת קלינגהופר, שיביא הצעת סיכום מטעם סיעת גח"ל.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

אדוני היושב-ראש. הריני מתכבד להביא לפני הכנ- סת בשם סיעת גח"ל את הצעת הסיכום לדיון על המצב המדיני:

(א) הכנסת דוחה את האולטימטום המצרי בקשר עם הבידורים על אפשרות פתיחת תעלת סואץ;

(ב) בכל הבידורים האלה יקויים הכלל, בהתאם לקווי-היסוד, שלפיו באין חוזה שלום תוסיף ישראל לקיים במלואו את המצב כפי שנקבע עם הפסקת האש.

אנו מבקשים מהיושב-ראש להצביע על שני סעיפי ההצעה בהצבעה נפרדת.

היו"ר י. נבון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת וילנר, להצעת סיכום מטעם סיעת הרשימה הקומוניסטית החדשה.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אדוני היושב-ראש. הצעת סיכום של סיעת הרשימה הקומוניסטית החדשה, לסיכום הדין המדיני:

הכנסת דוחה את ההודעה של ראש הממשלה, כמנוגדת לעניין השלום.

הכנסת מחליטה כי על הממשלה להסיר את המכ- שול העיקרי המונע כל התקדמות במאמצים לסיום מצב המלחמה ולהשכנת שלום צודק ויציב בין ישראל לבין שכנותיה הערביות, והוא: סירובה של ממשלת ישראל להכריז על נכונותה, במסגרת ביצוע החלטת מועצת הבטחון במלואה והסכם שלום, לסגת מכל השטחים שנכבשו במלחמת יוני 1967.

— הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני (סיכום הדיון) (וילנר, נבון, אבנרי, ש. תמיר, סנה, ברעם) —

למלחמת הכרעה אשר תועבר אל שטח האויב במטרה להכתיב את תנאי השלום.

היו"ר י. נבון:

חברי-הכנסת סנה יביא הצעת סיכום מטעם סיעת מק"י.

משה סנה (מק"י):

להלן הצעת סיעת מק"י לסיכום הדיון המדיני:

(1) הכנסת דוחה בהחלטיות את איומי המלחמה של נשיא מצרים, וחוזרת ומכריזה על נכונותה של מדינת ישראל להסכם שלום עם כל מדינות ערב על יסוד פתרון מוסכם של כל הבעיות השנויות במחלוקת וכיבוד הדדי של זכויות העמים.

(2) הכנסת מביעה את נכונות ישראל להסדר מיוחד בדבר פתיחתה של תעלת סואץ בתנאים של הפסקת אש ללא הגבלה בזמן, של אי-חציית התעלה על-ידי כוחות צבאיים, של אי-התחייבות לנסיגה נוספת ללא הסכם שלום, של חופש שיט בין-לאומי, כולל שיט ישראלי.

(3) הכנסת קוראת את הממשלה לגלות יוזמות מדיניות להקמת מגע סובייטי-ישראלי לפני חידוש הקשרים הדיפלומטיים; לחוזה שלום בין ישראל ומצרים שיספק את האינטרסים של שני הצדדים; להסכם עם נציגות דמוקרטית שוחרת שלום של העם הערבי הפלשתינאי על היסודות של הגדרה עצמית ודו-קיום בשלום.

היו"ר י. נבון:

אנו נגישים להצבעה. אעמיד תחילה להצבעה את הצעת הסיכום של סיעת מק"י, כפי שהובאה על-ידי חברי-הכנסת סנה.

הצבעה

בעד הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי-הכנסת מ. סנה — מיעוט

נגד — רוב

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי-הכנסת מ. סנה לא נתקבלה.

היו"ר י. נבון:

אני מעמיד להצבעה את הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי-הכנסת תמיר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אני מבקש להפריד בין הסעיפים 1, 2 ו-3.

היו"ר י. נבון:

אשאל את הכנסת אם היא מסכימה לכך. האם מישהו מתנגד להצבעה נפרדת?

משה ברעם (המערך, עבודה—מפ"ם):

כן.

היו"ר י. נבון:

אני מעמיד להצבעה את הצעת חברי-הכנסת תמיר לקיים הצבעה נפרדת בסעיפים השונים של הצעתו.

הצבעה

הצעת חברי-הכנסת ש. תמיר לקיים הצבעה נפרדת על הסעיפים השונים של הצעת הסיכום שהובאה על-ידי לא נתקבלה.

הכנסת מעריכה כי חוזה הידידות ושיתוף הפעולה בין ברית-המועצות לבין מצרים הגביר את סיכויי השלום באזורנו.

היו"ר י. נבון:

חברי-הכנסת וילנר, בנוסח שלפני כתוב: "בין ברית-המועצות לבין רע"ם". האם להשאיר "מצרים" או "רע"ם"?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
"רע"ם".

היו"ר י. נבון:

הצעת סיכום בשם סיעת העולם הזה — כוח חדש יביא חברי-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. הצעת סיכום של סיעת העולם הזה—כוח חדש:

מתוך צער על מחדלי הממשלה ואי-נכונותה ליזום פעולה של ממש לקידום השלום, שהתבטאה היום מחדש בהודעת ראש הממשלה;

ומאחר שהמשך המצב הנוכחי מוכרח להוביל ברוח הימים לחידוש המלחמה, תוך כדי עימות עם חלקי העצמה הצבאית הסובייטית;

ולאור ההתפתחויות במרחב, המאפשרות העגת שלום של ממש וסידורי בטחון מוחשיים, תמורת החזרת השטחים המוחזקים;

ומכיוון שנוכחות שתי המעצמות הגדולות במרחב היא בגדר עובדה מוגמרת, ששוב אין להתעלם ממנה —

קוראת הכנסת לממשלה ליזום כינוס ועידת שלום מרובעת בהשתתפות ישראל, מצרים, ארצות-הברית וברית-המועצות, לשם גיבוש הסכם שלום כולל, צודק ובר-קיימא.

היו"ר י. נבון:

הצעת החלטה מטעם סיעת המרכז החפשי יביא חברי-הכנסת תמיר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הצעת החלטה של סיעת המרכז החפשי לסיכום הדיון על הודעתה המדינית של ראש הממשלה:

(1) הכנסת רואה בברית הצבאית הסובייטית-מצרית השתלטות מרחיקת לכת של ברית-המועצות על מצרים והפיכתה לגרורה הרתומה לחלוטין למרכבת האימפריאליסם הסובייטי, המאיים על קיומה של ישראל, על חופש העמים ועל שלום העולם.

(2) הכנסת מטילה על הממשלה לנקוט יזמה מיוחדת לחשיפת האיום הסובייטי המחודש והמוגבר כלפי העולם החפשי, ובמיוחד בארצות-הברית של אמריקה, ולבחון את האפשרויות לכינון ברית הגנה עם ארצות-הברית.

(3) נוכח האיומים הפרועים של שליט מצרים, מטילה הכנסת על הממשלה להבהיר למצרים ולכל יתר הגורמים הבין-לאומיים, שישראל לא תשלים עם חידוש מלחמת ההתשה. אם מצרים תפתח במערכה צבאית, היא תיטול על עצמה את הסיכון שמלחמה זו תהפוך

חבורת כ"ט, ישיבה קצ"ד

— הודעת ראש הממשלה על המצב המדיני (סיכום הדיון) (נבון); הצעה לסדר-היום (נבון), שוסטק) —

הי"ר י. נבון:

אני מעמיד להצבעה את הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר-הכנסת ונמיר כמיקשה אחת.

הצבעה

בעד הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר-הכנסת ש. תמיר — מיעוט

נגד — רוב

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר-הכנסת ש. תמיר לא נתקבלה.

הי"ר י. נבון:

אעמיד להצבעה את הצעת ההחלטה שהובאה על-ידי חבר-הכנסת קלינגהופר כמיקשה אחת.

הצבעה

בעד הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר-הכנסת י. קלינגהופר — מיעוט

נגד — רוב

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר-הכנסת י. קלינגהופר לא נתקבלה.

הי"ר י. נבון:

אני מעמיד להצבעה את הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר-הכנסת משה ברעם.

הצבעה

בעד הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר-הכנסת מ. ברעם — רוב

נגד — מיעוט

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר-הכנסת מ. ברעם נתקבלה.

הי"ר י. נבון:

הוגשה בקשה מטעם סיעת גח"ל להצביע בנפרד על סעיפי הצעתה שהובאה על-ידי חבר-הכנסת קלינגהופר. קיבלתי הודעה שיש התנגדות לכך. אצביע תחילה אם להצביע בנפרד על סעיפי ההצעה.

הצבעה

ההצעה להצביע בנפרד על סעיפי ההצעה של סיעת גח"ל לא נתקבלה.

ב. הצעה לסדר-היום

תמיכתה של ממשלת ישראל באירגון לאחדות אפריקה

הי"ר י. נבון:

אנו עוברים להצעה דחופה לסדר-היום שהוגשה על-ידי חבר-הכנסת שוסטק: תמיכתה של ממשלת ישראל באירגון לאחדות אפריקה. רשות הדיבור לחבר-הכנסת שוסטק.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. אני מבקש להעלות לדיון בכנסת את ההודעה על ההחלטה בדבר תמיכה של ממשלת ישראל באירגון לאחדות אפריקה. אנו חושבים שמעשה זה נוגד את האינטרסים הלאומיים של מדינת ישראל. זוהי תמיכה באירגון עויין ואויב לישראל בכל פעולותיו. אנו חושבים שמעשה זה פוגע קשות ביחסי החוץ של מדינת ישראל, וביחוד ביחסיה עם מדינה ידידותית כדרום-אפריקה.

הגילוי על החלטת תמיכה זו בא מפי ראש ממשלת דרום-אפריקה. כמעט שהדבר היה נסתר מעיני אזרחי המדינה ומעיני חברי הכנסת של מדינת ישראל. אינני בטוח אם הדבר הוחלט בממשלה בדרג ובפורום שאפשר לתבוע אותו לאחריית על מעשה זה.

גילוי מעשה זה נעשה במסגרת תגובה יוצאת מגדר הרגיל של ראש ממשלת דרום-אפריקה, שלמרות כל עמדותינו באו"ם ובמסגרות אחרות כלפיה, לא מצאה מעולם לנכון ולנחוץ להגיב, וביחוד לא מפי ראש הממשלה. לא שמענו מעולם תגובתה של דרום-אפריקה על מעשה של ממשלת ישראל — במסגרת האו"ם ובמסגרת אחרות — הפוגע בה. הפעם עשה זאת ראש הממשלה של דרום-אפריקה. ההמוזר שבדבר הוא, שלאחר שבאה הודעה זו מפי ראש ממשלת דרום-אפריקה — הודעה שעוררה הדים חמורים גם בישוב היהודי בדרום-

אפריקה, גם בפרדציה הציונית שם וגם בישראל — באה הודעה מטעם הממשלה שלנו, שהתמיכה באה מסיבות הומניטריות; שלמעשה עוד לא ניתנה התמיכה; אף אחד עדיין לא פנה לקבל אותה; והדבר נעשה לפי פנייה של מזכיר האו"ם או תאנט. מאידך גיסא הופיע נציג ממשלת ישראל בדרום-אפריקה והודיע שאין זה רק עניין הומניטרי של משלוח שמיכות ותרופות, אלא — כך אמר — זה מעשה שנעשה על-ידי ממשלת ישראל מתוך חישובים מדיניים, ועל ממשלת דרום-אפריקה להבין מניעים אלה של ממשלת ישראל למתן התמיכה לאירגון זה.

זוהי תוספת של איולת על מעשה מחוסר טעם. ובמיוחד אתה נוכח בכך כאשר אתה קורא היום את ההודעות של האירגון לאחדות אפריקה, שהם דנים אם בכלל לגעת ב"תמיכה טמאה" זו כאשר תבוא ואם תבוא מאת ממשלת ישראל.

אני שואל: מי חייב להיענות לפניות של מזכיר האו"ם או תאנט? האם כל המדינות נענות לתביעותיו? לרוסיה הסובייטית פנה מזכיר האו"ם בעניין הושטת עזרה פיננסית לפליטים. גם זה עניין הומניטרי. ורוסיה אינה נענית לפנייה זו. וממשלת ישראל נחפזת להיענות לפניותו של מזכיר האו"ם, "ידיד ישראל", לתמיכה באירגון עויין ואויב לנו, שכל החלטותיו וכל פעולותיו מכוונות נגד מדינת ישראל.

תמיכה באירגון כזה אי-אפשר להעריך לפי צורתה בלבד, אם היא נעשית בכסף, אם בסכום של עשרת אלפים לירות או מאה אלף דולר, ואם בשמיכות ובתרופות. יש הרבה דרישות הומניטריות, וישראל אינה נענית להושיט תמיכה לכולן.

אירגון בין-לאומי אחת, לא עשוי אף אירגון זה כולו מיקשה אחת. נמצאים בו הן יריבים ואויבים והן ידידים.

אין כל פסול בהחלטתנו להעניק את התרומה הזאת למקבליה, לפי הקווים שציינת. איננו מצפים לשום פרס בעדה, שכן ממלאים אנו בכך חובה אנושית אלמנטרית.

אך באותה מידה נכון גם לציין בהודמנות זו, שלא היתה בהצעה להעניק את התרומה כל כוונה לפגוע במדינה ריבונית כל-שהיא. התגובה הרגשית של חלק מעתונות דרום-אפריקה איננה תואמת לא את העובדות ולא את המגמות.

הצגתי את העניין לאשורו. אני מצפה שכל הגור-מים, לרבות ממשלת דרום-אפריקה, יודרכו על-ידי עובי-דוות אלה אם וכאשר יהיה ברצונם לדון בנושא.

כנסת נכבדה, לגופו של עניין אני מציע לכנסת להעביר את ההצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת שוס-טק לוועדת החוץ והבטחון. אם יהיה צורך, אפשר יהיה להביא לוועדה בימים הקרובים הבהרות, ככל שנידרש להן.

היו"ר י. גבון :

חבר-הכנסת שוסטק, האם אתה מסכים להצעת סגן ראש הממשלה ?

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי) :
אני מסכים.

היו"ר י. גבון :

הצעה לחבר-הכנסת אורי אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש) :

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מציע להסיר את ההצעה הזאת מסדר-היום, והייתי מוסיף - לעשות זאת בשאת נפש.

אגשי המרכז החפשי, - ולפניהם, היום בוויכוח, חברי-הכנסת בגין, כהנא ואחרים - הזילו דמעות על התרומה העוירה שרצתה או שרוצה הממשלה להעביר לאירגון לאחדות אפריקה. הם לא גינו את המשטר הגועני, הניאו-נאצי, השולט בדרום-אפריקה, היונק השראתו במישרין מן המשטר ההיטלריסטי ומחוקי הגזע של גירנברג. מי יסד משטר זה, אם לא ד"ר מאלאק, אשר הכריז על תמיכתו בהיטלר, ואשר נעצר בשל כך בדרום-אפריקה בזמן המלחמה. הנואמים לא התייחסו לשעוריות ולבזיון שבייצור תת-מקלע "עווי", סמל צה"ל בעולם, בארץ הפאשיסטית ההיא.

פעם האמינו בסולידריות האינטרנציונל של הש-מאל. זו לא עמדה במבחן. אולם כיום הוכח גם בבית הזה שישנו אינטרנציונל של הימין; אינטרנציונל של הריאקציה הגזענית, הלאומנית, השובניסטית, הנושא שם אלוהים בפיו והמתכחש לכל מוסר עלי אדמות. ההצעה שהושמעה בדיון הקודם, לפנות לימין הבין-לאומי להת-לכד סביב ישראל, היא רק חלק מהמערכה הזאת.

כבוד היושב-ראש, יהיה זה לכבוד הכנסת אם תסיר הצעה זו מעל סדר-היום, ובוה תביע את דעתה על המשטר ההוא בארץ ההיא.

מוזר לי להזכיר לכנסת ולממשלה, שנשיא ארצות-הברית לשעבר, מר ג'ונסון, פנה בזמנו לממשלת ישראל לשלוח תמיכה הומניטרית של תרופות ושמיכות לדרום-וייטנאם. ממשלת ישראל לא נענתה לפנייה ידידותית זו, ובצדק, מתוך רצון שלא להזהות עם אחד הצדדים במלחמה זו; ולא נאחזה בתירוץ ובהסבר, שזוהי רק תמיכה הומניטרית של תרופות. ואילו לגבי האירגון לאחדות אפריקה נענית ישראל לפנייה ומנמקת אותה בתירוץ של תמיכה הומניטרית. ובדרום-אפריקה מודיע הנציג הרשמי של ממשלת ישראל, שישראל עושה זאת מתוך חישוב של רכישת אהדה באפריקה, וממשלת דרום-אפריקה צריכה להבין זאת. "היא אינה צריכה - כך אמר - לברך על כך, אבל היא צריכה להבין זאת".

ובמי אנו פוגעים על-ידי מעשה זה? אנו פוגעים במדינה שעוד לפני הקמת מדינת ישראל, מאז הצהרת בלפור, מאז גנרל סמאטס, תמכה בישראל. הביקור הראשון של ראש ממשלה בישראל היה ביקורו של ראש ממשלת דרום-אפריקה. במלחמת השיחרור הושיטה לנו דרום-אפריקה את עזרתה. מתנדבים מדרום-אפריקה הגיעו למלחמת השיחרור. היא הושיטה לנו עזרתה במלחמת ששת הימים, למרות היחסים שלא היו תקי-נים בינינו. היא תמכה במדינת ישראל במתנדבים, בכסף ובדרכים אחרות. מדוע אנו צריכים לפגוע במדינה זו? אילו אינטרסים של מדינת ישראל משרת הדבר? האם אנו צריכים לקלקל את יחסינו עם מדינה ידידותית?

אני שואל: מי החליט על דבר זה? האם קיימת החלטת הממשלה? אם קיימת החלטת הממשלה - אני מציע לערוך רבייזה של החלטה זו ולבטלה. אם לא קיימת החלטת הממשלה, אם עשה זאת איזה פקיד על דעתו הוא - אני מציע לתבוע אותו לאחריות על מעשהו זה ולבטל את ההחלטה. ואם שני דברים אלה אינם מספיקים, אני מציע לכנסת לדון בדבר, ובתום הדיון לקבל החלטה המטילה על הממשלה את החובה לבטל את ההודעה ולא לבצע את התמיכה באירגון לאחדות אפריקה, שהוא אירגון עויין לישראל.

היו"ר י. גבון :

רשות היבור לסגן ראש הממשלה.

סגן ראש הממשלה י. אלון :

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. מתוך זיקה נאמנה למסורתה הידועה, המכוננת להקל על סבל אנושי באשר הוא, ללא חשבונות של תועלתיות מדינית ואף ללא הת-חשבות בתגובות פוזיות של מי שאינו מכיר מסורת זו - נענתה ממשלת ישראל לקריאת אירגון אחדות אפריקה להושיט סיוע הומניטרי לקרבנות האזרחיים של הת-פוכות שפקדו חלק של היבשת.

הסעד הישראלי יתבטא במשלוחי מזון ורפואות לנצרכים. הוא לא היה מיועד מלכתחילה לצרכי לחימה. סיוע כזה אף לא נדרש מאתנו. החלטתנו להיענות לפנייה באה כתוצאה מאיגרת שקיבלנו, כאחת מחברות האו"ם, ממזכירות האו"ם, שהעבירה לנו - ברות החלטת העצ-רת - בקשת האירגון לאחדות אפריקה להצטרף לשורות התורמים.

יהיה זה מוטעה, בלתי-צודק ומוזיק גם יחד לציין את אירגון אחדות אפריקה כעויין למדינת ישראל. ככל

חוברת כ"ט, ישיבה קצ"ד, ט"ז סיון תשל"א (9 יוני 1971)
 - הצעה לסדר-היום (נבון, אלון) -

היו"ר י. נבון:

סגן ראש הממשלה, בבקשה.

סגן ראש הממשלה י. אלון:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. מדברי חברי-הכנסת אבנרי - ואינני טוען שכך הבין - עלול היה להתקבל הרושם שתת-מקלע "עוזי" או מטיפוס "עוזי" מיוצר בדרום-אפריקה, בהסכם ידע או בהסכם אחר כלשהו עם ממשלת ישראל. אמנם לא בדקתי בזמן הקצר שעמד לרשותי אם תת-מקלע מטיפוס זה מיוצר בדרום-אפריקה, אבל גם אם הוא מיוצר - אין זה בהסכם של ידע או בכל הסכם אחר עם ממשלת ישראל.

היו"ר י. נבון:

חברי הכנסת, הישיבה הבאה ביום שני, בשעה 16.00. ישיבה זו נעולה.

היו"ר י. נבון:

לפנינו שתי הצעות: האחת - להעביר את העניין לוועדת החוץ והבטחון; השנייה - להסיר את העניין מעל סדר-היום. נצביע על שתיהן זו מול זו.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את העניין לוועדת החוץ והבטחון	-	רוב
בעד ההצעה להסיר את העניין מסדר-היום	-	מיעוט

ההצעה להעביר את העניין לוועדת החוץ והבטחון נתקבלה.

סגן ראש הממשלה י. אלון:

אבקש להרשות לי הודעה קצרה.

הישיבה ננעלה בשעה 16.27.

נספחות

א. סדר-היום לשיבות קצ"ב-קצ"ד

- א. שאילתות.
 ב. חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), תשל"א-1971 (קריאה שנייה ושלישית).
 ג. חוק שיפוט בתי דין יהודים קדאים (גישואין וגירוי-שין), תשל"א-1971 (קריאה ראשונה) - המשך הדיון ותשובת השר.
 ד. סקירת שר הדתות על פעולות משרדו - תשובת השר.
 ה. חוק לתיקון פקודת הבנקאות (מס' 8) (תיקון), תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
 ו. חוק לקיום תקן של תקנות ההגנה (כספים), תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
 ז. חוק ההגבלים העסקיים (תיקון מס' 3), תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
 ח. חוק לתיקון תקנות-שעת-חירום (תשלומי חובה), תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
 ט. חוק לעידוד הסרט הישראלי (תיקון), תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
 י. סקירת שר התקשורת על פעולות משרדו.
 יא. חוק לימוד חובה (הוראת שעה), תשל"א-1971 (קריאה ראשונה) - תשובת השר.
 יב. הצעות לסדר-היום.
 יג. חוק הנויקים האזרחיים (אחריות המדינה) (תיקון מס' 2), תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
- יד. חוק הנוער (טיפול והשגחה) (תיקון מס' 2), תשל"א-1971 (קריאה ראשונה) - תשובת השר.
 טו. חוק לתיקון דיני הרשויות המקומיות (מס' 2), תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
 טז. חוק רשות הגמלים (תיקון), תשכ"ט-1969 (קריאה ראשונה).
 יז. חוק שכר חברי הכנסת (תיקון מס' 7), תשל"א-1971 (קריאה שנייה ושלישית).
 יח. חוק לטיפול בחולי נפש (תיקון), תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
 יט. התערערות ביחסי העבודה; גל השביתות בשירותים חיוניים (הצעות חברי-הכנסת מ. אביזרהר וג. האוזנר).
 כ. חוק דיני העונשין (בטחון המדינה, יחסי חוץ וסו-דוט רשמיים) (תיקון מס' 2), תשל"ל-1970 (קריאה ראשונה).
 כא. חוק החניכות (תיקון), תשל"א-1971 (קריאה ראשונה).
 כב. חוק לתיקון פקודת החוק הפלילי (מס' 32), תשל"ל-1970 (קריאה ראשונה).
 כג. חוק לתיקון פקודת העדות (מס' 8), תשכ"ט-1969 (קריאה ראשונה).
 כד. הודעת הממשלה על המצב המדיני.

ב. הצעות לסדר-היום לשיבות קצ"ב-קצ"ד

209. א. כץ (גח"ל): הידרדרות בספורט הכדורגל.
 210. י. בן-מאיר (רוזנברג) (מפד"ל): אי-סדרים בענף הכדורגל.
 211. ש. ארבל-אלמוזלינו (המערך, עבו-דה-מפ"ם): נקיטת אמצעים למניעת תופעות שליליות בכדורגל.
 212. י. הורביץ (הרשימה הממלכתית): ידיעות על
- מכירת משחקי כדורגל ועל הונאת הציבור בהי-מורי ה"טוטו".
 213. ש. תמיר (המרכז החפשי): ידיעות על פשע מאורגן בהימורי כדורגל.
 214. א. שוסטק (המרכז החפשי): תמיכותה של ממשלת ישראל באירגון לאחדות אפריקה.

סיכום הישיבות

- ישיבה קצ"ב (י"ד בסיון תשל"א - 7 ביוני 1971)**
- היו"ר - ר. ברקת; ש. רוזן.
- א. יושב-ראש הכנסת ר. ברקת קידם בברכה את המשלחת הפרלמנטרית מגרמניה שנכחה בישיבה.
- ב. מזכיר הכנסת ח. ליאור הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.
- ג. גולדשמידט (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט) הודיע כי חברי-הכנסת ב. הלוי חוזר בו מהצעת החוק הפרטית שלו: חוק האזרחות (תיקון), תשל"א-1970.
- ד. בהמשך הדיון על חוק שיפוט בתי דין יהודים קראים (נישואין וגירושין), תשל"א-1971, קריאה ראשונית, נה, השתתפו: ש. לורנץ, מ. נסים, ר. ארוי, מ. ביבי, נ. אליעד, א. אנקוריון, ק. כהנא, א. אבנרי. שר-הדתות ז. ורפטיג השיב למתווכחים.
- הוחלט: לוועביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.
- ה. שר-האוצר פ. ספיר הביא לקריאה ראשונה חוק לתיקון פקודת הבנקאות (מס' 8) (תיקון), תשל"א-1971. בוויכוח השתתפו: ח. קורפו, י. גולן, א. גולדשטיין. שר האוצר השיב למתווכחים.
- הוחלט: להעביר את החוק לוועדת הכספים.
- ו. שר-האוצר פ. ספיר הביא לקריאה ראשונה חוק לקיום תקפן של תקנות ההגנה (כספים), תשל"א-1971. בוויכוח השתתפו: י. בדר, ז. שובל, א. חביבי, י. קרגמן. שר האוצר השיב למתווכחים.
- הוחלט: להעביר את החוק לוועדת הכספים.
- ז. שר-המסחר והתעשייה פ. ספיר הביא לקריאה ראשונה חוק ההגבלים העסקיים (תיקון מס' 3), תשל"א-1971. בוויכוח השתתפו: י. בדר, א. אנקוריון, א. שכטרמן, י. בן-מאיר (רוזנברג). שר האוצר השיב למתווכחים.
- הוחלט: להעביר את החוק לוועדת הכלכלה.
- ח. שר-המסחר והתעשייה פ. ספיר הביא לקריאה ראשונה חוק לתיקון תקנות-שעת-חירום (תשלומי חובה), תשל"א-1971.
- הוחלט: להעביר את החוק לוועדת הכספים.
- ישיבה קצ"ג (ט"ו בסיון תשל"א - 8 ביוני 1971)**
- היו"ר - ש. רוזן; מ. ביבי.
- א. מזכיר הכנסת ח. ליאור הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.
- ב. בהמשך הדיון על חוק לימוד חובה (הוראת שעה), תשל"א-1971, קריאה ראשונה, השיב שר-החינוך והתרבות י. אלון למתווכחים.
- הוחלט: להעביר את החוק לוועדת החינוך והתרבות.
- ג. א. כץ, י. בן-מאיר (רוזנברג), ש. ארבל-אלמוזלינו, י. הורביץ וש. תמיד הגישו הצעות (נפרדות) לסדר-היום בדבר נקיטת אמצעים למניעת תופעות שליליות בספורט הכדורגל. סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין השיב להצעות.
- הוחלט: להעביר את העניין לוועדת החינוך והתרבות.
- ש. לורנץ וא. אבנרי מסרו הודעות בדבר הימנעות סיעותיהם מהצבעה.
- ישיבה קצ"ד (ט"ז בסיון תשל"א - 9 ביוני 1971)**
- היו"ר - ר. ברקת; צ. צימרמן; י. נבון.
- א. ראש-הממשלה ג. מאיר מסרה הודעה על המצב המדיני. בוויכוח השתתפו: מ. בגין, ח. י. צדוק, י. רפאל, מ. כרמל, מ. פרוש, ג. האוזנר, י. הורביץ, י. חוק, מ. וילנר, א. ששון, ג. מועדי, ק. כהנא, א. אבנרי, ש. תמיד, מ. סנה, י. הרדי, ז. הרינג. ראש הממשלה השיבה למתווכחים.
- הצעות לסיכום הדיון הוגשו על-ידי: מ. ברעם בשם סיעות המערך (עבודה-מפ"ם), מפד"ל, אגודת ישראל, המפלגה הליברלית העצמאית, קידמה ופיתוח, פועלי אגודת ישראל, שיתוף ואחוזה; י. ה. קלינגהופר בשם סיעת גח"ל; מ. וילנר בשם סיעת הרשימה הקומוניסטית החדשה; א. אבנרי בשם סיעת העולם הזה-כוח חדש; ש. תמיד בשם סיעת המרכז החפשי; מ. סנה בשם סיעת מק"י.
- הוחלט: לקבל את ההצעה שהוגשה על-ידי מ. ברעם.
- ב. א. שוסטק הגיש הצעה לסדר-היום בעניין זמני-כמה של ממשלת ישראל באירגון לאחדות אפריקה. סגן ראש הממשלה י. אלון השיב להצעה. א. אבנרי הציע להסיר את העניין מסדר-היום.
- הוחלט: להעביר את העניין לוועדת החוץ והבטחון.
- סגן ראש הממשלה י. אלון מסר הודעה בתגובה על דברי א. אבנרי.

תיקון טעות

חוברת כ"ב

עמ' 2236, טור ב', במקום:

"ההצעה של חברי-הכנסת י. ארידור להוסיף סעיף 7 לא נתקבלה" -

צ"ל: "ההצעה של חברי-הכנסת י. ארידור להוסיף סעיף 7 נתקבלה".